

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ. ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

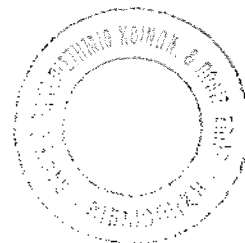
**ΤΙΤΛΟΣ: ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΣ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΗΡΩ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ- ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΛΕΙΒΑΔΙΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ:2005-2006

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006

Β. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας(Μάρτιος 2000):Η διαμόρφωση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και η εφαρμογή της στο πεδίο της απασχόλησης.

- 1.Ανάγκες, μέσα και προοπτικές.....25.
- 2.Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας.....26.
- 3. Η ευρωπαϊκή κοινωνική Ατζέντα.....28.

Γ. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, η συνεισφορά του στην Ε.Σ.Α. και στην οικονομία της γνώσης.....29.

Δ. Οι προτεραιότητες και η εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.....31.

- 1. Στοκχόλμη 2001: Βήματα της νεότευκτης στρατηγικής.....31.
- 2. Γκέτεμποργκ και Λάακεν: οι στόχοι της αειφορίας και της ποιότητας.....33.
- 3. Αξιολόγηση της εφαρμογής των κατευθυντηρίων: η κοινή έκθεση για την απασχόληση 2001.....34.
- 3.1.Οι στόχοι των κατευθυντηρίων γραμμών για την απασχόληση (2001).....34.
- 3.2. Η κοινή έκθεση για την απασχόληση του 2001: επιδόσεις, μέσα και προοπτικές.....35.
- 3.3. Δράσεις κρατών- μελών στα πεδία των τεσσάρων πυλώνων.....36.
- 3.3.1.Απασχολησιμότητα.....37.
- 3.3.2. Επιχειρηματικότητα.....38.
- 3.3.3.Προσαρμοστικότητα.....39.
- 3.3.4.Ίσες ευκαιρίες.....40.
- 3.3.5. Συμπεράσματα της κοινής έκθεσης για την απασχόληση του 2001.....41.

Ε. Οι παράγοντες που συνέτειναν στη σταδιακή μετεξέλιξη της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

1.Τα δεδομένα που έλαβε υπόψη του το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης (Μάρτιος 2002).....	42.
2.Οι πολιτικές προτεραιότητες για την επιτάχυνση της προόδου.....	43.
2.1.Ενισχυμένη Στρατηγική για την Απασχόληση.....	44.
2.2.Δεξιότητες και Κινητικότητα.....	45.
2.3.Ανταγωνιστική Οικονομία Βασισμένη στη Γνώση.....	45.
2.4.Έρευνα και Πρωτοποριακές Τεχνολογίες.....	46.
3. Η ανάγκη αξιολόγησης της Ε.Σ.Α. στα πέντε χρόνια εφαρμογής της (1998-2003).....	46.
3.1.Η έκθεση της Επιτροπής.....	50.
3.2.Προτάσεις για μελλοντικές ενέργειες.	

ΣΤ. Οι πρωτοβουλίες για μια αποτελεσματικότερη στρατηγική για την απασχόληση.

1. Ανακοίνωση της Επιτροπής για το συντονισμό της οικονομικής και της πολιτικής απασχόλησης.....	51.
2.Οι προτεραιότητες που επέλεξε να θέσει το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (Μάρτιος 2003).....	52.
3.Η έκθεση της Επιτροπής για την επισκόπηση της εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (2000-2004).....	54.
3.1. Περιεχόμενο της έκθεσης.....	54.
3.2. Βασικές εκτιμήσεις.	55.
3.3.Τομείς προτεραιότητας δράσης.	
4. Η Έκθεση Wim Kok για την απασχόληση (Νοέμβριος 2004).....	59.
4.1. Ο στόχος της ειδικής ομάδας WIM KOK.....	59.
4.2. Η ανάγκη απελευθέρωσης του δυναμικού.....	59.
4.3.Δράσεις για την Επίτευξη των Στόχων.....	60.
4.3.1 Κοινωνία της Γνώσης.....	60.
4.3.2 Ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς.....	62.
4.3.3. Δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για τις επιχειρήσεις.....	63.
4.3.4.ευπροσάρμοστη αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.....	64.

5.3.5.Στρατηγική αειφορίας για το περιβάλλον.....	65.
---	-----

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΝΑΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ.

<i>A. Η πρόταση της Επιτροπής για τον επανακαθορισμό.....</i>	<i>66.</i>
<i>B. Ενδιάμεση αξιολόγηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας(2005)..</i>	<i>68.</i>
1. Οι πολιτικές πρωτοβουλίες.....	68.
2. Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Νεολαία.....	72.
3. Η νέα Ατζέντα Κοινωνικής πολιτικής.....	73.
4. Η διαφοροποίηση στη διακυβέρνηση.....	74.
5. Κατευθυντήριες Γραμμές 2005-2008.....	75.
<i>Γ. Πρωτοβουλίες μετά την αναδρομολόγηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.....</i>	<i>78.</i>
<i>Δ. Η πρώτη ετήσια έκθεση προόδου μετά τη νέα προσέγγιση(Ιανουάριος 2006).....</i>	<i>81.</i>
<i>Ε. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών(Μάρτιος 2006).....</i>	<i>84.</i>
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	86.

Ι. Εισαγωγή

Α. Το θεσμικό μórφωμα του κράτους πρόνοιας.

Ο όρος κοινωνική πολιτική καλύπτει ευρύ φάσμα ζητημάτων. Οι έννοιες απασχόληση, αγορά εργασίας, εκπαίδευση, υγεία, στέγαση και επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν, μεταξύ άλλων, στοιχεία του περιεχομένου της. Η κοινωνική πολιτική συνδέεται με την κρατική κοινωνική λειτουργία και το θεσμικό μórφωμα του κράτους πρόνοιας. Ως προς το τελευταίο, τα αστικά κράτη της Ευρώπης διαμόρφωσαν, τους τελευταίους δύο αιώνες, συγκλίνουσα ιδεολογία, διεπόμενη από τις αρχές της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η ανάδυση του κράτους πρόνοιας συμπίπτει με αυτήν των αστικών κέντρων στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης τον 19^ο αιώνα. Η προϊούσα εκβιομηχάνιση της παραγωγής και τα επακόλουθά της-καπιταλιστικό σύστημα και εργατική δύναμη- δημιούργησαν την ανάγκη για συλλογική ρύθμιση των νέων κοινωνικών προκλήσεων ώστε να εξασφαλιστεί η απαραίτητη κοινωνική συναίνεση και ειρήνη. Η κοινωνική πολιτική, ως παράγων στήριξης της λειτουργίας της αγοράς και ρυθμιστής της κοινωνικής αναπαραγωγής, απετέλεσε τον βασικό εννοιολογικό του προσδιορισμό¹.

Αδιαμφισβήτητα, η επικράτηση της ιδέας για κοινωνική λειτουργία του κράτους συνετέλεσε στην καθιέρωσή του. Παρότι παρωχημένος ως διάκριση, ο διαχωρισμός στο υπολειμματικό και αναδιανεμητικό μοντέλο πρόνοιας αποτελεί επαρκή αφετηρία ανάδειξης των σημερινών αντιλήψεων και προβληματισμών. Το πρώτο αντικατοπτρίζει φιλελεύθερες αντιλήψεις τύπου laissez-faire και δραστηριοποιείται ως «δίκτυ ασφαλείας» για όσους δεν μπόρεσαν να αποκομίσουν τα οφέλη της ελεύθερης αγοράς, ύστερα, μάλιστα, από ενδελεχή αξιολόγηση των αναγκών του εκάστοτε υποστηριζόμενου. Το δεύτερο 'κατανοεί' την ακαταλληλότητα της αγοράς

¹ Η κοινωνική αναπαραγωγή επιτυγχάνεται με την ύπαρξη κοινωνικής συνοχής. Η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης δρομολογείται μέσω πολιτικών αναδιανομής, κοινωνικής ασφάλισης, επιδοτήσεων κοινωνικών υπηρεσιών ή αγαθών και έλεγχου κεφαλαίου, βλ. Όλγα Στασινοπούλου, Κράτος Πρόνοιας- Ιστορική εξέλιξη-Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, Αθήνα, Gutenberg, 1990.

ως μέσου κάλυψης μεγάλου μέρους των κοινωνικών αναγκών και αντιπαραβάλλει την σπουδαιότητα της κοινωνικής συνοχής².

Η ανάδυση του κράτους πρόνοιας υπό το φως συγκεκριμένων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών ερμηνεύει τις μεταβολές σε ό,τι αφορά στη θεώρησή του ανά χρονικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος ταυτίζεται με την εγκαθίδρυση των βασικών στοιχείων κοινωνικής λειτουργίας του κράτους -υγεία, εκπαίδευση, εργατική κατοικία, στέγαση- και καταλήγει χρονικά με τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου. Η δεύτερη περίοδος διαιρείται σε τρεις υποπεριόδους: η πρώτη, το αποκαλούμενο στάδιο της «χρυσής εποχής», που φθάνει έως το έτος 1969, οπότε αρχίζει να σημειώνεται η οικονομική ύφεση, χαρακτηρίζεται από ευρεία αποδοχή του θεσμικού μοντέλου και οργανωμένα συστήματα κοινωνικής αρωγής. Η δεύτερη υποπερίοδος, το «στάδιο κρίσης», ταυτίζεται με καταγγελία του θεσμού από τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία και συνοδεύεται από αίτημα για συρρίκνωσή του, κυρίως, επί τη βάσει ιδιωτικοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών. Η τρίτη περίοδος 'αποστασιοποιείται' από τις προηγούμενες διαμάχες και επικεντρώνεται στην ανεύρεση νέων τρόπων οργάνωσης της κοινωνικής αρωγής με την καθιέρωση μιας νέας δυναμικής στις σχέσεις κράτους και ιδιωτικού τομέα η οποία στοχεύει στη μεγέθυνση της αποτελεσματικότητας.³

1. Τα σύγχρονα μοντέλα κοινωνικής πρόνοιας.

Η επικράτηση των διαφόρων μοντέλων κοινωνικής πρόνοιας αποτελεί απόδειξη επικράτησης της τάδε ή δείνα ιδεολογίας και κατατείνει σε ένα είδος ετερόκλητα διαμορφωμένης κοινωνικής πραγματικότητας. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η πραγματικότητα της κοινωνικής προστασίας σε κάθε κράτος είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης τριών «πυλώνων πρόνοιας», του κράτους, της αγοράς και της οικογένειας⁴.

² Βλ. ό.π. σελ. 27-33.

³ Ό.π.

⁴ Gosta- Espring- Andersen, Γιατί Χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος, Αθήνα : Διόνικος, 2006, σελ. 55.

Το Σκανδιναβικό μοντέλο πρόνοιας⁵, που απαντάται στις ομώνυμες χώρες και στο Βέλγιο, δίνει έμφαση στον πυλώνα κράτος. Βασίζεται στην ‘αποοικογενεικοποίηση’ των ευθυνών πρόνοιας και την ‘αποεμπορευματοποίηση’ των αναγκών για κοινωνική προστασία. Οι πρακτικές αυτές συντείνουν στην ενεργοποίηση των δυνάμεων όλης της οικογένειας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη δρομολόγηση της γυναικείας απασχόλησης και στην απεξάρτηση των κοινωνικών παροχών από άλλες συνιστώσες. Βέβαια, η πολιτική αυτού του είδους απαιτεί συνεχή οικονομική τροφοδότηση η οποία εξασφαλίζεται επί τη βάση πολιτικών μεγιστοποίησης του δίπτυχου απασχόληση- παραγωγικότητα και της υψηλής φορολογίας. Τα δομικά στοιχεία του μοντέλου αποκαλύπτουν την απαιτητικότητά του: η διατήρηση υψηλού επιπέδου ανάπτυξης (αποτέλεσμα ετερόκλητων και ενδεχομένως δύσκολα ελεγχόμενων παραγόντων), η επίτευξη υψηλών ποσοστών πλήρους απασχόλησης και η κοινωνική συναίνεση, σε ό,τι αφορά τα υψηλά ποσοστά φορολογίας, αποτελούν στοιχεία εκ των ων ουκ άνευ προκειμένου να διατηρηθεί η βιωσιμότητά του.

Το φιλελεύθερο μοντέλο της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, προσανατολίζεται στην υπολειμματικού τύπου πρόνοια, προωθώντας την ιδιωτικοποίηση της προσφοράς πρόνοιας. Η τάση μείωσης του ρόλου του Δημοσίου περιορίζει την προσφορά του σε καταστάσεις αποδεδειγμένης αδυναμίας. Η έμφαση σε παροχές εξαρτώμενες από την εργασία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί με ασφάλεια ως κίνητρο ενεργοποίησης των πολιτών καθώς η όποια ρεαλιστική προσέγγιση του ζητήματος δεν μπορεί να αποδώσει την ανεργία αποκλειστικώς σε προσωπική επιλογή. Εξάλλου, η θεώρηση αυτή φέρει τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού αντιμέτωπες είτε με τον κίνδυνο αποκλεισμού από βασικές παροχές είτε με την παγίδευση σε χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας. Επιπροσθέτως, η στέρηση των προοπτικών ανέλιξης αυξάνει τον κίνδυνο αποβολής από την αγορά εργασίας εξαιτίας επαγγελματικής ανεπάρκειας. Εν ολίγοις, η αγορά αποτελεί μηχανισμό επηρεαζόμενο από ποικίλους παράγοντες που το άτομο-μονάδα αδυνατεί να αντιληφθεί, πολλώ δε μάλλον να αντιμετωπίσει με ίδια μέσα. Μια

⁵ Βλ. για ανάλυση των μοντέλων πρόνοιας που «ευδοκούν» σήμερα στην Ευρώπη άρθρο του Andre Sapir με τίτλο: Globalisation and the reform of European Social Models, δημοσιευμένο σε www.bruegel.org.

«αυτορρύθμιση» της κατάστασης στα πλαίσια της αγοράς θα ήταν ευκαταίεη. Πλην όμως αυτή η συγκεκριμένη αδυναμία κατέστη ο βασικός παράγοντας καθιέρωσης της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους.

Το ηπειρωτικό μοντέλο πρόνοιας των χωρών της κεντρικής και νότιας Ευρώπης, των οποίων η κοινωνική δομή κατέστησε το θεσμό της οικογένειας, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σημείο αναφοράς, «μερίμνησε» για την στήριξη και προστασία του άνδρα, που αποτελούσε βασικό εγγυητή της διατήρησης και ευημερίας της οικογένειας. Η επιλογή αυτή ελήφθη στα πλαίσια κοινωνικών δομών εντός των οποίων το ήμισυ του εργατικού δυναμικού (γυναίκες) απασχολούνταν εντός του νοικοκυριού. Όμως, η κυριαρχία της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης και οι ισχυρές εγγυήσεις για ρύθμιση της αγοράς εργασίας δεν αποκλείουν την ύπαρξη ατόμων με δυσκολίες ή μειωμένες δυνατότητες πρόσβασης. Η στήριξη σε ένα μόνο άτομο για την ευημερία μιας ολόκληρης οικογένειας αποβαίνει μοιραία σε περιπτώσεις δυσκολίας εύρεσης εργασίας ή αδυναμίας συσώρευσης επαρκών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου. Πέραν της ανεπάρκειας σε καταστάσεις οικονομικής ύφεσης ή στασιμότητας της μεγέθυνσης της απασχόλησης, το μοντέλο αυτό δεν παρέχει κίνητρα για συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας ενώ εξαιτίας της περιορισμένης φορολογικής βάσης περιορίζεται η οικονομική δυνατότητα για παροχές που κρίνονται απαραίτητες, ιδιαίτερα στα πλαίσια των σύγχρονων κοινωνιών (παροχές σε αδύναμους ηλικιωμένους ή παιδιά)⁶.

Παρά τη διαφοροποίηση ως προς την αντιμετώπιση- λόγω της εκκίνησης από διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες- ο στόχος που θέτουν (ή θα έπρεπε να θέτουν) τα ευρωπαϊκά κοινωνικά κράτη είναι η προστασία όσων έχουν ανάγκη βασικής υποστήριξης έναντι σειράς προκλήσεων που θέτουν σε κίνδυνο τη φυσική, ψυχική, κοινωνική και οικονομική ευημερία του πολίτη⁷. Οι κοινές προκλήσεις δημιούργησαν και κοινές πεποιθήσεις περί κοινωνικής πολιτικής. Με χρονική αφετηρία τη δεκαετία '90, η ατζέντα της κοινωνικής πολιτικής των ευρωπαϊκών χωρών εφοδιάσθηκε με διαπιστώσεις που δημιούργησαν ένα νέο προσανατολισμό του κοινωνικού κράτους με

⁶ Ο.π.

⁷ Δημήτρης Βενιέρης, Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002, σελ. 213

αποτέλεσμα το τελευταίο να (επανά)προσδιορίζεται από τον όρο *ενεργητικό κράτος πρόνοιας*.

Οι πολιτικές πρόνοιας δεν εξαντλούνται σε ζητήματα απασχόλησης. Ωστόσο, οι συνέπειές της στην προσωπική ευημερία του εργαζόμενου και, ενδεχομένως, των εξαρτώμενων από αυτόν ατόμων την καθιστούν κορωνίδα κάθε προγράμματος μεταρρύθμισης κοινωνικής πολιτικής. Η ποσοτική αύξηση αποτελεί πάντοτε ζητούμενο, απώτερο, όμως, σκοπό συνιστά ο συνδυασμός της με την ποιοτική μεταλλαγή, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στο γυναικείο πληθυσμό. Ο μετασχηματισμός των οικογενειακών δομών (μη συμβατικές μορφές νοικοκυριών, μονογονεϊκές οικογένειες) και η προαγωγή του κοινωνικού ρόλου της γυναίκας επιζητούν ριζικές μεταρρυθμίσεις ως προς την οργάνωση των κρατών πρόνοιας.

Η ευεργετική επίδραση των ενεργητικών πολιτικών πρόνοιας θεωρείται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό δεδομένη για τους 'σχεδιαστές' των πολιτικών απασχόλησης. Η ποσοτική αύξηση των ως άνω πολιτικών είναι, σε γενικές γραμμές, ευκαταία πλην όμως η επί της ουσίας «εκμετάλλευσή» τους θα καθορίσει την πορεία της μεταρρύθμισης των αγορών εργασίας και την επιτυχία της προσαρμογής στα νέα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα. Ως εκ τούτου, προβάλλεται επιτακτικά το αίτημα για κατάστρωση πολιτικών χαρακτηριζόμενων από ισορροπία μεταξύ ευκαιριών-κινήτρων και υποχρεώσεων. Η ενεργός συμμετοχή των ατόμων στην αγορά εργασίας αποτελεί ταυτόχρονα μέσο και στόχο. Κατά συνέπεια, οι όποιες επενδύσεις δεν πρέπει να συνοδεύονται από αντικίνητρα που θα τις καταστήσουν, τελικά, ανενεργείς⁸.

2. Από το παραδοσιακό πρόνοιας στο κράτος κοινωνικής επένδυσης.

⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ευκαιρία ανάληψης μιας θέσης εργασίας με χαμηλό μισθό που, δυστυχώς, φορολογείται δυσαναλόγως. Ο υποψήφιος εργαζόμενος που πιθανόν λαμβάνει επίδομα ανεργίας έχει μεγάλες πιθανότητες να αποκλείσει τη συγκεκριμένη θέση εξαιτίας του χαμηλού ή ακόμη και μικρότερου οφέλους που αυτή θα του αποφέρει, Βλ. Costa-Espling-Andersen: Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος, Αθήνα, Διόνικος, 2005.

Το (παραδοσιακό) κράτος πρόνοιας ως τη σήμερα πορεία του συνδέθηκε με την αρωγή για την αντιμετώπιση εξίσου «παραδοσιακών» κινδύνων ήτοι ανεργία, γήρας, αναπηρία και ασθένεια. Δεν αμφισβητείται, βεβαίως, η ανάγκη συνέχισης της κάλυψης των αναγκών αυτών. Μολαταύτα, νέες συνθήκες εντός της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας διαμορφώνουν διαφορετικούς συσχετισμούς και υπαγορεύουν νέους σχεδιασμούς προκειμένου να μην απειληθεί η ευημερία του εργαζόμενου και των ατόμων που εξαρτούν παροχές από το προϊόν εργασίας του. Για παράδειγμα, η ύπαρξη γενικευμένου καθεστώτος απασχόλησης σε θέσεις κατώτερης ποιότητας που συνοδεύονται από μειωμένες δυνατότητες εξέλιξης δεν πρέπει να αφήνει αδιάφορο κανένα κράτος πρόνοιας ως προς το σχεδιασμό της κοινωνικής και ειδικότερα της πολιτικής απασχόλησης. Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη αυξάνει τη ζήτηση για ειδικευμένο και ευπροσάρμοστο εργατικό δυναμικό και «εξαφανίζει» θέσεις απασχόλησης χαμηλών δεξιοτήτων. Η μη δυνατότητα ανταπόκρισης σε αυτού του είδους τις απαιτήσεις θα συντελέσει στη δημιουργία μεγάλου αριθμού ανθρώπων που θα «αυτοαποβάλλονται» από το εργασιακό σύστημα. Το κράτος, λοιπόν, που θέτει προτεραιότητα την ευημερία των εργαζομένων και, μοιραία, του μεγαλύτερου μέρους του κοινωνικού ιστού οφείλει να δρομολογήσει διαδικασίες εμπλουτισμού γνώσεων και δεξιοτήτων που θα συνοδεύουν τους εργαζομένους καθόλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Η ενεργής αντιμετώπιση των εργασιακών και κοινωνικών προκλήσεων υπαγορεύει την προσέγγιση με ευρύτητα πνεύματος, καθώς τα ερεθίσματα προς αυτή την κατεύθυνση είναι εμφανή. Οι νέες μορφές οικογενειακών τύπων με κυρίαρχο αυτόν της μονογονεϊκότητας⁹ επιζητούν θεσμικές «διευκολύνσεις» προκειμένου να αντεπεξέλθουν επιτυχώς στις εργασιακές απαιτήσεις παρά το μειωμένο δυναμικό τους. Μια μητέρα, για παράδειγμα, που μεγαλώνει μόνη το παιδί της και πρέπει να εργασθεί προσφέροντας αφενός στην οικογένειά της και αφετέρου στο κοινωνικό σύνολο -όπως εξάλλου κάθε εργαζόμενος- διατρέχει τον κίνδυνο να αποκλεισθεί-αποξενωθεί από την

⁹ Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν, σήμερα, το 15-20% των οικογενειών με παιδιά στην Ευρώπη. Το ποσοστό είναι χαμηλότερο στις Νότιες χώρες παρουσιάζει όμως σημάδια σύγκλισης στις υπόλοιπες. Βλ. Costa-Espling-Andersen, ό.π., σελ. 87.

αγορά εργασίας εξαιτίας της μη ύπαρξης παιδικού σταθμού σε προσπελάσιμη απόσταση που να λειτουργεί για επαρκές ωράριο.

Το κοινωνικό κράτος επαναπροσδιορίζει το ρόλο του μέσα σε ένα κυκεώνα εξελίξεων δημογραφικής, οικονομικής και τεχνολογικής φύσης. Η δημογραφική γήρανση αποτελεί δυσμενή πραγματικότητα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη. Η πρόωρη συνταξιοδότηση και οι δομικές ανεπάρκειες των συστημάτων πρόνοιας δυναμιτίζουν την εύρυθμη λειτουργία του κράτους πρόνοιας και επηρεάζουν σειρά άλλων τομέων με πρωταρχικό αυτόν της απασχόλησης. Η υπερφόρτωση των συστημάτων πρόνοιας με οικονομικές υποχρεώσεις και υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών αντιμετωπίζονται, στην πλειάδα των περιπτώσεων, αποσπασματικά κυρίως μέσω αυξήσεων του έμμεσου μισθολογικού κόστους, πρακτικής που συνιστά τροχοπέδη για την αύξηση της απασχόλησης. Επιπροσθέτως, η τεχνολογική επανάσταση, η οποία συμβάλλει στην κυριαρχία των υπηρεσιών υψηλού επιπέδου ως μορφής απασχόλησης, εντείνει το διαχωρισμό μεταξύ αυτών που ανταποκρίνονται και προσαρμόζονται στις δρομολογηθείσες εξελίξεις, και ως εκ τούτου εντάσσονται στις νέες εργασιακές δομές και αυτών που ουσιαστικώς αποκόπονται από τον κορμό ευκαιριών που προσφέρει η εξέλιξη αυτού του είδους. Δημιουργούνται, κατά συνέπεια, νέες κατηγορίες κερδισμένων και χαμένων εντός της αγοράς εργασίας. Η πραγματικότητα αυτή αποτυπώνεται με γλαφυρό τρόπο στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης των αγορών και έντασης του ανταγωνισμού που αυτή συνεπάγεται. Σε ό,τι αφορά στην εργασία και το προϊόν της, είτε αυτό είναι υλικό αντικείμενο είτε υπηρεσία, το «μέτρο σύγκρισης» υπακούει, πλέον, σε διεθνείς κανόνες.

3. Ιδεολογική υπόσταση του ενεργούς κράτους πρόνοιας.

Υπό τις ως άνω περιγραφόμενες συνθήκες, ο ρόλος που διαδραματίζει (ή θα έπρεπε να διαδραματίζει) το κράτος πρόνοιας εντός της κοινωνίας δεν μπορεί, πλέον, να περιοριστεί στα πλαίσια ενός παθητικού θεσμού. Επιπροσθέτως, οι προκλήσεις της δημογραφικής γήρανσης, του αποκλεισμού και της φτώχειας μπορούν να εξαλειφθούν μόνο μέσω της παροχής δυνατότητας συμμετοχής. Η συμμετοχή θα διαδώσει την πεποίθηση

της ισότητας στην κοινωνία αποτελώντας, συγχρόνως, παράγοντα κοινωνικής συνοχής και μέτρο ποιότητας για το κοινωνικό κράτος. Φυσικά, η δυνατότητα αυτή δεν μπορεί να παρασχεθεί μέσω αυξομειώσεων των επιδομάτων ανεργίας ή βραχυπρόθεσμων πολιτικών μέτρων τα οποία, στην καλύτερη περίπτωση, επιτυγχάνουν συγκάλυψη των δυσλειτουργιών, χωρίς να μπορούν να συνεισφέρουν επί της ουσίας στην προσπάθεια για επίτευξη κοινωνικής συνοχής. Το νέο κράτος πρόνοιας δεν περιορίζεται στο να δράσει εκ των υστέρων, ως «δίκτυ ασφαλείας» για όσους δεν καταφέρνουν «να τα βγάλουν πέρα», αλλά εκ των προτέρων, επενδύοντας σε ανθρώπινες δεξιότητες, επαναπροσδιορίζοντας τα συστήματα πρόνοιας και μεριμνώντας για *δίκαιη*, χάριν της δυνατότητας συμμετοχής, κατανομή των κοινωνικών αγαθών. Ευλόγως, λοιπόν, το αποκαλούμενο **ενεργητικό κράτος πρόνοιας** επωμίζεται αυτήν την αποστολή¹⁰.

Το ενεργητικό κράτος πρόνοιας διαθέτει τέσσερα στοιχεία τα οποία συνθέτουν τον πυρήνα της ιδεολογικής του υπόστασης¹¹.

Η ενεργητική πολιτική πρόνοιας δεν περιορίζεται στην επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό με στόχο την αντιμετώπιση της αγοράς εργασίας (αυτό αποτελεί και ένα σημείο διαφοροποίησης συγκριτικά με την πολιτική του «τρίτου δρόμου»). Με δεδομένο ότι και σε περιστάσεις απολύτως ίσων ευκαιριών τα αποτελέσματα δεν μπορεί να είναι για όλους παρόμοια οι διαφοροποιήσεις θεωρούνται λίγο ή πολύ δεδομένες . Εφόσον, λοιπόν, η κοινωνική δικαιοσύνη ταυτίζεται με την *δίκαιη* διανομή των κοινωνικών αγαθών¹² κάθε πολιτική σχεδιασμού αναδιανομής του εισοδήματος, στα

¹⁰ Ιδεολογικά, την πιο κοντινή εκδοχή αποτελεί ο « τρίτος δρόμος» των Βρετανών Εργατικών. Η συγκεκριμένη πολιτική πρόταση συνδυάζει την έκφανση του φιλελευθερισμού που αναφέρεται στην ατομική ευθύνη και, παράλληλα, υιοθετεί την ιδέα της ενδυνάμωσης των πολιτών μέσω του εφοδιασμού τους με κατάλληλες δυνατότητες προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της αγοράς. Η επαγγελματική κατάρτιση και η δια βίου μάθηση αποτελούν τους βασικούς πυλώνες. Η μη ευρεία διάδοση της πολιτικής αυτής ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης συγκεκριμένων προτάσεων και του ότι οι επανορθωτικές πολιτικές, που κατά βάση εφαρμόζονται σε προχωρημένα στάδια, δεν μπορούν να έχουν ικανοποιητικά αποτελέσματα στις περιπτώσεις που απευθύνονται σε άτομα που δε διαθέτουν την υποδομή ώστε να μπορούν να «εκμεταλλευτούν» την προσφερόμενη βοήθεια. Εξάλλου, η «ενεργοποίηση» δύσκολα θα μπορούσε να υποκαταστήσει τις εγγυήσεις αναπλήρωσης εισοδήματος. Για την ανάπτυξη της θεωρίας του «τρίτου δρόμου» βλ. Anthony Giddens, *Ο Τρίτος Δρόμος, Ανάπτυξη της Σοσιαλδημοκρατίας*, Αθήνα : 2002 (β' έκδοση) και για την κριτική επ' αυτού, ό.π. Gosta Espring- Andersen, σελ. 46-48.

¹¹ βλ. πρόλογο του Frank Vandenbroucke σε Gosta Espring- Andersen, ό.π. σελ . 23

¹² ό.π. με αναφορά σε Rawls και στο επιχείρημά του περί αυτοσεβασμού και συμμετοχής.

πλαίσια του ενεργού κράτους πρόνοιας, θα πρέπει να συνυπολογίζει την παράμετρο αυτή.

Η εύρεση διεξόδων στην αγορά εργασίας δεν συνιστά πεδίο δράσης για τις κυβερνήσεις αποκλειστικά. Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί ευθύνη κάθε φορέα που εμπλέκεται στη διαμόρφωση των συνθηκών της. Γίνεται όλο και περισσότερο λόγος για το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινωνικοί εταίροι σε εθνικό ή κοινοτικό επίπεδο (συνδικαλιστικές οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων) αναφορικά με την εξεύρεση λύσεων και την ανάδειξη νέων πρακτικών στα πλαίσια της αντιμετώπισης των νέων ζητούμενων ευελιξίας και ασφάλειας της εργασίας.

Η συμμετοχή αναδεικνύεται ως το σημαντικότερο μέσο επίτευξης ευημερίας και αναδιανομής των κοινωνικών αγαθών. Μια ενεργής, μάλιστα, συμμετοχή στην αγορά εργασίας δεν μπορεί παρά να διαδραματίζεται παράλληλα με την ικανοποίηση των ατομικών και οικογενειακών αναγκών. Εν ολίγοις, η συμμετοχή στην αγορά εργασίας δεν υποχρεούται να ξεκινά εκεί που τελειώνει η ατομική ή οικογενειακή ζωή και αντιστρόφως. Στα πλαίσια του ενεργού κράτους πρόνοιας εργασία και οικογένεια αποτελούν παράλληλα εξελισσόμενες και μη αντικρουόμενες πτυχές της ζωής του ανθρώπου.

Συνεπώς έκφραση της σοσιαλδημοκρατικής ιδεολογίας, που ενυλώνεται με πολιτικές εντός των πλαισίων του ενεργού κράτους πρόνοιας, αποτελεί η 'υπογράμμιση' και θέση σε εφαρμογή της αυξημένης ευθύνης όσων κατέχουν περισσότερα ή αυτών που διαχειρίζονται μέσα προκειμένου να ενεργήσουν με στόχο την κοινωνική ευημερία.

Η φυσιολογία και οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει το ιδεολογικώς αρτιγενές ενεργό κράτος πρόνοιας περιγράφηκαν ακροθιγώς με τα ως άνω αναπτυχθέντα. Θα επανέλθουμε στον προβληματισμό, στα πλαίσια εξέτασης στρατηγικών οικοδόμησης λειτουργικών κρατών πρόνοιας, τα οποία θα αποτελέσουν παραγωγικούς συντελεστές συνεισφέροντας στη μεγέθυνση της ανάπτυξης και της απασχόλησης .

Β. Η ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική και η επίδρασή της στην εξέλιξη των πολιτικών απασχόλησης.

1. Έννοια και προέλευση του θεσμού.

Όπως σημειώθηκε, η ευρύτητα των θεμάτων που εντάσσονται στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής καθιστά δυσχερή έναν ακριβή προσδιορισμό της έννοιας της. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί παράδοξο δεδομένου ότι για την κοινωνική πολιτική πεδίο αναφοράς και δραστηριότητας αποτελεί η ίδια κοινωνία που διαμορφώνεται από την επίδραση διαρκώς μεταβαλλόμενων παραγόντων και συσχετισμών. Δηλωτικό στοιχείο της ιδιομορφίας αυτής αποτελεί η αφθονία ως προς τους ορισμούς της, που συνυπάρχουν χωρίς να αντιπαρατίθενται, αναγκαστικά, μεταξύ τους¹³. Συνάγεται, εν ολίγοις, το συμπέρασμα ότι η κοινωνική πολιτική συνιστά κρατική δραστηριότητα, που συνδιαμορφώνεται από τις ανάγκες και τις προτάσεις των εμπλεκόμενων κοινωνικών φορέων και έχει ως απώτερο στόχο την επίτευξη κοινωνικής ευημερίας που με τη σειρά της συνεισφέρει στην εδραίωση της κοινωνικής συνοχής. Η «ατζέντα» της δεν αποτελείται από μια αυστηρά οριζόμενη κατηγορία ζητημάτων αλλά συμπεριλαμβάνει κάθε κοινωνική πρόκληση με τον τρόπο που εκδηλώνεται τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή βάσει του βαθμού εξέλιξης των παραγωγικών σχέσεων. Για παράδειγμα, τα εργασιακά και ασφαλιστικά ζητήματα αποτελούν σταθερά σημεία ενασχόλησης στα πλαίσια στρατηγικών για την κοινωνική πολιτική δεδομένης της κεφαλαιώδους επίδρασής τους στην κοινωνική ευημερία. Διαφαίνεται, λοιπόν, η διασύνδεσή της με το σύνολο της κοινωνίας και όχι αποκλειστικά με τα ασθενέστερα στρώματα. Σήμερα, η κοινωνική πολιτική συνδέεται με την προσπάθεια για βελτίωση των όρων διαβίωσης του κοινωνικού συνόλου, όχι υπό την έννοια μιας

¹³ Ενδεικτικώς η κοινωνική πολιτική συνδέεται με αντιμετώπιση θεμάτων εξαρτημένης εργασίας, με την καταπολέμηση ατελειών της διαδικασίας κατανομής και κοινωνικής ενσωμάτωσης, με τη βελτίωση των όρων διαβίωσης ασθενών κοινωνικών ομάδων, με την εξασθένηση της «πάλης των τάξεων» και την επίτευξη κοινωνικής συνοχής. Βλ. Ιωάννης Δ. Κουκιάδης, Εργατικό Δίκαιο- Ατομικές και Εργασιακές Σχέσεις και το Δίκαιο της Ευελιξίας της Εργασίας, Αθήνα: Σάκκουλας, 2005, 67 επ.

στείρας υλικής ανάπτυξης αλλά με έναν συνδυασμό ποιότητας και αποτελεσματικότητας των διαμορφούμενων κοινωνικών σχέσεων¹⁴.

Οι προβληματικές καταστάσεις που δημιουργήσαν τα επακόλουθα της βιομηχανικής επανάστασης στην ατομική και οικογενειακή ζωή και τα μέτρα απέναντι σε αυτές απετέλεσαν απαρχή της δρομολόγησής της. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της αγοράς με τη μορφή γενναιοδωρίας έδωσε, με το πέρασμα του χρόνου, τη θέση της σε μια πιο ολοκληρωμένη υποστήριξη με στόχο την αντιμετώπιση καταστάσεων που προκάλεσε η μονοδιάστατη, κατά βάση οικονομική, προσέγγιση των κοινωνικών ζητημάτων με επακόλουθο την υποβάθμιση της ποιότητα ζωής. Επομένως, εντάσσονται στην ατζέντα της κοινωνικής πολιτικής: η ποιότητα των όρων διαβίωσης, η ασφάλεια από τους κοινωνικούς κινδύνους (ανεργία, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός), η κατοχύρωση προοπτικών για απόκτηση γνώσεων και εισοδημάτων, η διατήρηση της ισορροπίας του οικολογικού συστήματος (αειφόρος ανάπτυξη), και η προσαρμογή της εκπαίδευσης στις εξελίξεις¹⁵.

2. Η κοινωνική πολιτική στην Ευρώπη.

Ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης απετέλεσε κορυφαία έκφραση υπερεθνικής κοινωνικής παρέμβασης, για την εποχή του. Ο Χάρτης ανταποκρίθηκε στο αίτημα της εποχής του αποτυπώνοντας, με το περιεχόμενό του, στοιχεία του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου. Το τελευταίο εμπερικλείει τις επικρατούσες, στον ευρωπαϊκό χώρο, αξίες οι οποίες αποτελούν βάση του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η κοινωνική μέριμνα που αποτυπώνεται στο κείμενο του χάρτη στηρίζεται σε δύο βάθρα: το πρώτο, αφορά την κάλυψη των δικαιωμάτων των εργαζομένων και μεταφράζεται σε υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών για ανάπτυξη πολιτικών που ευνοούν την ύπαρξη υψηλών επιπέδων απασχόλησης και εξασφαλίζουν ένα επαρκές επίπεδο προστασίας των εργαζομένων. Το δεύτερο, περιέχει διατάξεις που καθορίζουν τις υποχρεώσεις του κοινωνικού κράτους απέναντι στον

¹⁴ για την ανάγκη διαμόρφωσης ενδογενεακών και διαγενεακών σχέσεων ό.π. Gosta-Espring- Andersen, σελ. 162 -254.

¹⁵ Βλ. Κουκιάδη, ό.π. σελ. 71.

άνθρωπο αποτελώντας επιστέγασμα για την εγκαθίδρυση του κράτους πρόνοιας σε εθνικό επίπεδο¹⁶. Επομένως, γίνεται εμφανής η πεποίθηση των συντακτών του Χάρτη ότι η «κοινωνική Ευρώπη» θα οικοδομηθεί υπό συνθήκες προστασίας αφενός της απασχόλησης και αφετέρου των θεσμών κοινωνικής προστασίας που καλύπτουν τις κοινωνικές ανάγκες.

Η σύγχρονη πραγματικότητα παγκοσμιοποίησης των αγορών κατατείνει, μεταξύ άλλων, στην «ενοποίηση» της ευρωπαϊκής κοινωνικής πραγματικότητας. Ενέργειες όπως η μείωση των κοινωνικών δαπανών με στόχο την ανταγωνιστικότητα, η μετανάστευση με τις επακόλουθες κοινωνικοπολιτικές πιέσεις αλλά και η ύπαρξη διασυννοριακών περιβαλλοντικών απειλών κατέστησαν ακόμη πιο επιτακτική την μελέτη της αναδιανομής πόρων σε περιφερειακό και υπερεθνικό επίπεδο. Εξάλλου, η δομή, η συσσώρευση γνώσης και εμπειρίας εντός των υπερεθνικών οργανισμών συνέβαλε στην, από μέρους τους, πρωτοβουλία για ρύθμιση των κανόνων της αγοράς προς την κατεύθυνση της κοινωνικής προστασίας σε ό,τι αφορά στην αναδιανομή μεταξύ των χωρών. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διαδικασία της αναδιανομής συνδέεται με τη λειτουργία των διαρθρωτικών ταμείων. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο¹⁷ επωμίζεται τη συγκεκριμένη αποστολή αναφορικά με την απασχόληση.

3. Κοινωνική πολιτική και απασχόληση στην ενωμένη Ευρώπη μέχρι την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ.

Τα ζητήματα της κοινωνικής πολιτικής και μετέπειτα της απασχόλησης αποτέλεσαν πεδίο διαμάχης μεταξύ των κρατών-μελών της ενωμένης Ευρώπης. Φυσικά, δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι βάση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών, αποτέλεσε ο οικονομικός συνασπισμός (στους τομείς άνθρακα, χάλυβα και ατομικής ενέργειας) ενώ, μετέπειτα, η προσπάθεια προώθησης της δημιουργίας ενιαίας αγοράς. Κατά τη διάρκειά της πρώιμης αυτής φάσης (οικονομικής) ενοποίησης, επικράτησαν νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις που ενίσχυσαν την

¹⁶ Δημήτρης Βενιέρης, Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης- Η κοινωνική πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002, σελ. 46-58.

¹⁷ Βλ. Δημήτρης Βενιέρης, ό.π.

πεποίθηση για την ύπαρξη «αυτόματης επέκτασης» των οικονομικών ωφελειών που προκύπτουν από την οικονομική συνεργασία και στους τομείς της απασχόλησης και των άλλων κοινωνικών παροχών. Υπό το πρίσμα αυτών των αντιλήψεων, δικαιολογείται η παρουσία στην Συνθ. ΕΟΚ διατάξεων που στοχεύουν, απλώς, στη διευκόλυνση της μετακίνησης των εργαζομένων μεταξύ των κρατών-μελών.

Η ενιαία αγορά προάγοντας την οικονομική ανάπτυξη επέφερε συνέπειες και στον κοινωνικό τομέα. Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π.) αποτυπώθηκε η πεποίθηση πως η ανάπτυξη δεν αντικατοπτρίζεται αποκλειστικά στη μεγέθυνση των οικονομικών δεικτών. Πρέπει, επίσης, να αποτυπώνεται με τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής που ευνοείται με την αναλογική κατανομή των ωφελειών της οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ του πληθυσμού, εργαζόμενου ή μη, με αποτέλεσμα να διαψεύδεται η πεποίθηση πως η οικονομική πρόοδος «λυμαίνεται» τα κοινωνικά αγαθά. Η Ε.Ε.Π. έθεσε επισήμως το στόχο για οικονομική και κοινωνική συνοχής. Βάσει του στόχου αυτού (με νομική βάση το άρθρο 118 Α ΕΚ) ελήφθησαν μέτρα που στόχευσαν στη δημιουργία ενός πλαισίου ελάχιστων κοινωνικών προδιαγραφών στον τομέα του χώρου εργασίας και συγκεκριμένα για θέματα σχετιζόμενα με την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων.

Ο Κοινοτικός Χάρτης των Εργαζομένων του 1989 απετέλεσε πολιτική εξέλιξη μεγάλης κοινωνικής αξίας μολονότι οι διατάξεις του δε συνιστούν νομικές υποχρεώσεις για τα ένδεκα κράτη- μέλη που τον υπέγραψαν (υπογράφηκε από όλα τα κράτη- μέλη πλην του Η.Β.), ούτε γεννούν αντίστοιχες αξιώσεις για τους πολίτες τους. Ο Κοινοτικός Χάρτης αποτυπώνει το ενδιαφέρον των κρατών μελών για τη διασφάλιση της κοινωνικής προστασίας των μισθωτών εργαζομένων αποκαλύπτοντας, παράλληλα, την πρόθεσή τους για ανάληψη συγκεκριμένων πολιτικών πρωτοβουλιών.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ¹⁸, προωθώντας την πολιτική ένωση της κοινότητας, θεσμοθέτησε αφενός την κοινοτική δραστηριότητα στον τομέα

¹⁸ Η συνθήκη υπογράφηκε το 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1.1.1993. Η πολιτική οικοδόμηση της Ευρώπης επιταχύνθηκε λόγω των εξελίξεων της εποχής ήτοι της κατάρρευσης του κομμουνισμού στην ανατολική Ευρώπη αλλά και της προοπτικής επανένωσης της ανατολικής

του χώρου της εργασίας, καθιερώνοντάς την ως συντρέχουσα κοινοτική αρμοδιότητα, και αφετέρου τον κοινωνικό διάλογο. Η θεσμοθέτηση, μάλιστα, του κοινωνικού διαλόγου συνέβαλε στην αναβάθμιση του ρόλου που διαδραματίζουν σήμερα οι κοινωνικοί εταίροι και οι διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις ως προς τη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής και μάλιστα στον τομέα της απασχόλησης. Η συνθήκη του Μάαστριχτ για την Κοινωνική πολιτική που υπογράφηκε από τα κράτη- μέλη πλην του Η.Β. και προσαρτήθηκε στην συνθ. ΕΚ -γνωστή ως κοινωνικό πρωτόκολλο- προέβλεπε την υιοθέτηση μέτρων κοινωνικής πολιτικής σε τομείς πέραν του χώρου εργασίας¹⁹. Συνεπώς, εκδόθηκαν οδηγίες βάσει δύο δεσμών διατάξεων: της τροποποιημένης συνθ ΕΚ -που δέσμευε και το Η.Β.- και του κοινωνικού πρωτοκόλλου που αφορούσε στα ένδεκα υπογράψαντα κράτη- μέλη. Η διαμορφωθείσα κοινωνική Ευρώπη των «δύο ταχυτήτων» απέτέλεσε πραγματικότητα έως την υπογραφή της συνθήκης του Άμστερνταμ.

Η ώθηση που έδωσε το κοινωνικό πρωτόκολλο και η συνειδητοποίηση ότι η ανεργία αποτελεί μείζον πρόβλημα της κοινότητας υπαγόρευσαν τη σχετική κινητικότητα που ακολούθησε την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ.

4. Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν έως την υπογραφή της συνθήκης του Άμστερνταμ.

με τη δυτική Γερμανία. Η ενίσχυση της διεθνούς θέσης της Κοινότητας μέσω της πολιτικής ένωσής της αποτελούσε ζήτημα αιχμής. Βλ. και www.euroopa.eu.int :συνθήκη Μάαστριχτ για την Ε.Ε.

¹⁹ Στόχοι του κοινωνικού πρωτοκόλλου που επεκτείνει την συντρέχουσα κοινοτική αρμοδιότητα στον κοινωνικό τομέα αποτελούν η προώθηση της απασχόλησης, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, η κατάλληλη κοινωνική προστασία, ο κοινωνικός διάλογος, η ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων με στόχο τη διασφάλιση υψηλού και βιώσιμου επιπέδου απασχόλησης καθώς και η ένταξη των αποκλεισμένων από την αγορά ατόμων. Βλ. Σ. Ιωαννίδου σε Βασίλειο Σκουρή, Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα: Σάκκουλας, 2003, σελ. 1009 επόμεν.

Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής για την ανάπτυξη την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση²⁰ απετέλεσε διαδικασία συνειδητοποίησης των προβλημάτων απασχόλησης και συνέβαλε, μέσω των προτάσεων της στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης²¹ και στη μεγέθυνση της ανταγωνιστικότητας. Η πολιτική της στόχευε στην ενδυνάμωση της οικονομικής ανάπτυξης, με κύριο μέσο τον συντονισμό των εθνικών πολιτικών, και στην αύξηση της παραγωγής έντασης απασχόλησης, η οποία ευνοεί, με τη σειρά της, την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Η προώθηση της ανταγωνιστικότητας απεκδύεται της «τετριμμένης» μονομερούς προσέγγισης του ζητήματος επί τη βάσει, κυρίως, διαπραγμάτευσης του κόστους εργασίας και σχεδιάζεται με προοπτική επενδύσεων στις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό. Το επιθυμητό «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα» επιδιώκεται μέσω της εξασφάλισης υψηλής παραγωγικότητας σε προϊόντα ανώτερης ποιότητας²². Η διαπίστωση ότι η ανεργία αποτελεί σύνθετο ζήτημα στο οποίο δεν επιδρούν, μόνο, η οικονομική ύφεση και η ένταση του ανταγωνισμού (βασικοί παράγοντες που «ενοχοποιούνται» για την κυκλική και διαρθρωτική μορφή ανεργίας) συνιστά κίνητρο για διαφοροποίηση της ακολουθητέας αντιμετώπισης. Ειδικότερα, η καταπολέμηση της ανεργίας δεν εξαντλείται στη λήψη μέτρων με στόχο την αριθμητική, απλώς, αύξηση των θέσεων απασχόλησης. Η αισθητή, πλέον, αδυναμία προσαρμογής των εργαζομένων στις τεχνολογικές μεταβολές εξαιτίας της έλλειψης βασικών προσόντων και δεξιοτήτων²³ υπαγορεύει επιτακτικά αφενός το σχεδιασμό πολιτικών για δια βίου

²⁰ COM (93) 700 : Λευκή Βίβλος της Επιτροπής για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση.

²¹ Ηρώ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Πολιτικές Απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Αθήνα: Παπαζήσης, 1997 σελ. 49-79.

²² Η Επιτροπή εστιάζει στις ΜΜΕ που προσφέρουν το 70% των θέσεων εργασίας στην κοινότητα και προτείνει σειρά μέτρων για πρόσβαση σε χρηματοδότηση, στήριξη της μεταξύ τους συνεργασίας και βελτίωση της ποιότητας διαχείρισής τους. Εξάλλου, η κατασκευή διευρωπαϊκών δικτύων και η μέσω αυτών δημιουργία θέσεων απασχόλησης αναδεικνύουν τη σημασία των επενδύσεων σε έργα υποδομής.

²³ Η διαδικασία επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης απαιτεί ολοκληρωμένη προσέγγιση που αναλύεται σε αναβάθμιση του σχολικού περιβάλλοντος, ποιότητα ως προς την παρεχόμενη πανεπιστημιακή εκπαίδευση και ενέργειες δια βίου κατάρτισης των εργαζομένων σε επίπεδο επιχείρησης ή με εναλλαγή περιόδων εργασίας και κατάρτισης. Βλ. Ηρώ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, ό.π..

μάθηση²⁴ και επαγγελματική κατάρτιση και αφετέρου τη δημιουργία ευέλικτων εργασιακών δομών²⁵.

Η φύση των δράσεων και μέτρων που έλαβαν χώρα μετά την έκδοση της Λευκής Βίβλου έλαβαν υπόψη τους κοινωνικά κριτήρια (π.χ. το πλαίσιο δράσης Βρυξελλών διαμορφώνεται με οικονομία αλληλέγγυα). Παρόλα αυτά, η Επιτροπή εκδήλωσε εκ νέου την προσήλωσή της στο ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο. Το Λευκό και Πράσινο Βιβλίο για την κοινωνική πολιτική²⁶ απετέλεσαν ρητή εξαγγελία του περιεχομένου του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου. Το τελευταίο, ευνοεί την ισορροπημένη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ευρώπης με προσήλωση στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και απασχόλησης των εργαζομένων. Η κοινωνική προστασία και η προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελούν αδιαπραγμάτευτο περιεχόμενό του. Τα δε ευρωπαϊκά κράτη- μέλη συνιστούν βασικούς του θεματοφύλακες καθώς διαθέτουν, κατά βάση, την πρωτοβουλία δράσης σε θέματα εργασίας²⁷ και κοινωνικής πολιτικής.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ που υπογράφηκε από τα κράτη- μέλη το 1997 απάλλαξε από την, μέχρι τότε, «ανασφάλεια» που επικρατούσε εξαιτίας της ύπαρξης δυο διαφορετικών ομάδων δεσμευτικών διατάξεων που αφορούσαν είτε το σύνολο είτε τα κράτη- μέλη πλην του Η.Β. Η συνθήκη αυτή, «κατήργησε» τις διατάξεις του κοινωνικού πρωτοκόλλου, το περιεχόμενο των οποίων ενσωματώθηκε στα άρθρα 136-143 της τροποποιημένης συνθήκης, υπό τον τίτλο, *Κοινωνικές Διατάξεις*.

Το νέο άρθρο 136 έθεσε έξι γενικούς κοινωνικούς στόχους με αναφορά στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, όπως αυτά ορίζονται στο

²⁴ Βλ. Άννα Κοντόνη, *Η σύγχρονη Ευρωπαϊκή Πραγματικότητα και οι στόχοι της δια βίου μάθησης, Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, τεύχος 43, σελ. 62- 70.

²⁵ Όπως αποδεικνύεται από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια των Βρυξελλών και Έσσεν, που πραγματοποιήθηκαν το Δεκέμβριο του 1993 και 1994 αντίστοιχα, οι διαπιστώσεις της Λευκής Βίβλου βρήκαν απήχηση. Το 1993 αποφασίσθηκε η ισχύς ενός πλαισίου δράσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση με κύριους φορείς τα κράτη- μέλη και με συνοδευτικές δράσεις εκ μέρους της κοινότητας. Το πλαίσιο αυτό διαμορφώθηκε υπό το πρίσμα των αρχών οικονομία υγιής- ανοικτή-αλληλέγγυα και περισσότερο αποκεντρωμένη. Στο Έσσεν καθιερώθηκαν πέντε προτεραιότητες για την τόνωση της απασχόλησης. Ό.π. Ηρώ Νικολακοπούλου- Στεφάνου σελ.67.

²⁶ COM (94) 333, Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική- Η πορεία προς το μέλλον για την Ένωση, Λευκό Βιβλίο και COM (93) 551 αντίστοιχως.

²⁷ Υπενθυμίζεται ότι κατ' άρθρο 5 παρ.2 Συνθ. ΕΚ η κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας σε τομείς όπου στερείται αποκλειστικής αρμοδιότητας.

Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Η αναφορά στα κείμενα αυτά, όπως υπογραμμίσθηκε²⁸, «..αποτελεί κοινή πολιτική βούληση προκειμένου να αναγνωρίζονται ορισμένες κοινές αξίες που μπορεί να έχουν σημασία κατά την ερμηνεία του άμεσα εφαρμοζόμενου δικαίου...» .

Η αρμοδιότητα της κοινότητας υπακούει στην αρχή της διπλής επικουρικότητας ήτοι την οριζόντια και κάθετη μορφή της²⁹. Η κοινωνική πολιτική που εκπορεύεται από την κοινότητα βασίζεται σε κανόνες παράγωγου δικαίου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην τρίτη παράγραφο του άρθρου 136 συνθ.ΕΚ, οι κοινωνικοί στόχοι θα επιτευχθούν με τη λειτουργία της κοινής αγοράς, η οποία προωθεί και εναρμονίζει τα εθνικά κοινωνικά συστήματα, και βάσει των κανόνων που εμπεριέχονται στη συνθήκη σε τομείς όπως η ελευθερία κυκλοφορίας εργαζομένων, τα άρθρα 94-97 συνθΕΚ για την προσέγγιση των νομοθεσιών και οι διατάξεις για την απασχόληση³⁰. Επιπροσθέτως, τα άρθρα 137-145 αποτελούν τη θεσμική βάση για ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής με συμβατικές μεθόδους (είναι εξαιρετικά διευρυμένος ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων και η δυνατότητα να «νομοθετούν» επί τη βάσει των συμφωνιών τους) για όλους τους τομείς του τίτλου ΧΙ της συνθήκης (κοινωνική πολιτική, παιδεία, επαγγελματική ανάπτυξη και νεολαία).

Μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ οι εξελίξεις στον κοινωνικό τομέα και ιδιαίτερα αυτόν της απασχόλησης ήταν ραγδαίες. Τα επακολουθήσαντα Ευρωπαϊκά Συμβούλια έθεσαν στόχους στην αρχή χαλαρότερους και μετέπειτα πιο συγκεκριμένους με αποκορύφωμα τη στρατηγική που αποφασίσθηκε το 2000 στη Λισσαβόνα, όπου τέθηκε ο στόχος να καταστεί η Ευρώπη η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Το ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο αποτελεί, στα πλαίσια αυτά, παράγοντα συνδιαμόρφωσης των επιμέρους στόχων, ποιοτικών και ποσοτικών.

²⁸ Βλ. προτάσεις γενικού Εισαγγελέα Lenz, στην υπόθεση C-236/87.

²⁹ Ηρώ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Η Κοινωνική Ευρώπη, Ελλείμματα και προοπτικές , Αθήνα: Ι.Σιδέρης, 2002,σελ. 23

³⁰ ό.π. Σ. Ιωαννίδου σελ. 1016-1018.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΕΝΟΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ Ε.Σ.Α. ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ (1997-2005).

Α. Η Θεσμοθέτηση της ΕΣΑ (Λουξεμβούργο, Νοέμβριος 1997) .

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 επετεύχθη η πολιτική συναίνεση ως προς τη διαρθρωτική φύση της ανεργίας. Το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου το Νοέμβριο του 1997 αποτελεί χρονική αφετηρία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση. Οι εξελίξεις που δρομολογήθηκαν μετά τη Λευκή Βίβλο αποδεικνύουν ότι η Κοινότητα συνειδητοποίησε την ανάγκη για μια πιο συντονισμένη δράση στον τομέα της απασχόλησης. Η σταθερότητα και η ευημερία που επαγγέλλεται η ΟΝΕ ανέδειξαν (και) την απασχόληση ως ένα πρωταρχικής σημασίας ζήτημα. Τα διαδοχικά συμπεράσματα των Ευρωπαϊκών συμβουλίων αποτυπώνουν αυτήν την πεποίθηση πλην όμως αποτελούν πολιτικές δεσμεύσεις στερούμενες νομικής βάσης. Η προσθήκη, με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, του νέου τίτλου Απασχόληση ο οποίος έπεται των διατάξεων που αφορούν στην οικονομική και νομισματική ένωση, προσέφερε τη νομική βάση και τη μεθοδολογία που απαιτούνταν προκειμένου να οικοδομηθεί, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μια συντονισμένη στρατηγική με στόχο την άμβλυνση των επίμονων δεικτών ανεργίας και με ό,τι αυτοί συνεπάγονται σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

1. Τα πέντε στάδια της εφαρμογής της.

Μολονότι έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ ορίσθηκε η 1.1.1999, το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου για την Απασχόληση εγκαινίασε τη διαδικασία που προέβλεπε το άρθρο 128 συνθ.ΕΚ το Νοέμβριο του 1997, στα πλαίσια, βέβαια, της επικουρικής αρμοδιότητας της κοινότητας. Η διαδικασία που δρομολογήθηκε «διαχωρίζεται» σε πέντε

στάδια: Το πρώτο «σηματοδοτείται» με την έκδοση συμπερασμάτων για την κατάσταση της απασχόλησης, σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Επί τη βάση αυτών των συμπερασμάτων το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία διαμορφώνει τις *κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση (Κ.Γ.Α.)*. Το περιεχόμενό αυτών αποτελείται αφενός από οριζόντιους στόχους, που αποτυπώνουν γενικότερες επιδιώξεις της κοινοτικής πολιτικής, και αφετέρου από συγκεκριμένες προτάσεις δράσεων για την αναβάθμιση καθοριστικών παραγόντων διαμόρφωσης της απασχόλησης όπως η απασχολησιμότητα, η προσαρμοστικότητα κ.ά. . Αξίζει να σημειωθεί ότι η προαγωγή των στόχων αναφορικά με την απασχόληση οφείλει, σε κάθε περίπτωση, να εναρμονίζεται με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών της κοινότητας (Γ.Π.Ο.Π. άρθρο 99 παρ. 2 συνθ. Ε.Κ.), κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 126 συνθ. Ε.Κ. Εν συνέχεια, τα κράτη- μέλη υποβάλουν εκθέσεις, τα επονομαζόμενα Εθνικά Σχέδια Δράσης (Ε.Σ.Δ.), που περιλαμβάνουν τα μέτρα που ήδη ελήφθησαν ή δρομολογούνται σε εθνικό επίπεδο. Το Συμβούλιο, συνεπικουρούμενο από την Επιτροπή Απασχόλησης, αξιολογεί τα Ε.Σ.Δ. επί τη βάση των οποίων απευθύνει συστάσεις, όπου κρίνεται αναγκαίο³¹. Ο κύκλος της διαδικασίας ολοκληρώνεται με την υποβολή της *κοινής έκθεσης για την απασχόληση* από την Επιτροπή και το Συμβούλιο προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όπου αποτυπώνονται οι εκτιμήσεις τους και οι προοπτικές που διαφαίνονται στα πλαίσια της συγκεκριμένης διαδικασίας³².

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου εγκαινιάζοντας την Ε.Σ.Α. υιοθέτησε ευρεία προσέγγιση σχετικά με την αντιμετώπιση των προβλημάτων της απασχόλησης. Ειδικότερα, η Ε.Σ.Α. επιδιώκει την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται από το άρθρο 125 συνθ. Ε.Κ. ήτοι τη δημιουργία εξειδικευμένου, εκπαιδευμένου και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού που θα δραστηριοποιείται στα πλαίσια μιας προσαρμοσμένης στις εξελίξεις αγοράς εργασίας, δεδομένης της συνεισφοράς και άλλων κοινοτικών πρακτικών που κατατείνουν άμεσα ή έμμεσα στην υποστήριξη

³¹ Η πρακτική επιβολής συστάσεων εγκαινιάστηκε από τον επίτροπο P. Flynn το 1999 και έκτοτε λαμβάνει χώρα αδιαλείπτως. Βλ. ό.π. Ηρώ Νικολακοπούλου Στεφάνου, *Η κοινωνική Ευρώπη* σελ. 102 και υποσημείωση αρ. 40.

³² Βλ. Κούσης ό.π. σε Σκουρή, σελ. 959-967.

της απασχόλησης. Στα συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας ανακοινώνεται η επιδίωξη συντονισμένης δράσης στους τομείς της εγκαθίδρυσης της εσωτερικής αγοράς, του ανταγωνισμού, της φορολογίας, της έρευνας, της καινοτομίας, των δικτύων, της κοινωνίας της πληροφορίας και της «επικαιροποίησης» του ρόλου των διαρθρωτικών ταμείων, που αποτελούν βασικά μέσα για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας.

2. Οι βασικοί πυλώνες της ΕΣΑ.

Η πρώτη σειρά κατευθυντηρίων που υιοθετήθηκαν για το επόμενο έτος (1998) προέβλεπε τέσσερις πυλώνες δράσης: α. απασχολησιμότητα, β. επιχειρηματικό πνεύμα, γ. προσαρμοστικότητα (για τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους) και δ. ίσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας. Ο κάθε πυλώνας στοχεύει σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα και υλοποιείται με επιμέρους δράσεις οι οποίες δε μεταφέρονται αυτούσιες στα κράτη μέλη αλλά προσαρμόζονται στις ανάγκες και τις θεσμικές τους ιδιαιτερότητες.

Οι τέσσερις πυλώνες- αναφορές αποτελούν πεδία χάραξης πολιτικών. Εξειδικευόμενοι σε συγκεκριμένες κατευθυντήριες, συνιστούν προτάσεις-λύσεις για τη δημιουργία επαρκούς υποβάθρου, θεσμικού και ατομικού, στα πλαίσια ενός διαρκώς εξελισσόμενου εργασιακού χώρου. Η δυνατότητα ανάπτυξης επιχειρηματικής νοοτροπίας (που συντελεί στη δημιουργία θέσεων εργασίας), η υιοθέτηση ευελιξίας στην οργάνωση της εργασίας και η παροχή δυνατότητας και στα δύο φύλα να εργάζονται για μεγάλο διάστημα της ζωής τους αποτελούν παράγοντες εκ των ων ουκ άνευ για τη βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν στην απασχόληση, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου.

2.1 Η απασχολησιμότητα.

Η απασχολησιμότητα αποτελεί στόχο μείζονος σημασίας προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι απαιτήσεις που δημιουργεί ο εντεινόμενος ανταγωνισμός της παγκοσμιοποιημένης αγοράς εργασίας. Η

ανταγωνιστικότητα προϊόντων και υπηρεσιών αποτελεί μονόδρομο για την οικονομική και, κατά συνέπεια, κοινωνική «επιβίωση» της Ε.Ε. που, εξαιτίας των αλμάτων των εμπορικών της ανταγωνιστών της σε αυτούς τους τομείς, φαντάζει αναγκαία όσο ποτέ.

Ειδικότερα, η διάδοση των νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα των ψηφιακών, «μετάλλαξαν» τα δεδομένα της αντιμετώπισης της εργασίας. Το επάγγελμα, που «μάθαινε» κάποιος πριν ή κατά το πρώιμο στάδιο της εργασιακής του ζωής, προκειμένου να εφαρμόσει σταθερά έως ότου αποσυρθεί από τον εργασιακό στίβο, μετετράπη σε διαδικασία συνεχούς ανανέωσης γνώσεων και προσαρμογής σε νέα δεδομένα και απαιτήσεις. Υπό συνθήκες διαρκούς εξέλιξης, κυρίως τεχνολογικής, ο εργαζόμενος οφείλει να προσαρμόζεται προκειμένου να διατηρήσει τη δυνατότητα παραμονής στον εργασιακό χώρο. Τα άτομα που δεν αυξάνουν το εύρος των δεξιοτήτων τους ή δεν έχουν πρόσβαση σε διαδικασίες αναβάθμισης όσων ήδη διαθέτουν δεν μπορούν να διεκδικήσουν με ευχέρεια μια θέση εργασίας και πολύ περισσότερο να την διατηρήσουν. Συνεπώς, η ύπαρξη εκπαιδευτικών συστημάτων που παρέχουν τις βάσεις της μαθησιακής ικανότητας (η αποκαλούμενη μάθηση της εκμάθησης), η δια βίου μάθηση στα πλαίσια της εργασίας ή μέσω περιόδων αποχής από αυτήν για επανακατάρτιση αλλά και η παροχή κινήτρων, μισθολογικών ή άλλων για την ανάληψη εργασίας αποτελούν στοιχεία εκ των ων ουκ άνευ στα πλαίσια σχεδιασμού πολιτικών που στοχεύουν σε δημιουργία εξειδικευμένου, εκπαιδευμένου και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού.

2.2 Η Επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί μέσο δημιουργίας θέσεων εργασίας και ανάπτυξης. Οι μικρές και οι μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) αποτελούν τον πυρήνα προσφοράς εργασίας του ιδιωτικού τομέα και, συνεπώς, θα πρέπει να ευνοείται η δημιουργία αλλά και η διατήρησή τους. Η ύπαρξη επιχειρησιακής κουλτούρας προϋποθέτει ενίσχυση της δημιουργικότητας των ατόμων και αποφυγή διάδοσης του «στίγματος αποτυχίας» σε περιπτώσεις μη ευόδωσης των επιχειρηματικών σχεδίων. Εξάλλου, είναι απαραίτητη η

διοικητική απλοποίηση της σύστασης μιας επιχείρησης και η παροχή φορολογικών διευκολύνσεων μέσω της μείωσης του μη μισθολογικού κόστους της εργασίας (ουσιαστικώς εργοδοτικές εισφορές). Στη βάση της διαδικασίας βρίσκεται και η διευκόλυνση εξεύρεσης επιχειρηματικών κεφαλαίων. Είναι, βέβαια, αυτονόητη η ωφέλεια που εξασφαλίζει ένα ενιαίο, ανταγωνιστικό χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς αποτελεί εχέγγυο για την παροχή φθηνών κεφαλαίων για τις επιχειρήσεις.

2.3 Η προσαρμοστικότητα.

Η προσαρμοστικότητα αφορά εξίσου εργοδότες και εργαζόμενους. Η εργασία αποτελεί διαδικασία «τροφοδοτούμενη» και από τις δύο πλευρές οπότε λαμβάνονται υπόψη συμφέροντα και οι ανάγκες εκατέρωθεν. Στα πλαίσια, μάλιστα, της ενίσχυσης του ρόλου των εργαζομένων εντός των επιχειρήσεων και της υποχρέωσης αντιμετώπισής τους ως ισότιμων συνομιλητών, επιχειρείται συνεργασία για τη συνδιαμόρφωση του τρόπου οργάνωσης της εργασίας η οποία θα κατατείνει στην ύπαρξη του επιθυμητού συνδυασμού ασφάλειας και ευελιξίας³³. Η νομική κατοχύρωση των εργασιακών δικαιωμάτων για τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης (κυρίως τη μερική απασχόληση)³⁴, η ενθάρρυνση για απόκτηση δεξιοτήτων εντός της επιχείρησης και η υιοθέτηση διαδικασίας συναπόφασης μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων αναφορικά με την οργάνωση της εργασίας αποτελούν βασικά στοιχεία ενεργοποίησης της.

2.3.1 Ευελιξία και Ασφάλεια στα πλαίσια οργάνωσης της εργασίας (*flexicurity*).

Βάσει της συλλογιστικής που υιοθετείται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ευελιξία και ασφάλεια (η έννοια αποδίδεται στα ελληνικά με τον όρο «ευελισφάλεια») δεν είναι έννοιες αντιθετικές. Διευκρινίζεται ότι το

³³ Για την έννοια της flexicurity ή,σε ελληνική απόδοση, «ευελισφάλειας» βλ. Kongshoj Madsen, Informal meeting of E.U. employment and social policy ministers, Villah, Austria, January 20, 2006: Flexicurity- a new perspective on labour markets and welfare states in Europe, www.europa.eu.int.

³⁴ Μια κριτική προσέγγιση για τα μοντέλα εργασίας που μελετώνται: άρθρο του Κων/νου Καλλέργη στην Καθημερινή της 29.1.2006 με τίτλο «Νέα Μοντέλα αγοράς Εργασίας Μελετά η Ευρώπη», με ιδιαίτερη έμφαση στην ελληνική πραγματικότητα.

δίπτυχο απαντάται σε ποικίλα επίπεδα- καταστάσεις: «ευελισφάλεια» σε επίπεδο εθνικό, τοπικό ή ατομικό: αναφέρεται στην οργάνωση ολόκληρης της αγοράς εργασίας, κάποιους τομείς ή συγκεκριμένη ομάδα ατόμων. Που κατοχυρώνεται μέσω νόμου, συλλογικής σύμβασης εργασίας ή ατομικής σύμβασης. Συνδυασμοί των εξής πρακτικών μπορούν να κατατείνουν σε καθεστώς «ευελισφάλειας»³⁵:

	Jobsecurity	Income Security	Employment Security	Combination Security
Numerical flexibility(hire and fire)		π.χ.Δανία ³⁶		
Functional Flexibility (between tasks)	Π.χ.Γερμανία			
Working time flexibility				
Wage flexibility				

Όπως προκύπτει από τον πίνακα, στη Δανία, η ασφάλεια ως προς τις αποδοχές μπορεί να υποστηρίξει την κινητικότητα και τις διαρθρωτικές μεταβολές, εφόσον ενισχύει τη διάθεση για ανάληψη ρίσκων με αποτέλεσμα να αυξάνει την ευελιξία ως προς τις προσλήψεις και τις απολύσεις³⁷. Η ευελιξία σε συνδυασμό με την ασφάλεια κατατείνει σε υψηλό βαθμό οικονομικής και κοινωνικής ασφάλειας μέσω αντικατάστασης της έννοιας «ασφάλεια της συγκεκριμένης θέσης απασχόλησης» με την έννοια «ασφάλεια της απασχόλησης» και της έννοιας «ελάχιστος κίνδυνος» με την έννοια « νέες προσωπικές ευκαιρίες».

³⁵ Βλ. ολοκληρωμένη παρουσίαση σε παρουσίαση του Kongshoj Madsen ό.π.

³⁶ Βλ. Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα:« Ευελιξία με Ασφάλεια(Flexicurity) η περίπτωση της Δανίας», 2006/C 195/12.

³⁷ Η περίπτωση της Δανίας αποτελεί ένα συνδυασμό υψηλού δυναμισμού της αγοράς εργασίας και, συγκριτικώς, υψηλής κοινωνικής προστασίας:η υψηλή κινητικότητα, η κοινωνική προστασία με τη μορφή γενναίων παροχών για τους ανέργους σε συνδυασμό με ενεργές πολιτικές στον εργασιακό χώρο αποτελεί, σύμφωνα με τις ως σήμερα ενδείξεις «χρυσή» λύση απέναντι στις απορυθμισμένες αγγλοσαξονικές αγορές εργασίας και τον υπερπροστατευτισμό που χαρακτηρίζει τη νομοθεσία των χωρών της νότιας Ευρώπης, επιφέροντας αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα.

2.4 Οι ίσες ευκαιρίες.

Η ισότιμη συμμετοχή των φύλων στην αγορά εργασίας δεν αποτελεί απλή επιθυμία αλλά ανάγκη. Οι γυναικεία απασχόληση αποτελεί ακανθώδες ζήτημα δεδομένης της ευρύτητας των παραγόντων που εμποδίζουν την ένταξη και παραμονή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Η «ψαλίδα» αναφορικά με το επίπεδο των μισθών ανδρών και γυναικών συνιστά βασική αιτία αποκοπής των τελευταίων από την εργασία. Εξάλλου, η έλλειψη υποδομής επαρκούς φροντίδας για τα μικρά παιδιά εργαζόμενων γυναικών αποτελεί αντικίνητρο αναφορικά με την ανάληψη ακόμη και μιας θέσης εργασίας μερικής απασχόλησης. Ο στόχος αύξησης του συνολικού ποσοστού απασχόλησης δεν έχει πιθανότητα να επιτευχθεί χωρίς την αύξηση και του ποσοστού της γυναικείας απασχόλησης. Συνεπώς πρέπει να αναληφθεί δράση προκειμένου να μειωθούν εκείνα τα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας που αποθαρρύνουν τη γυναικεία απασχόληση σε συνδυασμό με μέτρα διευκόλυνσης της πρόσβασης και ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους.

3. Απολογισμός της Διαδικασίας του Λουξεμβούργου.

Οι κατευθυντήριες του 1999 κινήθηκαν στα πλαίσια αυτών του προηγούμενου έτους και, επιπλέον, διατηρήθηκε ο σχεδιασμός μέτρων επί τη βάσει των τεσσάρων πυλώνων. Το ίδιο έτος, υπογράφηκε το *σύμφωνο για την απασχόληση* θέτοντας τις βάσεις για μια ακόμα πιο συντονισμένη προσέγγιση των ζητημάτων που επιδρούν στα ζητήματα απασχόλησης με τη δημιουργία ενός πλαισίου διαλόγου για το συντονισμό των πολιτικών δημοσιονομικού, εκσυγχρονιστικού, νομισματικού και μισθολογικού περιεχομένου³⁸ με απώτερο σκοπό τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης.

Η στρατηγική για την απασχόληση που εγκαινιάστηκε στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου απετέλεσε αναμφισβήτητο γεγονός κεφαλαιώδους σημασίας για την κατάσταση της απασχόλησης στην Ε.Ε., η οποία με πάροδο του χρόνου απετέλεσε πρόκληση όχι μόνο για τα

³⁸ Συμπεράσματα προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κολωνίας, 1999, www.europa.eu.int.

κράτη- μέλη μεμονωμένα αλλά και για την κοινότητα. Οι οικονομικές επιδιώξεις με την όποια μορφή(ΟΝΕ, ενιαίο χρηματοπιστωτικό σύστημα, ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις κ.ά.) δεν μπορούν παρά να λαμβάνουν υπόψη τους την παράμετρο της απασχόλησης που αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας.

Παρά την εμπνευσμένη προσέγγιση του ζητήματος, με την επιλογή των τεσσάρων πυλώνων για την προώθηση της απασχόλησης, και την υιοθέτηση της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού, η οποία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που δημιουργούν οι συστηματικές ιδιαιτερότητες που υπάρχουν στα κράτη-μέλη, η στρατηγική του Λουξεμβούργου δε στερήθηκε επικρίσεων. Η έλλειψη συγκεκριμένων στόχων και η μη διάθεση επαρκών μέσων- κυρίως θεσμικών- προς υλοποίησή τους αποτέλεσαν αδυναμίες της στρατηγικής υπαγορεύοντας, ενδεχομένως, τις μετέπειτα εξελίξεις.

B. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000): Η διαμόρφωση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και η εφαρμογή της στο πεδίο της απασχόλησης.

1. Ανάγκες, μέσα και προοπτικές.

Στη Λισσαβόνα, το Μάρτιο του 2000 έλαβε χώρα το 2^ο ειδικό έκτακτο Ευρωπαϊκό συμβούλιο για την απασχόληση. Οι συνθήκες θεωρήθηκαν ώριμες ώστε να τεθεί ένας νέος στόχος με προοπτική δεκαετίας: *να γίνει η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.*

Στις αρχές της δεκαετίας, οι οικονομικές προοπτικές της κοινότητας αποτύπωναν την πρόοδο που είχε σημειωθεί αναφορικά με την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και την οικονομική σταθερότητα ως αποτέλεσμα των δρομολογούμενων, στα πλαίσια της ΟΝΕ, διαδικασιών. Η θετική αυτή συγκυρία εξελίχθηκε παράλληλα με τη μεταβολή των εργασιακών προτύπων, στην οποία συντέλεσε η *παγκοσμιοποίηση των αγορών* και την ανάδυση της νέας οικονομίας της γνώσης. Τα δεδομένα αυτά οδήγησαν την

κοινότητα στην υιοθέτηση μιας πιο ολοκληρωμένης προσέγγισης για αναφορικά με την αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών προκλήσεων.

Οι θετικές δράσεις που δρομολογήθηκαν με την Ε.Σ.Α. δεν ανέτρεψαν την δυσμενή κατάσταση που επικρατούσε στον τομέα της απασχόλησης. Το 10% του εργατικού δυναμικού της κοινότητας ήτοι 15 εκατομμύρια άτομα, βρίσκονταν εκτός αγοράς εργασίας. Το έλλειμμα στην απασχόληση συνιστά αποτέλεσμα ποικίλων παραγόντων : το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων ως προς την συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας, οι περιφερειακές ανισορροπίες που φέρουν αντιμέτωπα συγκεκριμένα κράτη ή περιοχές με υψηλούς δείκτες ανεργίας (συνήθως μακροχρόνιας), η υστέρηση σε απαιτούμενες δεξιότητες, εξαιτίας της υποεπένδυσης στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, η υπανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών και οι χαμηλοί δείκτες απασχόλησης ατόμων ηλικίας 55 έως 64 ετών είναι μερικοί από αυτούς και δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να δράσει η κοινότητα³⁹.

Η νέα οικονομία της γνώσης προωθείται μέσω δύο κινητήριων μοχλών: των τεχνολογιών της πληροφορίας (και δη του διαδικτύου) και της εκπαίδευσης η οποία, πλέον, συνιστά μια ευρύτατη διαδικασία. Η σχολική και πανεπιστημιακή μόρφωση -κατά τη διάρκεια των οποίων αποκτώνται υποδομές εκμάθησης και προσαρμογής σε εναλλασσόμενες καταστάσεις- συνιστά το «τυπικό» κομμάτι της εκπαίδευσης. Συναφείς διαδικασίες οφείλουν να λαμβάνουν χώρα καθόλη τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου είτε με τη μορφή επαγγελματικής κατάρτισης είτε με παροχή εκπαιδευτικών αδειών ώστε ο εργαζόμενος να υποβοηθείται στην προσπάθειά του να ανταποκριθεί στις καινοφανείς εργασιακές απαιτήσεις δραστηριοποιούμενος εργασιακά. Το είδος των απαιτούμενων δεξιοτήτων που απαιτούνται στη νέα οικονομία της γνώσης περιγράφεται ως εξής : ο τομέας των υπηρεσιών- που προσφέρει το 70% των θέσεων εργασίας στην Ε.Ε.- «αναζητά» επαγγελματίες τεχνολογικά εγγράμματους με υψηλή ειδίκευση για εργασία μη χειρονακτικής μορφής .Το 2000, ένα εκατομμύριο θέσεις απασχόλησης

³⁹ Βλ, Έγγραφο Επιτροπής :Συνεισφορά στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας 23-24 Μαρτίου 2000, Βρυξέλλες 28-2-2000 DOC/00/7

παρέμέναν κενές εξαιτίας έλλειψης εργασιακού δυναμικού με κατάλληλες δεξιότητες για την πλήρωσή τους.

2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας.

Με τα ως άνω δεδομένα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας έθεσε τον στόχο για τη δημιουργία της νέας οικονομίας της γνώσης που θα προκύψει από την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και την ανανέωση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Το τεράστιο δυναμικό που μπορεί να προκύψει από την οικονομία της γνώσης πρέπει να διοχετευθεί προς όφελος της αντιμετώπισης της φτώχειας, της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η επίτευξη πλήρους απασχόλησης, την οποία προωθούν η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η κοινωνική ένταξη, αποτελεί τον απώτερο σκοπό.

Η πολιτική ώθηση που δόθηκε στο Συμβούλιο εμπεριείχε προτάσεις με σκοπό τη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης⁴⁰ και την οικοδόμηση του ενεργούς κράτους πρόνοιας⁴¹ επί τη βάσει επένδυσης στον άνθρωπο⁴². Οι αριθμητικοί στόχοι που τέθηκαν σε ότι αφορά στην απασχόληση είναι: αύξηση του συνολικού ποσοστού απασχόλησης από 61% σε 70% έως το 2010 και αυτού των γυναικών από 51% σε 60% εντός του ίδιου χρονικού διαστήματος. Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης που απαιτείται για την υποστήριξη των ως άνω επιδιώξεων είναι της τάξης του 3%. Επιπροσθέτως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρεί απαραίτητο τον εμπλουτισμό των κατευθυντηρίων γραμμών για την απασχόληση (κυρίως με τη θέση

⁴⁰ Έξι κατευθύνσεις ομαδοποιούν τους τομείς όπου πρέπει να αναληφθεί δράση για τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης. α) κοινωνία της πληροφορίας για όλους, β) δημιουργία ευρωπαϊκού χώρου έρευνας και καινοτομίας, γ) ευνοϊκό περιβάλλον για ανάπτυξη Μ.Μ.Ε., δ) μεταρρυθμίσεις προς μια πλήρη και λειτουργική εσωτερική αγορά, ε) αποτελεσματικές και ολοκληρωμένες κεφαλαιαγορές, στ) συντονισμός των μακροοικονομικών πολιτικών. Βλ. Συμπεράσματα προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Λισσαβόνας www.europa.eu.int.

⁴¹ για το ενεργές κράτος πρόνοιας βλ. Εισαγωγή της παρούσας.

⁴² Ο άνθρωπος αναγνωρίζεται από την κοινότητα ως το πολυτιμότερο κεφάλαιο που αυτή διαθέτει. Οι όποιες δράσεις της προσανατολίζονται στην επιτυχή ένταξή τους στις νέες συνθήκες. Προβλέπονται δράσεις για α) εκπαίδευση και κατάρτιση για τη ζωή και την εργασία, β) ανάπτυξη ενεργητικής πολιτικής για την απασχόληση με στόχο περισσότερες και καλύτερες θέσεις απασχόλησης, γ) εκσυγχρονισμός της κοινωνικής προστασίας, δ) προαγωγή της κοινωνικής ένταξης. Βλ. αναλυτικά στα Συμπεράσματα προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Λισσαβόνας.

συγκεκριμένων στόχων) και τη δημιουργία δεσμών με άλλους συναφείς τομείς πολιτικής. Το Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να εκπονήσει ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης για την «ηλεκτρονική Ευρώπη» (e-Europe). Βασική «μέθοδος εργασίας» για την εφαρμογή της νέας στρατηγικής αποτελεί η γνωστή, από τη διαδικασία του Λουξεμβούργου, ανοικτή μέθοδος συντονισμού που αντιμετωπίζεται, πλέον, ως μέσο διάδοσης καλών πρακτικών που θα συμβάλλουν στην ευχερέστερη επίτευξη των νέων στόχων.

3. Η ευρωπαϊκή κοινωνική Ατζέντα.

Η ως άνω ολοκληρωμένη προσέγγιση των οικονομικών, κοινωνικών και των ζητημάτων απασχόλησης επιβεβαιώθηκε με την υιοθέτηση της *ευρωπαϊκής κοινωνικής ατζέντας* στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας το Δεκέμβριο του 2000⁴³. Η σπουδαιότητα του ρόλου που διαδραματίζει η κοινωνική πολιτική σε ζητήματα ανταγωνιστικότητας, ερμηνεύεται από το κοινό αξιακό υπόβαθρο των λαών της Ε.Ε. , το οποίο αποτελεί και πυρήνα του κοινωνικού της προτύπου. Η προσπάθεια εκσυγχρονισμού του προς αυτήν την κατεύθυνση θέτει ως αναγκαίο πρόκριμα την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων που, σε τελευταία ανάλυση, επιδρούν αποφασιστικά στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας που, όμως, δεν υποσκελίζει την ποιότητα του εργασιακού βίου: η κινητοποίηση όλου του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού με στόχο την πλήρη απασχόληση, η αξιοποίηση της τεχνικής προόδου προς όφελος της κοινωνικής ευημερίας, η ανάπτυξη της κινητικότητας των εργαζομένων, η αντιμετώπιση της δημογραφικής γήρανσης(με μέτρα για μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών και παραμονή των μεγαλύτερων ηλικιών στην εργασία) αποτελούν ζητήματα- στόχους που απαιτούν συντονισμένο χειρισμό. Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής καθιστά την απασχόληση ένα αδιαπραγμάτευτο πεδίο δράσης για την κοινότητα και τα κράτη- μέλη.

⁴³ Βλ. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000).

Δεδομένης της πλειάδας των ζητημάτων που απαρτίζουν την Κοινωνικά Ατζέντα, ο σχεδιασμός της θέσης της σε εφαρμογή απέκτησε πολυδιάστατο χαρακτήρα: η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού, η νομοθεσία, ο κοινωνικός διάλογος και η δραστηριότητα των διαρθρωτικών ταμείων αποτελούν μέρος της ολοκληρωμένης προσέγγισης στα πλαίσια της προσπάθειας για επιτυχή εφαρμογή της.

Οι εξελίξεις που διαδραματίστηκαν εντός του έτους 2000 κατατείνουν στο εξής συμπέρασμα: η Κοινότητα, μετά την ενεργοποίηση της Ε.Σ.Α. και τα επακόλουθα αυτής θετικά αποτελέσματα, σχεδίασε, στα πλαίσια της νέας στρατηγικής της Λισσαβόνας, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που αφορά σε οικονομικά κοινωνικά και ζητήματα απασχόλησης⁴⁴. Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι εύλογη καθόσον οι οικονομικές επιλογές έχουν αντίκτυπο στον κοινωνικό και εργασιακό τομέα. Με τη σειρά της, η κατάσταση της απασχόλησης επηρεάζει άμεσα την κοινωνική συνοχή καθώς αποτελεί πρωταρχικό μέσο απόκτησης παροχών που συνδράμουν στην κοινωνική ένταξη⁴⁵.

Στα εαρινά Ευρωπαϊκά Συμβούλια που θα ακολουθούσαν αυτό της Λισσαβόνας αποφασίστηκε να εξετάζονται συγχρόνως η οικονομική, η κοινωνική και η κατάσταση της απασχόλησης στην Κοινότητα. Η σφαιρική αντίληψη και αντιμετώπιση των πραγμάτων προσφέρει πλέον την ευχέρεια για συντονισμένη δράση η οποία θα είναι εξ ορισμού αποτελεσματικότερη. Ειδικότερα, σε ότι αφορά στην απασχόληση η στρατηγική της Λισσαβόνας αποτελεί εξέλιξη της διαδικασίας του Λουξεμβούργου καθόσον παρέχει δυνατότητα για πολυεπίπεδη δράση.

Γ. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, η συνεισφορά του στην Ε.Σ.Α. και στην οικονομία της γνώσης.

⁴⁴ Η τέσσερις πυλώνες των κατευθυντηρίων που εισήχθησαν με την ΕΣΑ διατηρήθηκαν. Το 2001, οι κατευθυντήριες τροποποιήθηκαν προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας. Βλ. πρακτικά Συμβουλίου κοινωνικής πολιτικής και απασχόλησης της 27^{ης} και 28^{ης} Νοέμβρη 2000.

⁴⁵ Για παράδειγμα η φορολογική πολιτική (οικονομία) που δεν παρέχει κίνητρο για ανάληψη ή παραμονή στην εργασία (απασχόληση) εντείνει το κοινωνικό χάσμα με τη δημιουργία ανέργων που επιβαρύνουν τα κοινωνικά συστήματα

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έλαβε χώρα στο Βερολίνο το 1999 επετεύχθη πολιτική συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της λειτουργίας των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, που αποτελεί από την ίδρυσή του το κύριο χρηματοδοτικό εργαλείο της Ε.Ε. για την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων, ανέλαβε ρόλο υποστηρικτή της ΕΣΑ ενώ, παράλληλα, η δραστηριότητά του ευθυγραμμίστηκε με την προώθηση των στόχων της απασχολησιμότητας, της επιχειρηματικότητας, της προσαρμοστικότητας και των ίσων ευκαιριών. Κατά την επταετία 2000-2006, διατέθηκαν περίπου 60 δις ευρώ με στόχο να εκσυγχρονιστούν οι αγορές εργασίας και να ενσωματωθεί σε αυτές όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό των «περιθωριοποιημένων ομάδων» του πληθυσμού σε σχέση με την εργασία ήτοι άτομα με ειδικές ανάγκες, γυναίκες, άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας κ.ά. Η επένδυση πόρων για την εφαρμογή νέων τρόπων οργάνωσης εργασίας, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και ο εφοδιασμός των εργαζομένων με δεξιότητες ενισχύουν τη μετάβαση στην οικονομία που βασίζεται στη γνώση.

Το ΕΚΤ προωθεί τους τέσσερις στόχους της ΕΣΑ στα πλαίσια των στόχων 1 και 3 για τα διαρθρωτικά ταμεία⁴⁶. Η κοινοτική χρηματοδότηση διαλαμβάνει τους εξής στόχους: προώθηση οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, δημιουργία θέσεων απασχόλησης, υποστήριξη ειδικών αναγκών για την ανάπτυξη της αγοράς εργασίας, επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο για την ενθάρρυνση εισαγωγής νέων τεχνολογιών και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών κυρίως στα πλαίσια ενίσχυσης των δεσμεύσεων που αναλήφθηκαν στη Λισσαβόνα για την προώθηση μιας δυναμικής οικονομίας βασισμένη στη γνώση⁴⁷.

⁴⁶ Τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε. (ΕΚΤ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΠΕ και ΧΜΠΑ) παρέχουν χρηματοδοτική υποστήριξη μέσω τριών στόχων: Στόχος 1: προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών. Στόχος 2: στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες. Στόχος 3: στήριξη της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης σε όλες τις περιφέρειες που δεν καλύπτονται από το στόχο 1.

⁴⁷ Βλ. COM 2001, 16 τελικό με τίτλο: «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σχετικά με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για της ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση» όπου εκτίθεται ο τρόπος ε τον οποίο το ΕΚΤ υποστηρίζει τις δεσμεύσεις των κρατών-μελών στα πλαίσια των εθνικών σχεδίων δράσης για την απασχόληση.

Η απασχολησιμότητα αποτελεί τον κύριο άξονα δράσης του ΕΚΤ (το 60% των διατιθέμενων από αυτό κονδυλίων αναλίσκεται σε μέτρα για την ενίσχυσή της). Βαρύτητα δίδεται στις προληπτικές δράσεις που τοποθετούν το άτομο στην καρδιά των δραστηριοτήτων της αγοράς εργασίας με στόχο την παροχή έγκαιρης βοήθειας, ιδιαίτερα για όσους απειλούνται από τη μακροχρόνια ανεργία. Η κατάρτιση συνιστά πλέον μια διαδικασία εδραίωσης της μαθησιακής κουλτούρας και όχι αποσπασματική-άρα αναποτελεσματική- προσπάθεια αντιμετώπισης δυσχερειών που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων στην αγορά εργασίας⁴⁸. Το επιχειρηματικό πνεύμα ενισχύεται με τη διευκόλυνση σύστασης επιχειρήσεων και τη δημιουργία δικτύων ενίσχυσης του επιχειρηματικού πνεύματος⁴⁹. Τα προγράμματα του ΕΚΤ για την προσαρμοστικότητα στοχεύουν στην κατάρτιση και τη μεγιστοποίηση εισαγωγής ΤΠΕ στις επιχειρήσεις κυρίως μέσω της συνεργασίας ΜΜΕ και κέντρων έρευνας ΤΠΕ⁵⁰. Η ισότητα των παρεχόμενων ευκαιριών αποτελεί επιδίωξη που διαχέεται σε όλους τους τομείς δραστηριότητας του ΕΚΤ(mainstreaming). Μέτρα αποκλειστικά προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν τη μειοψηφία (κυρίως μέριμνα για παιδική φροντίδα)⁵¹.

Η αλλαγή προσανατολισμού δράσης του ΕΚΤ συνοδεύεται από επιπλέον αλλαγές αναφορικά με τον τρόπο εφαρμογής των εκπονούμενων προγραμμάτων. Η ανάγκη βελτίωσης των συστημάτων παρακολούθησης και

⁴⁸ Η Γαλλία εφαρμόζει προληπτικές ενεργητικές πολιτικές που προσφέρουν καθοδήγηση και κατάρτιση στους νέους και άνεργους ενήλικους(πρόγραμμα New Start) ενώ η απασχόληση των ανέργων που διατρέχουν κίνδυνο αποκλεισμού υποστηρίζεται από το ΕΚΤ με το πρόγραμμα 'Plans locaux d' insertion par l' économique'. Την Πορτογαλία προωθείται η βελτίωση της μετάβασης από το σχολείο στην αγορά εργασίας με την παροχή ' μεικτών επαγγελματικών κύκλων μαθημάτων' ή εναλλακτικής εκπαίδευσης για όσους αποτυγχάνουν στο σχολείο. Η Αυστρία προωθεί πανεπιστημιακούς κύκλους μαθημάτων μέσω Internet προκειμένου να δοθεί ευκαιρία μάθησης σε άτομα που δεν θα είχαν δυνατότητα πρόσβασης.

⁴⁹ Στην Ιταλία και τη Γερμανία προωθείται η σύσταση επιχειρήσεων στους τομείς Ε&Α και η ανάπτυξη δικτύων για τη διευκόλυνση μεταφοράς των επιτευγμάτων της Ε&Α από τα πανεπιστήμια σε νέες ΜΜΕ .

⁵⁰ Το ΗΒ ενθαρρύνει τη συστηματική βελτίωση δεξιοτήτων αναφορικά με τις ΤΠΕ με έμφαση στις οικείες βασικές δεξιότητες. Στη Φινλανδία και τις Κάτω Χώρες η εν λόγω βελτίωση προσανατολίζεται σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και άτομα που εγκαταλείπουν το σχολείο. Στην Ελλάδα δρομολογείται αναβάθμιση της σχέσης μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας και ενίσχυσης του ρόλου της κοινωνίας της πληροφορίας στον τομέα της εκπαίδευσης.

⁵¹ Η Ιταλία προωθεί σχέδιο για την απονομή σήματος ποιότητας σε όσες επιχειρήσεις αναπτύσσουν ορθές πρακτικές αναφορικά με το συμβιβασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής μέσω ευέλικτων ωραρίων, γονικών αδειών και δημιουργίας βρεφονηπιακών σταθμών στο χώρο εργασίας.

αξιολόγησης συντέλεσε στη μεταρρύθμιση των συστημάτων οικονομικού ελέγχου των προγραμμάτων. Τα δε προγράμματα προσαρμόζονται στις περιφερειακές και τοπικές ιδιαιτερότητες των αγορών εργασίας ώστε να έχουν περισσότερες πιθανότητες να ευδοκιμήσουν .

Δ. Οι προτεραιότητες και η εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

1. Στοκχόλμη 2001: Βήματα της νεότευκτης στρατηγικής.

Το δεύτερο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έλαβε χώρα στη Στοκχόλμη χαρακτηρίστηκε από δυναμικότητα πολιτικών απόψεων και προσήλωση στον καθορισμένο, για το 2010, στόχο. Με την ευχέρεια που παρέσχε η ικανοποιητική απόδοση της οικονομίας το 2000, δόθηκε, πλέον, βάρος στην εδραίωση της αντίληψης για την ολοκληρωμένη προσέγγιση των οικονομικών, κοινωνικών και ζητημάτων απασχόλησης.

Πρωταρχική θέση κατέχει η μέριμνα για περισσότερες και καλύτερες θέσεις απασχόλησης. Η πλήρης απασχόληση βρίσκεται στο επίκεντρο των στόχων λογιζόμενη ως «αντίδοτο» στα διογκούμενα προβλήματα που δημιουργεί η προϊούσα δημογραφική γήρανση. Η θέση, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενδιάμεσων στόχων καταδεικνύει την αφοσίωση για πραγματοποίηση των αποφασισθέντων στη Λισσαβόνα. Έτσι, τέθηκαν για το μεσοδιάστημα (2005) οι εξής ευκολότερα προσπελάσιμοι στόχοι: αύξηση του συνολικού ποσοστού απασχόλησης σε ποσοστό 67% και του αντίστοιχου των γυναικών σε 57%, έως τον Ιανουάριο του 2005. Επιπροσθέτως, ορίστηκε τρίτος στόχος για την παραμονή στην εργασία των ανδρών μεταξύ 55 και 64 ετών σε ποσοστό 50% έως το 2010 (δεδομένου ότι η αύξηση του συνολικού ποσοστού απασχόλησης δεν αποτελεί πανάκεια αναφορικά με τα προβλήματα που επακολουθούν την δημογραφική γήρανση).

Η δυνατότητα απόκτησης και παραμονής σε μια θέση εργασίας συνδέεται άμεσα με την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, την κατάρτιση και τη συνεχή απόκτηση δεξιοτήτων. Οι εκπαιδευτικές πολιτικές εμπνέονται από το μοντέλο της *δια βίου μάθησης*, δηλαδή μιας διαδικασίας

που εξασφαλίζει την προσαρμογή των εργαζομένων στα δεδομένα της διαρκώς και ποικιλοτρόπως μεταβαλλόμενης αγοράς εργασίας. Η δυναμική αυτή προωθεί και την κινητικότητα των εργαζομένων που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εξεύρεση εργασίας και την ανάπτυξη εφόσον συντελεί στη δημιουργία ενιαίας, ανοιχτής και ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας. Η κινητικότητα, μεταξύ άλλων, ενισχύεται με την πρόοδο της εγκαθίδρυσης της ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Εύλογα, λοιπόν, τέθηκε ο στόχος για τη μεταφορά των οδηγιών που αφορούν στην ενιαία εσωτερική αγορά σε ποσοστό 98,5% μέχρι το εαρινό συμβουλίου του επόμενου έτους (2002).

Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας αποτελούν, ίσως, τις βασικότερες συνιστώσες που κατατείνουν στην ανάπτυξη. Η διοχέτευση των ευρωπαϊκών ιδεών στην ευρωπαϊκή αγορά δεν μπορεί παρά να αποτελεί παράγοντα δημιουργίας θέσεων εργασίας. Ως εκ τούτου, η δημιουργία επαρκούς πλαισίου για την προστασία καινοτόμων ιδεών (προστασία βιομηχανικής ιδιοκτησίας, νομική κατοχύρωση του κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας) συνιστά αναπόσπαστο στοιχείο του σχεδιασμού για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της προσαρμογής στα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης αγοράς⁵².

2. Γκέτεμποργκ και Λάακεν: οι στόχοι της αειφορίας και της ποιότητας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ του Ιουνίου του ίδιου έτους (2001) προσέθεσε την τρίτη (πλέον της οικονομικής και κοινωνικής) διάσταση της στρατηγικής της Λισσαβόνας, αυτήν της αειφορίας. Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης μπορεί να συνοψιστεί ως η εφαρμογή πολιτικών για την ικανοποίηση των αναγκών της σημερινής γενιάς που δεν επιτρέπει διακύβευση των αντίστοιχων αναγκών των μελλοντικών γενεών. Η προσέγγιση των οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και εργασιακών ζητημάτων με γνώμονα την αειφορία συντελεί στην επίτευξη μιας μορφής βιώσιμης ανάπτυξης που αποτελεί βασική έννοια των αξιών που

⁵² Βλ. Συμπεράσματα Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Στοκχόλμης, 23-24 Μαρτίου 2001.

αποκρυσταλλώνουν το ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο. Το αίτημα για βιωσιμότητα εντείνει την ανάγκη ανάπτυξης της τεχνολογικής καινοτομίας ευνοώντας τις επενδύσεις στο συγκεκριμένο τομέα με σκοπό την εξεύρεση νέων λύσεων για την αντιμετώπιση κυρίως, των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Συνάμα, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας στους οικείους τομείς⁵³.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έλαβε χώρα στο Λάακεν στις 14 και 15 Δεκεμβρίου ήρθε αντιμέτωπο με τη δυσχέρεια που προκάλεσαν οι παγκόσμιες εξελίξεις στην οικονομική ανάπτυξη της κοινότητας η οποία επηρεάστηκε από τη γενικότερη οικονομική επιβράδυνση. Μολαταύτα, στα συμπεράσματά της προεδρίας τονίστηκε η αξία της εμμονής, από μέρους της κοινότητας και των κρατών-μελών, στην προώθηση και εξέλιξη των στόχων της Λισσαβόνας. Η δημιουργία τριών εκατομμυρίων θέσεων απασχόλησης που είχε επιτελεστεί από το Μάρτιο του 2000 δεν άφηνε περιθώρια για εφησυχασμό⁵⁴.

Η έννοια της ποιότητας, που αποτελέσε βασική συνισταμένη της κοινωνικής ατζέντας, προωθήθηκε στο Λάακεν μέσω της συμφωνίας για τη θέσπιση διαρθρωτικών δεικτών ενδεικτικών της ποιότητας στην απασχόληση, του βαθμού καταπολέμησης της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της κατάστασης του περιβάλλοντος.

Τονίστηκε η αξία του ρόλου που καλούνται να διαδραματίσουν οι κοινωνικοί εταίροι στην προσπάθεια εφαρμογής των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας ενώ επικροτήθηκε η κοινωνική διάσκεψη κορυφής που προηγήθηκε του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (έλαβε χώρα για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 2001).

Τα ως άνω εκτιθέμενα μαρτυρούν δυναμική προσέγγιση της στρατηγικής από μέρους της κοινότητας, η οποία προσπαθεί να επιτύχει το στόχο της δεκαετίας βάσει ενός ευρύτατου πλαισίου πολιτικών. Η συνέργεια Κοινότητας, κρατών-μελών και κοινωνικών εταίρων αποτελεί προϋπόθεση επιτυχίας για κάθε συναφές με τη στρατηγική εγχείρημα. Βέβαια, το

⁵³ βλ. Συμπεράσματα Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Γκέτεμποργκ, 15- 16 Ιουνίου 2001.

⁵⁴ βλ. πρακτικά συνεδρίασης Συμβουλίου Απασχόλησης και Κοινωνικής πολιτικής της 8^{ης} Οκτωβρίου και 3^{ης} Δεκεμβρίου 2001 όπου αναφέρεται και η μέχρι τότε άνοδος του γενικού ποσοστού απασχόλησης από 62,3% σε 63,3% και αυτού των γυναικών από 52,8% σε 54%.

ενθουσιώδεις της προσέγγισης δεν αρκεί για την υπερκέρωση των δυσκολιών. Είναι απαραίτητη ενδελεχής εξέταση της κατάστασης της απασχόλησης ώστε να δίδεται ο σωστός προσανατολισμός στις πολιτικές και τις δράσεις που αναλαμβάνονται. Η Ε.Σ.Α. συνεχίζει να αποτελεί πυρήνα της στρατηγικής της Λισσαβόνας, εφόσον η κατάσταση στην απασχόληση ασκεί καταλυτική επίδραση στα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα.

3. Αξιολόγηση της εφαρμογής των κατευθυντηρίων: η κοινή έκθεση για την απασχόληση 2001.

3.1. Οι στόχοι των κατευθυντηρίων γραμμών για την απασχόληση (2001).

Οι κατευθυντήριες για την απασχόληση του 2001⁵⁵ συμπεριέλαβαν πέντε οριζόντιους στόχους οι οποίοι αφενός διαμορφώνουν το περιεχόμενο των επιμέρους κατευθυντηρίων και αφετέρου συνιστούν πηγή έμπνευσης για τον καθορισμό των εθνικών πολιτικών των κρατών- μελών. Οι οριζόντιοι στόχοι είναι οι εξής:

Α. Βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης και παροχή κινήτρων για όσους προτίθενται να εργαστούν με στόχο την επίτευξη πλήρους απασχόλησης όπως αυτή καθορίστηκε βάσει των ποσοστών που καθορίστηκαν στη Λισσαβόνα.

Β. Ανάπτυξη συνεκτικών στρατηγικών για τη *δια βίου μάθηση* ώστε οι εργαζόμενοι να αναπτύσσουν τις δεξιότητες τους προκειμένου να αντιμετωπίσουν ευχερώς τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές.

Γ. Προώθηση της εταιρικής σχέσης μεταξύ κρατών- μελών και κοινωνικών εταίρων οι οποίοι, στα πλαίσια των εθνικών διαδικασιών, οφείλουν να αναπτύξουν πρακτικές υλοποίησης της διαδικασίας του Λουξεμβούργου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Δ. Προσαρμογή των κατευθυντηρίων στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες κάθε κράτους- μέλους. (Ακόμα και στην αξιολόγηση των επιδόσεων λαμβάνεται υπόψη το διαφορετικό σημείο εκκίνησης των κρατών- μελών).

⁵⁵ Απόφαση Συμβουλίου 19-1-2001, 2001/63/ΕΚ .

Ε. Υποστήριξη της ανάπτυξης κοινών δεικτών, καθορισμού συγκριτικών στοιχείων και διάδοσης βέλτιστων πρακτικών. (με επιδίωξη την ακριβή αξιολόγηση της προόδου).

3.2. Η κοινή έκθεση για την απασχόληση του 2001: επιδόσεις, μέσα και προοπτικές⁵⁶.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου εφαρμογής της στρατηγικής της Λισσαβόνας σημειώθηκαν οι εξής επιδόσεις στον τομέα της απασχόλησης: δημιουργήθηκαν περισσότερες από τρία εκατομμύρια θέσεις εργασίας αυξάνοντας το συνολικό ποσοστό από 62,3% (το 1999) σε 63,3%. Περισσότερες από 1,6 εκατομμύρια θέσεις καλύφθηκαν από γυναίκες αυξάνοντας το οικείο ποσοστό απασχόλησης από 52,8% (το 1999) σε 54%. Το 70% των θέσεων αυτών ήταν πλήρους απασχόλησης. Οι τομείς υψηλής τεχνολογίας συνέβαλαν κατά 60% στη δημιουργία των θέσεων αυτών. Ο μέσος όρος του Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 3,3% (με ποσοστά μεγέθυνσης που κυμαίνονταν από 2,9% σε Δανία και Ιταλία έως 10,7% στην Ιρλανδία). Δυστυχώς, η ανεργία των νέων ατόμων (15 έως 24 ετών) συνέχισε να κυμαίνεται σε ποσοστά της τάξης του 7,8% και το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας παρέμεινε χαμηλό (37,7%).

Με αυτά τα δεδομένα η κοινή έκθεση για την απασχόληση του 2001 αξιολόγησε τις επιδόσεις των κρατών- μελών τονίζοντας τους τομείς προς ανάληψη περαιτέρω δράσης.

Η ποιότητα των Εθνικών Σχεδίων Δράσης (ΕΣΔ) θεωρήθηκε αναβαθμισμένη. Η μεγαλύτερη εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων συνιστά απόδειξη της ώθησης που επετεύχθη μέσω της ΕΣΑ, αναφορικά με τη συμμετοχή τους. Η δια βίου μάθηση αναγνωρίζεται ως πολιτική προτεραιότητα σε όλη την Ευρώπη αν και λίγα κράτη καθόρισαν συγκεκριμένους στόχους για την επένδυση σε ανθρώπινους πόρους. Πάντως, η μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης επιδιώκεται, ως επί το πλείστον, με πολιτικές ενίσχυσης της δια βίου εκπαίδευσης και του επιχειρηματικού πνεύματος.

⁵⁶ COM 2001(438).

Η απασχολησιμότητα αποτελεί τον πιο ενισχυμένο πυλώνα από άποψη σχεδιασμού πολιτικών. Η καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας δρομολογείται επί τη βάσει πιο συντονισμένων στρατηγικών ενώ η ενδυνάμωση της κινητικότητας προκρίνεται ως λύση σε προβλήματα έλλειψης εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων.

Η πρόοδος αναφορικά με την προσαρμοστικότητα είναι μικρή αν και αναλαμβάνονται κάποιες πρωτοβουλίες σε σχέση με το ωράριο εργασίας και τις ελαστικές μορφές απασχόλησης.

Ο πυλώνας ίσες ευκαιρίες αντιμετωπίζεται επί τη βάσει πρωτοβουλιών για τον επιτυχή συνδυασμό προσωπικής και επαγγελματικής ζωής και μέτρων για τη μείωση του ανοίγματος της ψαλίδας των αμοιβών μεταξύ των δύο φύλλων. Η πολιτική παράτασης του επαγγελματικού βίου ελλείπει στα περισσότερα κράτη- μέλη ενώ, εξαιρέσει της Δανίας και των Κάτω Χωρών, που έθεσαν στόχους για τις μειονότητες, δεν δίνεται εικόνα αναφορικά με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης στα ΕΣΔ.

3.3. Δράσεις κρατών- μελών στα πεδία των τεσσάρων πυλώνων.

3.3.1. Απασχολησιμότητα

Επιστρατεύτηκαν δράσεις για τη μείωση αλλά και την πρόληψη της αύξησης των ποσοστών ανεργίας και μάλιστα των νέων, προωθήθηκε πολιτική φορολόγησης που ευνοεί την εργασία, δόθηκαν, μέσω ειδικών προγραμμάτων, ευκαιρίες για αναβάθμιση των δεξιοτήτων καθόλη τη διάρκεια της επαγγελματικής ζωής και, από το 2001, δρομολογήθηκαν δράσεις για παράταση του επαγγελματικού βίου μέσω, κυρίως, ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης.

Τα κράτη- μέλη στόχευσαν αφενός, σε βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εργασίας και αφετέρου στην πρόληψη της μακροχρόνιας ανεργίας⁵⁷, μέσω εντατικοποίησης των ενεργητικών

⁵⁷ Η μακροχρόνια ανεργία μειώθηκε το 2000 και για τους νέους και για τους ενήλικους. Ωστόσο, το 51,6% (1,7 εκατομμύρια) των ανέργων ηλικίας 15-24 παρέμειναν άνεργοι για πάνω από 6 μήνες ενώ το 50% (5 εκατομμύρια) των ενηλίκων ανέργων ήταν άνεργοι για πάνω από 12 μήνες. Βλ. πίνακα σε έκθεση για απασχόληση 2001, σελ. 21.

πολιτικών, των πολιτικών στήριξης των ανέργων, κατά τα πρώτα στάδια της ανεργίας αλλά και μέσω υποστήριξης στην αναζήτηση εργασίας. Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται ο εκσυγχρονισμός των Δημοσίων Υπηρεσιών Απασχόλησης. Ωστόσο, αναχαίτιση της εισδοχής στη μακροχρόνια ανεργία επέτυχαν μόνο έξι από τα δεκαπέντε κράτη (Αυστρία, Σουηδία, Η.Β., Λουξεμβούργο, Φινλανδία και Πορτογαλία)

Οι ενεργητικές πολιτικές κέρδισαν έδαφος αν και ως προς την αύξηση των δαπανών τα ποσοστά ήταν αμελητέα: πάνω από 20% των ανέργων, σε επίπεδο Ε.Ε., έχουν ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα ενεργοποίησης. Σε κάποιες χώρες μάλιστα (Σουηδία, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία) το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 44%. Ωστόσο, η πραγματική έκβαση του κόστους-αποτελέσματος των ενεργητικών μέτρων αυτών είναι δύσκολο να προσδιοριστεί εξαιτίας της έλλειψης πληροφοριών από τα κράτη- μέλη στα ΕΣΔ τους (μόνο η Σουηδία, η Φινλανδία και η Δανία παρέχουν αριθμητικά στοιχεία για την αποδοτικότητά τους).

Η δημογραφική γήρανση και η επακόλουθη συρρίκνωση του εργασιακού δυναμικού οδήγησε ορισμένα κράτη- μέλη σε μεταρρύθμιση των συστημάτων παροχών και συνταξιοδότησης κυρίως με δημιουργία αντικινήτρων για την πρόωρη συνταξιοδότηση. Αδιαμφισβήτητα, τα ζητήματα αυτού του είδους αντιμετωπίζονται με στρατηγικές που «καταλαμβάνουν» όλο το χρονικό διάστημα της σταδιοδρομίας των εργαζομένων απωθώντας τους από την πρόωρη εγκατάλειψη της εργασίας τους. Ωστόσο, μόνο οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία διαθέτουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την αποτροπή της πρόωρης συνταξιοδότησης. Η Δανία και το Η.Β. στοχεύουν σε αύξηση των δυνατοτήτων των εργαζομένων τους με μέτρα ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης συμβάλλοντας στη δυνατότητα του εργαζομένου να παραμείνει στη θέση του έως την ειθισμένη ηλικία συνταξιοδότησης.

Η δια βίου μάθηση, με έμφαση στην ηλεκτρονική μάθηση, κερδίζει, όλο και περισσότερο, έδαφος στο περιεχόμενο των ΕΣΔ. Η συμμετοχή, επί του παρόντος, είναι χαμηλή καθώς μόνο το 8% των ατόμων ηλικίας 25-64 συμμετείχαν εντός του 2000 σε κάποιας μορφής κατάρτιση. Σε ό,τι αφορά στη βασική εκπαίδευση, ο μέσος όρος πρόωρης εγκατάλειψης του

εκπαιδευτικού συστήματος στην Ε.Ε. είναι 18,5% ενώ σε μερικά κράτη μέλη (π.χ. Πορτογαλία) τα ποσοστά φτάνουν το 30%. Προτεραιότητα των ΕΣΔ είναι η απόκτηση *βασικών δεξιοτήτων* ήτοι στοιχειώδεις γνώσεις ανάγνωσης και αριθμητικής, κάποιας μορφής εξοικείωση με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και κοινωνικές γνώσεις. Η δημιουργία σχολείων «δευτέρας ευκαιρίας» παρέχει διέξοδο σε περιπτώσεις πρόωρης εγκατάλειψης. Σε ό,τι αφορά στο επίπεδο ηλεκτρονικής μάθησης τα κράτη- μέλη «χωρίζονται» σε τρεις ομάδες ανάλογα με την πρόοδο στη διάδοσή τους: τα προηγμένα στον τομέα της ηλεκτρονικής μάθησης (Δανία, Κάτω Χώρες, Φινλανδία, Σουηδία Η.Β.), τα κράτη- μέλη που έχουν ορομολογήσει μέτρα προς την κατεύθυνση αυτή (Βέλγιο, Ιρλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Αυστρία) και αυτά που πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους με στόχο τη διάδοση της τεχνολογίας ως μέσου μάθησης (Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιταλία).

3.3.2. Επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί καταλύτη για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Δυστυχώς, το ποσοστό της μη μισθωτής απασχόλησης στην Ε.Ε. είναι χαμηλό (14,1%). Οι κατευθυντήριες προωθούν την ανάπτυξη πολιτικών που ενισχύουν τη θεσμοθέτηση επιχειρηματικής εκπαίδευσης, τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη και διατήρηση των επιχειρήσεων (μέσω μείωσης των εξόδων συμμόρφωσης με τα διοικητικώς και νομοθετικώς προτασσόμενα σε κάθε κράτος) και την πρόβλεψη αξιολόγησης του αντίκτυπου της νέας νομοθεσίας ως προς τις επιχειρήσεις.

Οι τομείς υψηλής τεχνολογίας και επιπέδου γνώσεων χρήζουν μεγαλύτερης μέριμνας καθώς μόνο εντός του 2000 δημιουργήθηκαν 1,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε τομείς υψηλής ειδίκευσης. Τα ΕΣΔ των κρατών θεωρούν προτεραιότητα τη δημιουργία επιχειρηματικής κουλτούρας πλην όμως δεν αποδεικνύεται ο αντίκτυπος των μέτρων που λαμβάνουν στην κατεύθυνση αυτή, εξαιτίας έλλειψης στοιχείων. Η καταπολέμηση της *αδήλωτης εργασίας* αποτελεί πολύπλοκο πρόβλημα που σχετίζεται αφενός με τις ποιοτικές συνθήκες και αφετέρου με την ανάγκη για ανάπτυξη υγιούς

ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, η μεταρρύθμιση του τρόπου φορολόγησης της εργασίας είναι επιτακτική δεδομένου, μάλιστα, ότι ο μέσος όρος επιβάρυνσης της εργασίας εντός Ε.Ε. φτάνει στο 40,6%. Κάποια κράτη- μέλη (Βέλγιο, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία) προώθησαν μέτρα μείωσης της επιβάρυνσης των εργαζομένων με χαμηλές αποδοχές, ώστε να αποτραπεί η παροχή αδήλωτης αλλά «καλύτερα» αμειβόμενης εργασίας, χωρίς όμως να τεθεί κάποιος ποσοτικός στόχος.

3.3.3.Προσαρμοστικότητα

Ο πυλώνας εξειδικεύεται σε κατευθυντήριες που καλούν τους κοινωνικούς εταίρους και τις κυβερνήσεις των κρατών- μελών να αναπτύξουν συνέργιες για τη βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας της απασχόλησης. Η προσαρμοστικότητα αντικατοπτρίζεται στην υγιή ισορροπία μεταξύ ευελιξίας και ασφάλειας αναφορικά με την οργάνωση της εργασίας και διευκολύνει την επιτυχή προσαρμογή στις νέες απαιτήσεις.

Η μη κανονική απασχόληση⁵⁸ απαντάται όλο και περισσότερο μολονότι τα ποσοστά μεταξύ των κρατών- μελών διαφέρουν (οι Κάτω Χώρες έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό μη κανονικής απασχόλησης 54,3% με τη Σουηδία να ακολουθεί 35,5% ενώ η Ελλάδα κατέχει το μικρότερο ποσοστό 12,3%). Σημειώνεται ότι το ένα από τα τρία εκατομμύρια θέσεων απασχόλησης που δημιουργήθηκαν εντός του 2000 ήταν μερικής απασχόλησης.

Αναφορικά με το θέμα της ευελιξίας τα σχέδια επικεντρώνονται κυρίως στα ζητήματα ρύθμισης εργασιακού χρόνου και στη δημιουργία νομικών μορφωμάτων για «ευέλικτες» συμβάσεις εργασίας. Όμως, τα ζητήματα οργάνωσης και ποιότητας των θέσεων εργασίας, ανάγκης εισαγωγής νέων τεχνικών διαχείρισης, προσαρμογής της οργάνωσης των επιχειρήσεων στις νέες τεχνολογίες και ανάμειξης των εργαζομένων στη διαχείριση δεν προωθούνται ικανοποιητικά. Εξάλλου, οι κοινωνικοί εταίροι δεν αξιοποίησαν την δυνατότητα που τους δίνει η κατευθυντήρια γραμμή 13

⁵⁸ Ως μη κανονική απασχόληση ορίζεται η μερική απασχόληση και η εργασία ορισμένου χρόνου όπου ανήκουν η εποχιακή, η προσωρινή, περιστασιακή και εργασία μέσω πρακτορείων.

για αποτύπωση της προόδου σε θέματα εκσυγχρονισμού και οργάνωσης εργασίας μέσω εκθέσεων⁵⁹.

3.3.4. Ίσες ευκαιρίες.

Η δράση για τη δημιουργία ίσων ευκαιριών περιλαμβάνει προσπάθεια για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις πολιτικές των υπόλοιπων πυλώνων με στόχο την επιπρόσθετη αποτελεσματικότητά τους. Περιλαμβάνει, κυρίως, πολιτικές για τη συμφιλίωση προσωπικής και επαγγελματικής ζωής.

Το 2001, συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη, δόθηκε, συνολικά, μικρότερη σημασία στην προώθηση των ίσων ευκαιριών. Η προσοχή εστιάστηκε στα ζητήματα ίσης αμοιβής και στην πρόβλεψη δημιουργίας υποδομών για ανάληψη παιδικής μέριμνας. Δρομολογήθηκαν επί αυτών συναφείς διαδικασίες στη Δανία, τη Φιλανδία, τη Σουηδία και το Η.Β. ενώ υπογραμμίσθηκε ανάγκη ενίσχυσης των πολιτικών της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Ισπανίας αν και έγινε δεκτό ότι ξεκινούν την προσπάθειά τους από διαφορετική αφετηρία.

Μολονότι η πλήρωση του στόχου για πλήρη απασχόληση, που τέθηκε στη Λισσαβόνα, εξαρτάται άμεσα από την περαιτέρω ενσωμάτωση των γυναικών στην αγορά εργασίας, η ψαλίδα ως προς τη διαφορά απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων το 2000 έφτασε στις 18,5 ποσοστιαίες μονάδες (μέσος όρος στην Ε.Ε.). Η δε διαφορά από κράτος σε κράτος είναι αξιοσημείωτη δεδομένου ότι στην Σουηδία το συγκεκριμένο ποσοστό είναι 3,8 μονάδες ενώ στην Ελλάδα 30. Οι κατευθυντήριες για το 2001 καλούσαν τα κράτη- μέλη να θέσουν στόχους αναφορικά με τα ποσοστά γυναικείας απασχόλησης πλην όμως μόνο η Γαλλία, η Πορτογαλία και οι Κάτω Χώρες έθεσαν εθνικούς στόχους. Η Δανία, μάλιστα, έλαβε μέτρα που οδηγούν σε παραπομπή στη δικαιοσύνη σε περιπτώσεις άνισης αμοιβής.

⁵⁹ Η κατευθυντήρια αρ. 13 αναφέρει: « Οι κοινωνικοί εταίροι καλούνται, στα πλαίσια της διαδικασίας του Λουξεμβούργου, να υποβάλλουν ετησίως έκθεση σχετικά με τις πτυχές εκσυγχρονισμού της οργάνωσης εργασίας, οι οποίες καλύπτονται από τις διαπραγματεύσεις, με την πρόοδο εφαρμογής τους καθώς και για τον αντίκτυπο στην απασχόληση και στην αγορά εργασίας».

3.3.5. Συμπέρασμα.

Τα στοιχεία που έλαβαν υπόψη τους το Συμβούλιο και η Επιτροπή για την εκπόνηση της κοινής έκθεσης οδηγούν στα εξής συμπεράσματα αναφορικά με την εφαρμογή της στρατηγικής: Η επιτυχία εξαρτάται από την ύπαρξη ισορροπημένου συνδυασμού πολιτικών επί τη βάση σταθερών εθνικών στόχων για αύξηση των ποσοστών απασχόλησης. Η επιδιωκόμενη μεγέθυνση προβάλλει επιτακτικά την ανάγκη για ενασχόληση με τα εξής ζητήματα: η ποιότητα στην εργασία (συνθήκες, χρόνος, αποδοχές κ.ά.) συνιστά συντελεστή αυξημένης παραγωγικότητας. Ως εκ τούτου, η απασχόληση πρέπει να αποκτήσει συστατικά στοιχεία που θα την κάνουν πιο ελκυστική για τους εργαζόμενους. Στα πλαίσια αυτά, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, η παροχή κινήτρων για παραμονή στην εργασία, οι συντονισμένες πολιτικές για τη δια βίου μάθηση, η συνεχής απόκτηση δεξιοτήτων, η προώθηση της κινητικότητας, η ευελιξία της οργάνωσης εργασίας, ο εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών απασχόλησης και η αποτελεσματικότερη κατανομή της ενίσχυσης που παρέχεται από τα διαρθρωτικά ταμεία (κυρίως το ΕΚΤ) αποτελούν αδιαπραγμάτευτα στοιχεία της μεταρρύθμισης αυτής.

Ε. Οι παράγοντες που συνέτειναν στη σταδιακή μετεξέλιξη της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

- 1. Τα δεδομένα που έλαβε υπόψη του το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης (Μάρτιος 2002).*

Το Συμβούλιο Απασχόλησης και Κοινωνικής πολιτικής⁶⁰, που προηγήθηκε του εαρινού συμβουλίου της Βαρκελώνης, προέβαλε την πρόταση της Επιτροπής για συγχρονισμό μεταξύ της κοινωνικής και οικονομικής διάστασης στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβόνας,

⁶⁰ Βλ. Παράρτημα Συμπερασμάτων Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης της 15^{ης} και 16^{ης} Μαρτίου 2002, σελ. 44 όπου περιέχονται (ως έγγραφο συνεισφοράς στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο) τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Απασχόλησης και Κοινωνικής πολιτικής της 7^{ης} Μαρτίου 2002.

δηλαδή τον συντονισμό των Γενικών Πολιτικών και Οικονομικών Προσανατολισμών (ΓΠΟΠ) και της ΕΣΑ. Θεωρήθηκε, επιπλέον, ότι, αναφορικά με την ΕΣΑ, οι στόχοι που έχουν ήδη τεθεί στα πλαίσια της Λισσαβόνας είναι επαρκείς επομένως η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση θα πρέπει να εφαρμοσθεί εντός των χρονικών ορίων της Λισσαβόνας (2010) με μια ενδιάμεση αξιολόγηση το 2006. Δεδομένου ότι η πλήρης απασχόληση συνιστά το βασικό στόχο των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών υπογραμμίστηκε η ανάγκη να δοθεί έμφαση στην ποσοτική αύξηση και την ποιοτική αναβάθμιση των θέσεων απασχόλησης. Επομένως, η Ε.Σ.Α. θα πρέπει να δρομολογηθεί, στο εξής, ώστε να αποτελέσει το πλαίσιο υποστήριξης για την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων προκλήσεων της Ε.Ε (δημογραφική γήρανση, ενεργός επαγγελματική ζωή, κίνητρα για κατάρτιση), για τη βελτίωση της ποιότητας της απασχόλησης, για την ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών εταίρων (συνυπεύθυνοι για τη διατήρηση ασφάλειας και ευελιξίας) και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Σύμφωνα με έγγραφο που συνοδεύει την έκθεση της Επιτροπής⁶¹, η επιτελεσθείσα άνοδος του ποσοστού απασχόλησης δεν πρέπει να οδηγεί σε εφησυχασμό. Το ποσοστά απασχόλησης των γυναικών θεωρούνται ακόμη χαμηλά ενώ η συμμετοχή στην εργασία των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας αυξήθηκε ελαφρώς από 37,8% σε 38,3%. Η ανεργία των νέων συνεχίζει να είναι υψηλή (15,7%). Εντοπίζονται αρκετές διαφορές στην οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη των περιοχών υπογραμμίζοντας τις περιφερειακές ανισότητες. Υπό το πρίσμα αυτών των συνθηκών η δημιουργία ενός υψηλά εκπαιδευμένου και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού θα αποτελέσει παράγοντα ζωτικής σημασίας για την *οικονομία που στηρίζεται στη γνώση*.

Δυστυχώς, μόνο ένα στα δέκα άτομα συμμετέχουν σε προγράμματα δια βίου μάθησης στην Ε.Ε. ενώ οι δημόσιες δαπάνες για την παιδεία την πενταετία 1995-2000 ανήλθαν σε ποσοστό 5% του ΑΕΠ. Κυβερνήσεις και επιχειρήσεις ανάλωσαν κονδύλια ύψους της τάξης του 1,9% του ΑΕΠ για επενδύσεις στους οικείους τομείς.

⁶¹ SEC (2002) 29, Τίτλος : Η Στρατηγική της Λισσαβόνας- Για την επίτευξη της αλλαγής.

Με αυτά τα δεδομένα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης οδηγήθηκε στα συμπεράσματά του, καθορίζοντας τις μέλλουσες πολιτικές προτεραιότητες.

2. Οι πολιτικές προτεραιότητες για την επιτάχυνση της προόδου.

Η επιχειρηματικότητα και η καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αποτελούν αναπόσπαστους παράγοντες για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Μέσα για την πραγμάτωσή τους αποτελούν η συνεπής εφαρμογή της νομοθεσίας, που συντελεί στην εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς, και η απλοποίηση του κανονιστικού περιβάλλοντος (σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο) για τις επιχειρήσεις, με έμφαση στη μείωση της διοικητικής επιβάρυνσης για τις ΜΜΕ. Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, στα πλαίσια του ενεργού κράτους πρόνοιας, ενθαρρύνει την ανάληψη εργασίας, που αποτελεί εγγύηση κατά του αποκλεισμού. Η ανάληψη εργασίας εξαρτάται από τη βελτίωση των ποιοτικών πτυχών (υγεία-ασφάλεια) που την καθιστούν επιθυμητή. Επομένως, οι κοινωνικοί εταίροι καλούνται να διαδραματίσουν ενεργότερο ρόλο για την καλύτερη διαχείριση και αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων μέσω του κοινωνικού διαλόγου και της δραστήριας ανταλλαγής καλών πρακτικών. Τα κράτη- μέλη καλούνται να αποτρέψουν τα φαινόμενα ένδειας και κοινωνικού αποκλεισμού θέτοντας στόχους στα ΕΣΔ για τη μείωση του αριθμού των ατόμων που κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση ένδειας και κοινωνικού αποκλεισμού έως το 2010.

Ο κοινός οικονομικός χώρος και οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που τέθηκαν στα πλαίσια της Λισσαβόνας απαιτούν ανάληψη δράσης σε συγκεκριμένους τομείς.

2.1.Ενισχυμένη Στρατηγική για την Απασχόληση.

Η πολιτική απασχόλησης συνιστά τον πυρήνα της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Επομένως, η επανεξέταση της ΕΣΑ για το 2002 θα πρέπει να ενσωματώσει τους στόχους της Λισσαβόνας ευθυγραμμίζοντας παράλληλα το χρονικό της πλαίσιο με την προθεσμία που παρέχεται για τις επιδιώξεις

της τελευταίας (2010). Οι κατευθυντήριες για την απασχόληση πρέπει να απλουστευθούν καθόσον η προσοχή πρέπει να εστιαστεί περισσότερο στην εφαρμογή παρά στην εκπόνησή τους. Η αναβάθμιση του ρόλου των κοινωνικών εταίρων πρέπει να συνδεθεί με την απόδοση σε αυτούς ευθύνης, αναφορικά με την υλοποίηση των κατευθυντηρίων. Οι τρέχουσες πολιτικές απασχόλησης πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην ελάφρυνση της φορολογίας των χαμηλόμισθων εργαζομένων και στην εν γένει ρύθμιση της φορολογίας- παροχών προς την κατεύθυνση της ενθάρρυνσης της εργασίας. Πρέπει να μειωθούν τα αντிகίνητρα για τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της δημιουργίας υποδομών παιδικής φροντίδας. Εύλογα, λοιπόν, τίθεται στόχος δημιουργίας βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών που να καλύπτουν το 33% των παιδιών ηλικίας 0-3 ετών και το 90% των παιδιών ηλικίας από τρία έτη έως και την έναρξη φοίτησής τους στο σχολείο, με προοπτική το 2010. Επιπροσθέτως, πρέπει να μειωθούν τα κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από πλευράς επιχειρήσεων και να ενισχυθεί η εισαγωγή προοδευτικών μορφών συνταξιοδότησης. Ο μέσος όρος αποχώρησης από την εργασία πρέπει να αυξηθεί κατά πέντε έτη έως το 2010.

2.2. Δεξιότητες και Κινητικότητα

Το σχέδιο δράσης της Επιτροπής για την εξάλειψη των φραγμών στην αγορά εργασίας έως το 2005 επικροτείται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που επιφορτίζει το Συμβούλιο να προβεί στις δέουσες ενέργειες για την εγκαθίδρυσή της επί τη βάσει των εξής προτεραιοτήτων: Διαμόρφωση των κατάλληλων πρακτικών και νομικών συνθηκών ώστε να διευκολυνθεί η κινητικότητα ειδικά για τα άτομα που απασχολούνται στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας. Ελάττωση των διοικητικών εμποδίων για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων και διευκόλυνση μεταφοράς των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης⁶² (συμπεριλαμβανομένων των συνταξιοδοτικών). Μέριμνα για την απόκτηση

⁶² Εδώ εμπίπτει η διαδικασία μεταρρύθμισης του κανονισμού 1408/1971.

βασικών προσόντων της τεχνολογίας των πληροφοριών, ιδιαίτερα για τις γυναίκες. Το συμβούλιο αποφάσισε την καθιέρωση μιας ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης υγείας για την παροχή ιατροφαρμακευτικής μέριμνας εντός των κρατών- μελών και τη δημιουργία ιστοχώρου επαγγελματικής κινητικότητας έως το 2003.

2.3.Ανταγωνιστική Οικονομία Βασισμένη στη Γνώση.

Η στρατηγική της Λισσαβόνας αποτελεί συντονισμένη προσπάθεια για την ομαλή μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης. Ως εκ τούτου, τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης οφείλουν να εκπληρώνουν τις εξής προδιαγραφές: βελτιωμένη ποιότητα, διευκόλυνση της καθολικής πρόσβασης και άνοιγμα στον κόσμο. Στα πλαίσια αυτά, εντάσσονται προσπάθειες για αναγνώριση διπλωμάτων και επαγγελματικών προσόντων και στενότερης συνεργασίας με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Η ανακοίνωση της Επιτροπής « Η πραγμάτωση ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου μάθησης⁶³» κατευθύνεται σε αυτόν τον σκοπό.

2.4.Έρευνα και Πρωτοποριακές Τεχνολογίες.

Το χάσμα που υπάρχει στον τομέα της τεχνολογίας, συγκριτικά με τις κυριότερες ανταγωνίστριες δυνάμεις της Ε.Ε., οδήγησε στην απόφαση για αύξηση των συνολικών δαπανών για την έρευνα και την καινοτομία σε ποσοστό που να ανέρχεται στο 3% του ΑΕΠ για κάθε κράτος- μέλος έως το 2010. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μάλιστα επικρότησε την πρωτοβουλία της Επιτροπής για υποβολή προτάσεων που θα συνεισφέρουν στη βελτίωση της χρήσης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εντός της Ε.Ε. Η καθιέρωση του *κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας* καθίσταται επιτακτική στην προσπάθεια για ενθάρρυνση της έρευνας και διάδοση της καινοτομίας, εφόσον ένα συναλλακτικό περιβάλλον που προσφέρει νομική κατοχύρωση του κόπου και των επενδύσεων ιδιωτών θα αποτελέσει αφορμή για

⁶³ COM 2002 (678).

χρησιμοποίηση επιχειρηματιών κεφαλαίων για έρευνα και περαιτέρω αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων.

3. Η ανάγκη αξιολόγησης της Ε.Σ.Α. στα πέντε χρόνια εφαρμογής της (1998-2003).

3.1. Η έκθεση της Επιτροπής.

Η αξιολόγηση του αντίκτυπου των πέντε πρώτων ετών εφαρμογής της ΕΣΑ, που πραγματοποιήθηκε από την Επιτροπή,⁶⁴ αποφασίσθηκε στα πλαίσια της επιτροπής απασχόλησης με συμφωνία των κρατών- μελών και της Επιτροπής. Τα κράτη- μέλη ανέλαβαν να εκπονήσουν εθνικές εκθέσεις, ακολουθώντας κοινή θεματική ανάλυση, σχετικά με τον αντίκτυπο των εθνικών πολιτικών τους στην απασχόληση. Η Επιτροπή , βάσει των παρατεθέντων στοιχείων, εκπόνησε έκθεση αξιολόγησης σε επίπεδο Ε.Ε.

Στο προοίμιό της διαπιστώνεται η ύπαρξη πολιτικής δέσμευσης των κρατών- μελών αναφορικά με την επίτευξη των στόχων της ΕΣΑ. Η δέσμευση αυτή αποτυπώνεται στο περιεχόμενο των Εθνικών Σχεδίων Δράσης με τα οποία καθορίζονται στόχοι και αξιοποιούνται οι επιβληθείσες συστάσεις. Ως γνωστόν, στα πλαίσια της διαδικασίας της ΕΣΑ επετεύχθη η πολιτική συμφωνία για την υιοθέτηση των κοινών προτύπων της δια βίου μάθησης⁶⁵ και της ποιότητας στην εργασία. Η πορεία των βασικών παραμέτρων με αντίκτυπο στην απασχόληση αξιολογείται από την Επιτροπή ως εξής:

Απασχολησιμότητα: Η έννοια συνδέθηκε με την προσπάθεια για μείωση της ανεργίας. Με τον επανακαθορισμό των προτεραιοτήτων της ΕΣΑ το περιεχόμενο του όρου διευρύνθηκε καλύπτοντας τον «κύκλο ζωής» κάθε εργαζομένου. Στα πλαίσια του στόχου περιλαμβάνονται δράσεις για μείωση

⁶⁴ COM (2002) 416 τελικό: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο: Απολογισμός πέντε ετών Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.

⁶⁵ Οι θεμέλιες λίθοι των συνεκτικών και συνολικών στρατηγικών για τη δια βίου μάθηση παρουσιάστηκαν στην ανακοίνωση της Επιτροπής « Η πραγμάτωση μιας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης» COM 2001(678) τελικό . Το ζήτημα της ποιότητας στην εργασία αναλύεται στο έγγραφο της Επιτροπής « Πολιτική Απασχόλησης και Κοινωνική Πολιτική- ένα πλαίσιο για την επένδυση στην ποιότητα» COM (2001) 313.

της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, αύξηση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας, ικανότητα των εργαζομένων να παραμείνουν στην αγορά εργασίας και τη συνεχή αναβάθμιση δεξιοτήτων.

Σταθερή «απειλή» για την απασχολησιμότητα αποτελεί η μακροχρόνια ανεργία. Η πρόληψη και η ενεργοποίηση αποτελούν τους βασικούς άξονες προσέγγισης του προβλήματος. Στον άξονα της πρόληψης εντάσσονται, κατά βάση, οι ενεργητικές πολιτικές και η δρομολόγηση μέτρων για την κατάρτιση και την επαγγελματική πείρα. Τα τυπικά μέτρα που έλαβαν τα κράτη- μέλη θεωρούνται σε μεγάλο ποσοστό αποτελεσματικά. Ωστόσο, τα μέτρα κατάρτισης αποδεικνύονται αποτελεσματικά για συγκεκριμένες ομάδες (κυρίως γυναίκες που επανέρχονται στην αγορά εργασίας και μορφωμένους μετανάστες). Η επιδοτούμενη απασχόληση επιφέρει μεικτά αποτελέσματα δεδομένου ότι ο ιδιωτικός τομέας φαίνεται να την αξιοποιεί σε μεγαλύτερο βαθμό από το δημόσιο. Η παροχή βοήθειας προς αναζήτηση απασχόλησης έχει κατά βάση θετικό αντίκτυπο. Η ανάπτυξη μηχανισμών για εξακρίβωση της σχέσης μεταξύ του κόστους και της αποτελεσματικότητας των δράσεων αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την σταθερή πρόοδο της στρατηγικής. Στην πράξη, προωθείται η ύπαρξη στατιστικών και δεικτών που θα κατευθύνουν τη σωστή προσφορά, στο σωστό άτομο, τη σωστή στιγμή . Αποτελεί πεποίθηση ότι τα ευμεγέθη προγράμματα αδυνατούν να συνεισφέρουν στην επακριβή στοχοθέτηση και, κατά συνέπεια, αποτελεσματικότητα, οπότε καθίστανται προτιμότερες δράσεις μικρότερου βεληνεκού που, όμως, παρέχουν εγγύηση για το αποτέλεσμα.

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν παράγοντες απασχολησιμότητας και προσαρμοστικότητας στην προσπάθεια για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο χώρο της εργασίας. Το συνολικό ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών στην εκπαίδευση και την κατάρτιση αυξήθηκε την πενταετία 1995-2000 σε 8,2% (από 5,7%). Το δε ποσοστό όσων ολοκλήρωσαν την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από 52% σε 60,3%. Δυστυχώς, η δια βίου μάθηση δεν αποτελεί πραγματικότητα για όλους. Τα άτομα ηλικίας 55-64 ετών έχουν πέντε φορές λιγότερες πιθανότητες να λάβουν μέρος σε εκπαίδευση ή κατάρτιση εν συγκρίσει με τα άτομα 25-34 ετών. Το ποσοστό συμμετοχής στην εκπαίδευση

και την κατάρτιση των ατόμων με περιορισμένες δεξιότητες είναι 6,5 φορές χαμηλότερο από το ποσοστό συμμετοχής εκείνων με υψηλές δεξιότητες. Επιπροσθέτως, οι εργαζόμενοι σε ΜΜΕ ή οι εργαζόμενοι υπό καθεστώς ευέλικτων συμβάσεων εργασίας έχουν μειωμένες πιθανότητες να λάβουν κάποιας μορφής εκπαίδευση στο χώρο εργασίας τους. Σε ό,τι αφορά στη χρηματοδότηση, τα ποσά των επενδύσεων παραμένουν χαμηλά παρότι έχει διαδοθεί η πεποίθηση ότι η χρηματοδότηση της κατάρτισης του εργατικού δυναμικού αποτελεί συνολική ευθύνη (κυβερνήσεων, κοινωνικών εταίρων, επιχειρήσεων και μεμονωμένων εργαζομένων) εφόσον επιφέρει και συνολικό όφελος.

Επιχειρηματικό πνεύμα: Η επιχειρηματικότητα αποτελεί «κλειδί» για την δημιουργία θέσεων εργασίας. Η δράση που απαιτείται για την ενίσχυση της λαμβάνει τριπλό προσανατολισμό: ενδυνάμωση του επιχειρησιακού περιβάλλοντος, ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών και μεταρρύθμιση του τρόπου φορολόγησης της εργασίας. Η διοικητική απλοποίηση σε συνδυασμό με την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας οδηγούν σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας στην αγορά εργασίας. Ο χρόνος που απαιτείται για τη σύσταση μιας ΜΜΕ έχει μειωθεί, σε γενικές γραμμές, αλλά ποικίλες διοικητικές επιβαρύνσεις εξακολουθούν να αποτελούν αντικίνητρο για την ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Ο τομέας των υπηρεσιών παρέσχε το 90% των νέων θέσεων εργασίας πολλές εκ των οποίων αποδείχθηκαν βιώσιμες. Σε ό,τι αφορά στα φορολογικά μέτρα η φορολογική επιβάρυνση της εργασίας υπέστη μείωση της τάξης του 2% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. μεταξύ των ετών 1997-2001. Η μείωση ήταν μεγαλύτερη για τους χαμηλόμισθους εργαζομένους (σε ποσοστό 3%) γεγονός που επέδρασε θετικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Προσαρμοστικότητα: Αφορά στον εκσυγχρονισμό της οργάνωσης της εργασίας και του κανονιστικού της πλαισίου μέσω της προώθησης νέων μορφών εργασίας ώστε να υποστηριχθεί η προσαρμογή των επιχειρήσεων στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Η προσαρμοστικότητα ενσωματώνει τις έννοιες ευελιξία, ασφάλεια και ποιότητα εργασίας. Το αίτημα για ισορροπία μεταξύ ευελιξίας και ασφάλειας απετέλεσε περιεχόμενο των κατευθυντηρίων γραμμών. Η υιοθέτηση

ευέλικτων μορφών εργασιακών σχέσεων⁶⁶ και ρυθμίσεων χρόνου εργασίας (κυρίως μέσω ετήσιων περιόδων αναφοράς εργασίας που συντελούν στη μείωση των υπερωριών) οδήγησε σε αύξηση των θέσεων εργασίας(αν και η ρύθμιση ζητημάτων χρόνου έγινε αντιληπτή ως μέσο ορθής οργάνωσης της εργασίας και όχι αύξησης των θέσεων).

Ισότητα ευκαιριών: Η ισότητα στον εργασιακό χώρο έλαβε ώθηση από την ΕΣΑ. Κατά τη διάρκεια των ετών 1997-2001 η γυναικεία απασχόληση αυξήθηκε σε 54,9% (από 50,6%) μειώνοντας το χάσμα της απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων από 20% σε 18%. Άμεσο επακόλουθο αποτέλεσε η μείωση του ποσοστού διαφοράς των δύο φύλων ως προς την ανεργία από 12% σε 9%. Παρόλη τη θετική εξέλιξη η διαφορά ως προς τις αμοιβές κυμαίνεται στο 16% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. (τα ποσοστά διαφοράς στα κράτη- μέλη ξεκινούν από 7% και φθάνουν ως και 24%).

3.2. Προτάσεις για μελλοντικές ενέργειες.

Με προοπτική το εαρινό Συμβούλιο του 2003 η Επιτροπή προσδιόρισε τέσσερα πεδία για δράση από μέρους των εμπλεκόμενων φορέων: α) επικέντρωση στην επίτευξη ανταπόκρισης στις μεσοπρόθεσμες προκλήσεις, β) απλοποίηση των κατευθυντηρίων, γ) βελτίωση της διακυβέρνησης και σύμπραξης και δ) τόνωση της συμπληρωματικότητας της ΕΣΑ με τις άλλες οικονομικές διαδικασίες που διενεργούνται εντός Ε.Ε. .

Όπως σημειώνεται στο έγγραφο της Επιτροπής, η ύπαρξη υψηλών (ακόμη) ποσοστών ανεργίας και στενώσεων, που χαρακτηρίζουν την κατάσταση στην απασχόληση, θα επιμείνουν στο μέλλον. Οι δημογραφικές τάσεις προοιωνίζουν τη γήρανση του εργατικού δυναμικού, γεγονός που θα δημιουργήσει προβλήματα βιωσιμότητας στα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Η παγκοσμιοποίηση και οι τεχνολογικές εξελίξεις προσδιορίζουν τη νέα κοινωνία της γνώσης η οποία επιταχύνει τις

⁶⁶ Πάντως αξίζει να σημειωθεί ότι το 72% των απασχολούμενων με σύμβαση ορισμένου χρόνου έχουν αρνητική αντίληψη για την κατάσταση σε αντίθεση με τους εργοδότες οι οποίοι διάκεινται θετικά βλ. Foundation Paper του European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Quality of work and employment Issues and Challenges, Doudlin, February 2002 .

κοινωνικοοικονομικές αναδιαρθρώσεις. Ο επαγγελματικός βίος χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα δεδομένου ότι ακανόνιστες μορφές οργάνωσης εργασίας συνθέτουν την πραγματικότητα. Οι προκλήσεις συνοψίζονται στα εξής:

- αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και συμμετοχής σύμφωνα με τους στόχους της Λισσαβόνας και της Στοκχόλμης ώστε να μειωθεί η ανεργία.
- βελτίωση της ποιότητας στην εργασία και δημιουργία παραγωγικών θέσεων.
- Προώθηση μιας αγοράς εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, με περιορισμό των ανισοτήτων σε κοινωνικό και τοπικό επίπεδο.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση χαρακτηρίζονται σε κάποιο ποσοστό από ασάφεια προτεραιοτήτων και απώλεια εσωτερικής συνοχής. Η σταθερότητά τους θα συμβάλλει στην αξιολόγηση του αποτελέσματος καθότι η εφαρμογή των μέτρων και η αξιολόγηση του αντικτύπου της απαιτούν χρόνο. Ο συνεχής επανακαθορισμός δε βελτιώνει εξ ορισμού την αποτελεσματικότητα. Οι κατευθυντήριες, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να καλύπτουν ευρύ πεδίο πολιτικών ώστε να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων που τέθηκαν με την ΕΣΑ⁶⁷.

Η πρόοδος των βασικών παραμέτρων της ΕΣΑ εναπόκειται στην από μέρους των κοινωνικών εταίρων ενεργό υποστήριξη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης υπογράμμισε την ανάγκη για πραγματική ενεργοποίηση του ρόλου τους. Η συμπληρωματικότητα μεταξύ ΕΣΑ και λοιπών διαδικασιών (διαδικασία οικονομικού συντονισμού, διαδικασία του Κάρντιφ για τις διαρθρωτικές πολιτικές και εφαρμογή της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού στους τομείς της κοινωνικής ένταξης, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης) θα δώσει περαιτέρω ώθηση στη στρατηγική της Λισσαβόνας γι' αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης ζήτησε την ευθυγράμμιση ΓΠΟΠ και των πολιτικών απασχόλησης.

⁶⁷ Η έκθεση της Επιτροπής αναφέρει επί λέξει: « Η στρατηγική δεν μπορεί να σχεδιαστεί παρά σε στενή συνάρθρωση με τις μακροοικονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές που ευνοούν την μεγέθυνση και την ανταγωνιστικότητα καθώς και με τις πολιτικές που προωθούν την κοινωνική ένταξη».

ΣΤ. Οι πρωτοβουλίες για μια αποτελεσματικότερη στρατηγική για την απασχόληση.

1. Ανακοίνωση της Επιτροπής για το συντονισμό της οικονομικής και της πολιτικής απασχόλησης.

Η Επιτροπή προέβη σε νέα ανακοίνωσή σχετικά με τον εξορθολογισμό των ετησίων κύκλων συντονισμού της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης⁶⁸. Η Επιτροπή παρουσίασε, εν όψει της έγκρισης των κατευθυντηρίων γραμμών βάσει των πολιτικών προσανατολισμών του εαρινού Συμβουλίου, το περίγραμμα της αναθεωρημένης- απλοποιημένης στρατηγικής⁶⁹.

Δεδομένης της σημασίας που δίνεται στην αξιολόγηση, στα πλαίσια της νέας δυναμικής προσέγγισης, απαιτείται αναβάθμιση του περιεχομένου των ΕΣΔ τα οποία πρέπει να αποτελέσουν κύρια μέσα εφαρμογής των κατευθυντηρίων γραμμών, αξιολογώντας, παράλληλα, τον αντίκτυπο των μέτρων που έχουν ήδη ληφθεί επί τη βάση των συστάσεων που τους απευθύνθηκαν.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι κατευθυντήριες μετά το εαρινό Συμβούλιο του 2003 πρέπει να προωθούν τρεις στόχους, αντανakλώντας την πολιτική ισορροπία που διέπει τη Λισσαβόνα⁷⁰:

- Πλήρη απασχόληση, σύμφωνα με τους στόχους της Στοκχόλμης και της Λισσαβόνας για τα συνολικά ποσοστά απασχόλησης.
- Ποιότητα (επίκεντρο του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου) και παραγωγικότητα στην εργασία με στόχο τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.
- Συνοχή, με τη δημιουργία μιας αγοράς εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, μέσω της διευκόλυνσης πρόσβασης σε θέσεις

⁶⁸ COM (2002) 487.

⁶⁹ Οι ιδεολογικές της βάσεις εμπνέονται από τα αποφασισθέντα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, το οποίο πρόκρινε σταθερότητα και απλοποίηση των κατευθυντηρίων γραμμών με προσανατολισμό στο αποτέλεσμα.

⁷⁰ Βλ. την αναλυτική παρουσίαση της Επιτροπής στην έκθεσή της: Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ) «Μια στρατηγική για την πλήρη απασχόληση και καλύτερες θέσεις εργασίας για όλους». COM (2003) 6 τελικό.

εργασίας και παροχής ευκαιριών για επέκταση των δεξιοτήτων που επιτρέπουν ένταξη και παραμονή στην αγορά εργασίας.

Οι προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν για την ενίσχυση των τριών στόχων αποτελούν περιεχόμενο δράσεων εντός του πεδίου των τεσσάρων πυλώνων (απασχολησιμότητα, επιχειρηματικότητα, προσαρμοστικότητα, ίσες ευκαιρίες).

2.Οι προτεραιότητες που επέλεξε να θέσει το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (Μάρτιος 2003).

Η απόφαση που ελήφθη το 2002 για τη θέση σε εφαρμογή μιας απλοποιημένης και καλύτερα στοχοθετημένης στρατηγικής για την απασχόληση, συντέλεσε στη δυναμικότητα των συμπερασμάτων του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών του 2003. Το συμβούλιο παρέθεσε στόχους- προτεραιότητες αναφορικά με το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας χωρίς να παραλείψει την αναφορά σε ειδικά μέτρα για την επίτευξή τους. Η δημιουργία πέντε εκατομμυρίων θέσεων εργασίας στα πλαίσια εφαρμογής της Λισσαβόνας δεν επιτρέπει αναστολή της δράσης, παρά τις αντιξοότητες που δημιούργησε η συνεχής επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης (αποτελεί γεγονός ότι δημιουργήθηκαν πεντακόσιες χιλιάδες θέσεις εργασίας εντός του 2002, χρονιάς κατά την οποία σημειώθηκε μεγάλη οικονομική ύφεση).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τη σημασία της μεγέθυνσης της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής εστιάζοντας στα εξής: α)καλλιέργεια πνεύματος καινοτομίας και επιχειρηματικότητας, β)ενίσχυση εσωτερικής αγοράς, γ)ανάπτυξη περιβαλλοντικής προστασίας με σκοπό την οικονομική μεγέθυνση και τη δημιουργία θέσεων εργασίας και δ) οικοδόμηση της βασισμένης στη γνώση οικονομίας.

Η μετουσίωση των στόχων σε οικονομική μεγέθυνση απαιτεί συνεργασία των κλάδων της οικονομίας και των ερευνητικών ιδρυμάτων. Ποσοτικός στόχος για την Ε&Α παραμένει το 3% του ΑΕΠ. Η πρόσβαση στην χρηματοδότηση αποτελεί συνισταμένη ζωτικής σημασίας. Τα κράτη- μέλη καλούνται να προωθήσουν την επιχειρηματικότητα μέσω των εκπαιδευτικών

συστημάτων και της επιτάχυνσης της εφαρμογής του ευρωπαϊκού χάρτη για τις μικρές επιχειρήσεις.

Η βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών, πέραν της αναβάθμισης της ποιότητας ζωής των ανθρώπων, αποτελεί πεδίο για ανάπτυξη καινοτομίας και εισαγωγή νέων τεχνολογιών. Η αυξανόμενη οικονομική μεγέθυνση θα οδηγήσει σε δημιουργία θέσεων και αντιστρόφως.

Η χρησιμοποίηση εξορθολογισμένων εργαλείων για το συντονισμό των βασικών πολιτικών με τριετή προοπτική αποδεικνύει την αποφασιστικότητα για την επίτευξη προόδου. Στα πλαίσια αυτά, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενίσχυσε την πρόθεση της Επιτροπής να υποβάλει ειδική έκθεση για την ενίσχυση της χρησιμοποίησης διαρθρωτικών δεικτών και αναλυτικών εργαλείων προκειμένου να εκτιμάται η σημειούμενη πρόοδος⁷¹.

Στη βάση της απλουστευμένης και αποτελεσματικής στρατηγικής για την απασχόληση εγκρίθηκαν τον Ιούνιο του 2003 οι κατευθυντήριες για την απασχόληση με τριετή προοπτική (2005-2008). Το συμβούλιο τόνισε την ανάγκη συνέργειας των ΓΠΟΠ και των κατευθυντηρίων προκειμένου να επιτευχθεί με γοργό η προϊούσα μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας. Η επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής συνοχής με την προώθηση της αλληλεγγύης και της ένταξης πρέπει να αποτελέσει καταλύτη της αλληλεπίδρασης μεταξύ των πολιτικών αυτών.

3. Η έκθεση της Επιτροπής για την επισκόπηση της εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (2000-2004).

3.1. Περιεχόμενο της έκθεσης.

Η έκθεση της Επιτροπής συνιστά απολογισμό της εφαρμογής της στρατηγικής από το 2000. Η ανάλυση στηρίζεται στις εκθέσεις εφαρμογής των κρατών μελών σε ό,τι αφορά τους ΓΠΟΠ και τις κατευθυντήριες σε

⁷¹ Η Επιτροπή σε έκθεσή της στην αρχή του επόμενου έτους θα προτείνει σειρά διαρθρωτικών δεικτών για την εκτίμηση της προόδου. Βλ. παρακάτω ανάπτυξη.

συνδυασμό με τους διαρθρωτικούς δείκτες που ενέκρινε το Συμβούλιο⁷². Με δεδομένη τη φύση της στρατηγικής, ως πλαισίου δράσης, υπογραμμίζεται ότι τα μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο καλύπτουν τμήμα μόνο της δράσης που απαιτείται για την πρόοδο. Την ευθύνη φέρουν κατά βάση τα κράτη- μέλη.

3.2. Βασικές εκτιμήσεις.

Σύμφωνα με την έκθεση της Επιτροπής, βασικές καθυστερήσεις εντοπίζονται κυρίως στους εξής τομείς: της γνώσης και των δικτύων, της ανταγωνιστικότητας των τομέων της βιομηχανίας και των υπηρεσιών και της παράτασης του επαγγελματικού βίου. Στα πλαίσια αυτά, έχει εξαιρετική σημασία να αξιοποιηθεί η ανάκαμψη που σημειώνεται στην οικονομία μετά όρος ανάπτυξης ανήλθε μόλις στο 1,25 την πάροδο της τριετίας 2001-2003, κατά τη διάρκεια της οποίας ο μέσος %. Δεν πρέπει να παραμεληθούν τα πλεονεκτήματα που θα επιφέρει η διεύρυνση καθώς τα νέα- κράτη μέλη χαρακτηρίζονται από ρυθμό ανάπτυξης που φτάνει το 4% ετησίως και, συνεπώς, αποτελούν πόλο έλξης επενδύσεων.

Φυσικά, η τετραετία που προηγήθηκε επέφερε σημαντικές θετικές αλλαγές⁷³: δημιουργήθηκαν έξι εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης αυξάνοντας το συνολικό ποσοστό σε 64,3%. Η μακροχρόνια ανεργία μειώθηκε στο 3% ενώ οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις υποστήριξαν την απασχόληση παρόλη τη σημειωθείσα επιβράδυνση της ανάπτυξης . Το άνοιγμα στον ανταγωνισμό τομέων όπως οι τηλεπικοινωνίες, οι αγορές ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου συνεισέφερε στον εκσυγχρονισμό και την περαιτέρω ενδυνάμωση των αγορών. Η οικονομία της γνώσης κέρδισε έδαφος αν ληφθεί υπόψη η ισχυρή διάδοση του διαδικτύου και η προοδευτική εγκαθίδρυση του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί παράγοντα χάραξης πολιτικών(χαρακτηριστικό παράδειγμα οι μεταρρυθμίσεις των συστημάτων συνταξιοδότησης). Περίπου εκατό κανονισμοί, οδηγίες και προγράμματα συνεισέφεραν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην ευόδωση των στόχων της Λισσαβόνας.

⁷² Την πολιτική πρωτοβουλία του εαρινού συμβουλίου των Βρυξελλών (2003), ακολούθησε πρόταση της Επιτροπής για 14 διαρθρωτικούς δείκτες (έγγραφο COM(2003) 585), οι οποίοι εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο την 8.12.2003.

⁷³ Βλ. πίνακα στο παράρτημα της παρούσας όπου αναφέρονται τα επιτεύγματα και οι αδυναμίες για κάθε κράτος- μέλος ξεχωριστά.

3.3. Τομείς προτεραιότητας δράσης.

Τέσσερα είναι τα βασικά σημεία που θα καθορίσουν την πορεία της στρατηγικής α) η εξασφάλιση βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών β) ο βαθμός υποστήριξης της ανάπτυξης μέσω της απασχόλησης και της παραγωγικότητας γ) οι επενδύσεις σε εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου κεφαλαίου και δ) η πραγματική ύπαρξη μιας ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς.

Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται ενόψει των δημογραφικών εξελίξεων και της αυξανόμενης μετανάστευσης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις υποχρεώσεις που εκπηγάζουν από το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης με στόχο αφενός την αποτροπή μείωσης και αφετέρου μεγέθυνση της ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη δεν υποστηρίζεται επαρκώς από τις δύο βασικές της συνισταμένες, απασχόληση και παραγωγικότητα. Απόδειξη αποτελεί ότι ο μέσος όρος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέρχεται στο 72% αυτού των ΗΠΑ⁷⁴. Ο ενδιάμεσος στόχος για το ποσοστό απασχόλησης (67,5%) δεν είναι πλέον εφικτός. Σε ό,τι αφορά στους εργαζομένους ηλικίας 55-64 ετών το ποσοστό του 40,1% χρειάζεται ενίσχυση επτά επιπλέον εκατομμυρίων εργαζομένων για την επίτευξη του στόχου του 50%. Η γυναικεία απασχόληση βρίσκεται σε καλύτερη δεδομένου ότι αυξήθηκε κατά 2,7%.

Το ποσοστό αύξησης της παραγωγικότητας στην Ε.Ε. ανέρχεται στο 0,5-1% (ενώ στις ΗΠΑ το ίδιο ποσοστό είναι 2%). Βασική αιτία αποτελεί η χαμηλή συμβολή του τομέα της τεχνολογίας των πληροφοριών και η ανεπάρκεια επενδύσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η διείσδυση των ΤΠΕ στην Ε.Ε. είναι κατά 50% χαμηλότερη από αυτή των ΗΠΑ. Η επενδύσεις που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις μειώθηκαν στο 17,2% του ΑΕΠ το 2002 από το 18,3% το 2000⁷⁵. Σε ό,τι αφορά στον τομέα Ε&Α το ποσοστό αύξησης των

⁷⁴ Βέβαια, υπάρχουν κράτη- μέλη που έχουν υπερβεί το στόχο που τέθηκε για το συνολικό ποσοστό απασχόλησης το 2010 ενώ το επίπεδο παραγωγικότητάς τους είναι πολύ κοντά στο μέσο ευρωπαϊκό χώρο (Δανία, Κάτω Χώρες, Σουηδία, Η.Β.).

⁷⁵ Ώθηση στην πραγματοποίηση επενδύσεων σε υποδομές και γνώση αποτελεί η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για την ανάπτυξη και το πρόγραμμα ταχείας έναρξης που ενέκρινε το

επενδύσεων κατά 4% κρίνεται ανεπαρκές για την επίτευξη του στόχου του 3% επί του ΑΕΠ με προοπτική το 2010. Είναι ενθαρρυντικό ότι ο αριθμός των ερευνητών στην Ε.Ε. έχει αυξηθεί (από 5,4 / χίλιους εργαζόμενους σε 5,7 το 2001)⁷⁶. Η μετάβαση στην οικονομία της γνώσης με τη δημιουργία καταρτισμένου και εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού στηρίζεται σε πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται, κυρίως, από τον ιδιωτικό τομέα.

Δυστυχώς το γενικό ποσοστό των ιδιωτικών επενδύσεων δεν είναι εφάμιλλο με αυτό των ανταγωνιστών της Ε.Ε. : ενώ οι δημόσιες επενδύσεις εντός Ε.Ε. ανέρχονται σε ποσοστό 4,9% του ΑΕΠ (στις ΗΠΑ το αντίστοιχο ποσοστό είναι 4,8% και στην Ιαπωνία 3,6%), οι ιδιωτικές επενδύσεις είναι πέντε και τρεις φορές μικρότερες από αυτές των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας αντιστοίχως⁷⁷.

Η ενιαία αγορά αντιμετωπίζει προβλήματα εξαιτίας της μη λήψης αναγκαίων μέτρων με αποτέλεσμα να επιβραδύνεται η πρόοδος ολοκλήρωσης αγορών προϊόντων και υπηρεσιών. Η ελλιπής μεταφορά οδηγιών αποτελεί ακανθώδες ζήτημα. Στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβόνας έχουν εκδοθεί περίπου εβδομήντα οδηγίες από τις οποίες σαράντα τουλάχιστον θα έπρεπε να έχουν ενσωματωθεί στη νομοθεσία των κρατών-μελών ως τα τέλη του 2003. Αντ' αυτού, το μέσο ποσοστό μεταφοράς ήταν 58,3% , που ευλόγως κρίθηκε ως εξαιρετικά μέτρια επίδοση. Η Γαλλία, η Γερμανία και η Ελλάδα παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες καθυστερήσεις (μεταξύ 42 και 35%).

Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη, το υψηλό επίπεδο κοινωνικής συνοχής και η περιβαλλοντική προστασία αποτελούν θεμέλια της ανάπτυξης της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων. Δυστυχώς, ο στόχος μείωσης της φτώχειας υποσκάπτεται από την αύξηση της ανεργίας υποσκελίζοντας, συγχρόνως, τη βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.⁷⁸

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. COM (2003) 226: «Επενδύοντας στην έρευνα: ένα σχέδιο δράσης για την Ευρώπη».

⁷⁶ Βλ. και COM (2003) 226 τελικό, σχέδιο δράσης για την επένδυση στην έρευνα.

⁷⁷ Το μέγεθος των επενδύσεων δεν αποτελεί μοναδική προβληματική καθώς εξίσου σημαντική είναι η αποτελεσματικότητά τους. Σχετικά με το ζήτημα αυτό βλ. « Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη» COM (2002) 779 τελικό.

⁷⁸ COM (2004) 24 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο: Σχέδιο κοινής έκθεσης για την απασχόληση 2003-2004.

Η ανεπαρκής εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας, που περιγράφηκε παραπάνω, «κοστίζει» στην Ευρώπη: καθυστέρηση στην ανάπτυξη, αποτροπή αύξησης των επιπέδων απασχόλησης, ελλείψεις στην κατάρτιση και μεγέθυνση του χάσματος που την χωρίζει από τους βιομηχανικούς της εταίρους τομείς της εκπαίδευσης και της Ε&Α. Αποτελεί φυσικό επακόλουθο το ότι η Επιτροπή κάλεσε το εαρινό ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2004 να εστιάσει στο τρίπτυχο: *ανταγωνιστικότητα, επενδύσεις, μεταρρυθμίσεις*.

3.4 Προτάσεις για ανάληψη δράσης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο⁷⁹ αντιμετώπισε την ανάγκη για αύξηση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης με αποφασιστικότητα και αυτοπεποίθηση. Η πολιτική κατεύθυνση ανήγγειλε δράσεις για την *αιεφόρο ανάπτυξη* και τη *δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας*.

Η αιεφόρος ανάπτυξη θα βασιστεί στις υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές, στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, στην κοινωνική συνοχή και την βιώσιμη περιβαλλοντική ανάπτυξη. Η Ε.Ε. πρέπει να εκμεταλλευτεί την οικονομική ανάκαμψη που ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο του 2003 ώστε να δημιουργηθούν έργα ολκής. Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας εξαρτάται από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, την ύπαρξη καλύτερου ρυθμιστικού πλαισίου, την διάδοση της Ε&Α και την ύπαρξη αποτελεσματικών θεσμικών ρυθμίσεων. Η κοινωνική συνοχή θα επιτευχθεί με στρατηγικές κατά του κοινωνικού αποκλεισμού (καταπολέμηση ανεργίας, εκσυγχρονισμός συστημάτων κοινωνικής προστασίας) ενώ η επίτευξη βιώσιμης περιβαλλοντικής ανάπτυξης απαιτεί την αποσύνδεση της οικονομικής μεγέθυνσης από τις αρνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον («καθαρές τεχνολογίες»).

Η επίτευξη του στόχου για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας (δεδομένου, μάλιστα, του απαράδεκτα υψηλού ποσοστού συνολικής ανεργίας στην Ε.Ε.) αναζητά άμεση δράση για την προσαρμοστικότητα, την προσέλκυση περισσότερων ατόμων στην αγορά

⁷⁹ Βλ. Συμπεράσματα Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Βρυξελλών (Μάρτιος 2004).

εργασίας, τη βελτίωση της ποιότητας απασχόλησης και τις επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Είναι αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα η περαιτέρω μείωση του μη μισθολογικού κόστους της εργασίας και η προώθηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης με παράλληλη επιδίωξη ασφάλειας. Η απαιτητικότητα της ανάληψης και διατήρησης μιας θέσης απασχόλησης αναδεικνύει τον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν η εκπαίδευση και η κατάρτιση εντός πλαισίου στρατηγικής για τη δια βίου μάθηση.

Τα όσα «συμπέρανε» το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να θεωρηθούν τετριμμένα δεδομένης της, σε μεγάλο βαθμό, κατανόησης από την κοινότητα των στοιχείων που είναι απαραίτητα για την πλήρωση των στόχων της Λισσαβόνας. Η συνειδητοποίηση αυτή οδήγησε το συγκεκριμένο συμβούλιο στη σύσταση ομάδας υψηλού επιπέδου με σκοπό την διεξαγωγή ανεξάρτητης αξιολόγησης που θα συνεισέφερε στην αναθεώρηση που προβλεπόταν για το 2005, με την πρόταση μέτρων που θα βοηθούσαν τις οικονομίες των κρατών της κοινότητας να επιτύχουν τις επιδιώξεις της Λισσαβόνας.

4. Έκθεση Wim Kok για την απασχόληση- ενσωμάτωσή της στο σχέδιο κοινής έκθεσης για την απασχόληση.

4.1. Ο στόχος της ειδικής ομάδας WIM KOK.

Με δεδομένα, αφενός, την οικονομική επιβράδυνση, την παρατεταμένη αβεβαιότητα ως προς το χρονικό ορίζοντα και το μέγεθος της ανάκαμψης και αφετέρου την επιθυμία των αρχηγών των κρατών- μελών να ενταθεί η ορμή της πραγματοποίησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων συγκροτήθηκε η ευρωπαϊκή ειδική ομάδα υπό την προεδρία του Wim Kok (πρώην πρωθυπουργού των Κάτω Χωρών) με στόχο να συμβάλει, μέσω των προτάσεών της, στον προσδιορισμό πρακτικών μεταρρυθμίσεων που θα ασκήσουν αμεσότερη και ταχύτερη επίδραση στην εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας⁸⁰.

⁸⁰ Η εντολή δόθηκε από το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών στην Επιτροπή, το Μάρτιο του 2004, προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της ειδικής ομάδας κατά τον επανακαθορισμό της στρατηγικής της Λισσαβόνας το 2005.

4.2. Η ανάγκη απελευθέρωσης του δυναμικού.

Οι νέες κατευθυντήριες για την απασχόληση (2003-2005)⁸¹ ενσωμάτωσαν τρεις, συμπληρωματικούς μεταξύ τους, στόχους: πλήρης απασχόληση, ποιότητα και παραγωγικότητα της εργασίας, κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή. Πέραν των γενικών αυτών στόχων καθορίστηκαν και δέκα ειδικοί τομείς δράσης για την υποστήριξή τους. Τα ΕΣΔ, ως έγγραφα κεντρικού σχεδιασμού και συγκέντρωσης των στοιχείων της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας, χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με την άποψη της ειδικής ομάδας, από ισορροπημένη πολιτική προσέγγιση ως προς τους τρεις βασικούς στόχους. Παρόλα αυτά, η ομάδα «έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου» αναφορικά με την επιτελεσθείσα πρόοδο της επίτευξης των στόχων της Λισσαβόνας. Κατωτέρω, θα περιγραφεί η πρόοδος των κρατών-μελών, αναφορικά με τους δέκα ειδικούς τομείς δράσης, αλλά και οι πρακτικές μεταρρυθμίσεις που πρέπει οπωσδήποτε να λάβουν χώρα από μέρους τους, σύμφωνα με τα προτεινόμενα από την ομάδα Κοκ.

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στα κράτη-μέλη και η άνοδος του ποσοστού απασχόλησης την περίοδο 1995-2002 αποτελούν αναμφισβήτητα θετικές εξελίξεις. Μολαταύτα, η ομάδα Κοκ προειδοποιεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διατρέχει τον κίνδυνο να μην επιτύχει τον φιλόδοξο στόχο που έθεσε στη Λισσαβόνα το 2000. Μόνο εάν τα κράτη-μέλη εντείνουν της προσπάθειές τους φαίνεται πιθανή η επίτευξη του στόχου έως το 2010. Η προσπάθεια για αύξηση της ανταγωνιστικότητας, επίτευξη υψηλών οικονομικών επιδόσεων και ποσοστών απασχόλησης θα επιτευχθεί μέσω συνεπούς και στενότερης παρακολούθησης των μεταρρυθμίσεων που αναλαμβάνονται και υλοποιούνται από τα κράτη-μέλη.

Η ομάδα Κοκ⁸² επισήμανε πέντε βασικές προϋποθέσεις για την τόνωση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας:

- Πραγματοποίηση της κοινωνίας της γνώσης.

⁸¹ Απόφαση της 22.7. 2003 του Συμβουλίου, 2003/578/Ε.Κ.

⁸² Βλ. Έντυπο της Ε.Ε. : Facing the challenge, The Lisbon Strategy for growth and employment. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004.

- Ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς με προαγωγή του ανταγωνισμού (συμπεριλαμβανομένου του τομέα των υπηρεσιών και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών).
- Δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας .
- Οικοδόμηση ευπροσάρμοστης αγοράς εργασίας η οποία ενισχύει την κοινωνική συνοχή.
- Δυναμική προσπάθεια για ένα περιβαλλοντικά αειφόρο μέλλον .

4.3. Δράσεις για την Επίτευξη των Στόχων.

4.3.1 Κοινωνία της Γνώσης.

Το ύψος της παραγωγικότητας της εργασίας εξαρτάται σε ποσοστό 40% από τις επενδύσεις στον τομέα Ε&Α. Είναι απογοητευτικά μικρή η σημασία που δίνεται στην Ε&Α στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβόνας, επειδή η επίδραση των πλεονεκτημάτων της Ε&Α δεν μπορεί γίνει αντιληπτή, παρά μόνο σε βάθος χρόνου . Η κοινωνία της γνώσης δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μονομερής προσπάθεια για την ενίσχυση του τομέα της Ε&Α εφόσον «εμπλέκεται» σε κάθε έκφανση της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας στην οποία η γνώση κατέχει προεξάρχοντα ρόλο (δημιουργία προϊόντων τεχνολογίας αιχμής, τεχνολογία των πληροφοριών, υπηρεσίες έντασης γνώσης και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης). Η ομάδα Κοκ προτείνει δράση που να κατατείνει στα εξής αποτελέσματα:

-προσέλκυση και διατήρηση ερευνητών υψηλού επιπέδου.

Με στόχο την αποτροπή εγκατάλειψης της Ευρώπης από τους νέους ερευνητές (με προορισμό κατά κύριο λόγο τις ΗΠΑ) η Ευρώπη οφείλει να μετατραπεί σε ελκυστικότερο μέρος για τη διενέργεια έρευνας. Αυτό απαιτεί τη μείωση των διοικητικών εμποδίων, τα οποία δυσχεραίνουν την κινητικότητα των ερευνητών και των οικογενειών τους μεταξύ των κρατών-μελών, αναγνώριση των δεξιοτήτων και των δικαιωμάτων κοινωνικής προστασίας, χρηματοδότηση των πανεπιστημίων με στόχο τη βελτίωση του περιβάλλοντος έρευνας και θεσμοθέτηση της σύνδεσης μεταξύ πανεπιστημίων, επιστημόνων και βιομηχανίας. Η ομάδα πρότεινε την

υιοθέτηση, από το εαρινό Συμβούλιο του 2005, ενός σχεδίου δράσης που να δρομολογεί τα ως άνω το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή έως το εαρινό Συμβούλιο του 2006.

- αναγωγή της Ε&Α σε ύψιστη προτεραιότητα.

Διαρθρωτικά εμπόδια υποσκελίζουν τις επενδύσεις σε Ε&Α τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η δημιουργία φορολογικών κινήτρων για ΜΜΕ που επενδύουν στην Ε&Α είναι εξίσου σημαντική με την κρατική υποστήριξη γιατί θα επιταχύνει και την ιδιωτική πρωτοβουλία. Η δημιουργία πρωτοποριακών αγορών για την απορρόφηση των καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την Επιτροπή και τα κράτη- μέλη. Συντονιστικό και χρηματοδοτικό ρόλο για την πραγματοποίηση μακροχρόνιων ερευνών σε ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί να διαδραματίσει ένα Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (η ομάδα Kok προτείνει την πραγματοποίηση σχετικής συμφωνίας έως τα τέλη του 2005).

-Εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων των ΤΠΕ και προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας με στόχο την προώθηση της καινοτομίας.

Βασική προτεραιότητα αποτελεί η εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την ηλεκτρονική Ευρώπη (e- Europe) το οποίο προωθεί την εδραίωση του ηλεκτρονικού εμπορίου, της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και μάθησης. Το κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες θα συμβάλλει στην αύξηση του ανταγωνισμού και ως εκ τούτου στη μείωση των τιμών για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις. Η εύκολη πρόσβαση στις ΤΠΕ αποτελεί, επιπλέον, παράγοντα κοινωνικής συνοχής και ενσωμάτωσης εφόσον παρέχει δυνατότητα συμμετοχής στην κοινωνία της γνώσης αποτρέποντας φαινόμενα ψηφιακού αποκλεισμού.

Οι επενδύσεις των επιχειρήσεων σε τομείς Ε&Α, εκ των οποίων θα προκύψουν καινοτόμες ιδέες προς οικονομική εκμετάλλευση, εξαρτάται από τις προϋποθέσεις και το εύρος νομικής κατοχύρωσης που παρέχεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πρέπει άμεσα να κατοχυρωθεί το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ώστε να δημιουργηθεί αίσθημα ασφάλειας στους επενδυτές και τους επιχειρηματίες για τη μη διακινδύνευση των κονδυλίων που διαθέτουν στην έρευνα.

4.3.2 Ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς.

Η ελεύθερη κυκλοφορία ατόμων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων ενισχύει την οικονομική μεγέθυνση. Η ενιαία εσωτερική αγορά αποτελεί καταλύτη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την αύξηση της παραγωγικότητας. Δυστυχώς, η ευρωπαϊκή αγορά παρουσιάζει στενώσεις καθώς παρατηρείται μείωση του εσωκοινοτικού εμπορίου από το 2001, οι τιμές ποικίλουν από χώρα σε χώρα και τα χρήματα που επενδύονται εντός Ε.Ε. είναι λιγότερα από αυτά που προορίζονται για χώρες εκτός Ε.Ε. .

Ο τομέας των υπηρεσιών αντιπροσωπεύει για την Ευρώπη το 70% της οικονομικής δραστηριότητας. Οι περισσότερες, μάλιστα θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν από το 1997 ήταν στον τομέα των υπηρεσιών. Μολαταύτα, το πλήθος των νομικών και διοικητικών εμποδίων έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία τεχνητών συνόρων μεταξύ των αγορών. Ως εκ τούτου, οι τιμές παραμένουν υψηλές και η παραγωγικότητα σε χαμηλά επίπεδα εξαιτίας της απουσίας ανταγωνισμού. Είναι απαραίτητη η εξάλειψη των εμποδίων ελεύθερης διακίνησης υπηρεσιών στα πλαίσια κοινής νομοθετικής βάσης (κανονισμοί, οδηγίες) προκειμένου οι καταναλωτές να καρπωθούν τα οφέλη μιας ανοιχτής στον ανταγωνισμό αγοράς.

Η αξία της ύπαρξης γνήσια ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, κυρίως προς όφελος των ανταγωνιστών, είναι αδιαμφισβήτητη. Οι γηγενείς επιχειρηματίες κυριαρχούν, συνήθως, στις εθνικές αγορές σε βάρος των καταναλωτών. Η διενέργεια ερευνών για τον εντοπισμό τέτοιων περιπτώσεων και η καταστολή τους αναδεικνύεται αναγκαία. Πολύ σημαντική παράμετρο αποτελούν οι κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται αφειδώς συντελώντας σε περαιτέρω νοθεία του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού.

Είναι σημαντική η επίδειξη, από πλευράς κρατών- μελών, συνέπειας ως προς τη μεταφορά και εφαρμογή των μέτρων που συμφωνούνται για την επίτευξη του στόχου της Λισσαβόνας σε κοινοτικό επίπεδο. Παρά την προειδοποίηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για μηδενική ανοχή σε θέματα

καθυστερήσεων, η συνέπεια ως προς τη μεταφορά οδηγιών παραμένει ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα.

4.3.3. Δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για τις επιχειρήσεις.

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί μήτρα ανάπτυξης της καινοτομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης. Η Ευρώπη δεν ευνοεί την επιχειρηματικότητα όσο θα έπρεπε καθόσον πλεονάζουν τα αντικίνητρα ως προς την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

Η υπέρογκη νομοθεσία εξοβελίζει τη θετική επίδραση που σκοπεί να επιφέρει. Επιπλέον χαρακτηρίζεται απαιτητική, ως προς τα επιτασσόμενα στους επιχειρηματίες, στενεύοντας τα περιθώρια δράσης τους. Η ομάδα Κοκ θεωρεί ότι έως το τέλος του 2005 θα πρέπει να μειωθεί ο χρόνος, και το κόστος έναρξης μιας επιχείρησης στο μέσο των τριών καλύτερων επιδόσεων των κρατών- μελών. Είναι περισσότερο από αναγκαία η δημιουργία λιγότερης, «εξυπνότερης» και άρα καλύτερης εταιρικής νομοθεσίας η οποία θα εμπνέει εμπιστοσύνη στους επιχειρηματίες. Επιπροσθέτως, αυτού του είδους η ασφάλεια θα αποτελέσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ε.Ε. ως προς την προσέλκυση επενδύσεων.

Τα επιχειρηματικά κεφάλαια αποτελούν κυρίως προϊόν δανεισμού (ως επί το πλείστον τραπεζικού) και δε δίνουν περιθώρια για μεγάλα ανοίγματα, δεδομένων των εγγυήσεων που απαιτούνται για την ανάληψή τους. Η ενιαία χρηματοπιστωτική αγορά καλείται να καλύψει το κενό αυτό εφοδιάζοντας τις επιχειρήσεις με «φθηνά» και ανταγωνιστικά κεφάλαια.

4.3.4. ευπροσάρμοστη αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.

Τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης αποτελούν παράγοντα κοινωνικής συνοχής και εξάλειψης της φτώχειας. Οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και της δημογραφικής γήρανσης θα αντιμετωπιστούν με επιτυχία από εργαζόμενους και εταιρείες που θα είναι προικισμένοι με τις δεξιότητες που απαιτεί το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον εργασίας. Το αίτημα για μεταρρύθμιση που συνήθως ταυτίζεται με την επίτευξη της αποκαλούμενης

ευελιξίας δεν ισοδυναμεί με ελαχιστοποίηση των εργασιακών δικαιωμάτων. Η ευελιξία αποτελεί συνισταμένη της κινητικότητας, της προσαρμοστικότητας και της απασχολησιμότητας και συνιστά αποτέλεσμα συνεχούς απόκτησης και ανανέωσης δεξιοτήτων. Ο συνδυασμός ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής υποστήριξης διευκολύνει τη μετάβαση από εργασία σε εργασία.

Οι καλοσχεδιασμένες και ορθά εφαρμοσμένες πολιτικές κοινωνικής προστασίας καταπολεμούν τη φτώχεια και ενισχύουν τα αποθέματα εργατικού δυναμικού. Συγκεκριμένα, οι μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων πρέπει να στοχεύουν στην παροχή των σωστών κινήτρων για παράταση της εργασιακής ζωής, αύξηση των προσλήψεων μεγαλύτερων ατόμων και παραμονή τους στην εργασία. Η ομάδα Κοκ συνιστά τη δημιουργία εθνικών στρατηγικών για μια ενεργητική αντιμετώπιση της γήρανσης του εργατικού δυναμικού (με εισαγωγή κινήτρων για παραμονή στην εργασία και παράταση της δια βίου μάθησης ειδικά για όσους δε διαθέτουν υψηλή ειδίκευση). Η Ευρώπη πρέπει να επενδύσει στη δημιουργία εργατικού δυναμικού υψηλού επιπέδου. Η δυνατότητα προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων είναι αποτέλεσμα επίτευξης ισορροπίας μεταξύ της ευελιξίας και της ασφάλειας στην οργάνωση της εργασίας. Η παραμονή σε μια θέση εργασίας κατά τη διάρκεια ολόκληρης της ζωής ενός ανθρώπου δεν ισοδυναμεί απαραίτητα με ασφάλεια. Οι περισσότερες αποτελεσματικές επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο θα εφοδιάσουν τους εργαζομένους με την ικανότητα προσαρμογής στις εξελισσόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας. *Η ομάδα Κοκ προτείνει τη δημιουργία εθνικών στρατηγικών για τη δια βίου μάθηση έως το τέλος του 2005.*

4.3.5. Στρατηγική αειφορίας για το περιβάλλον.

Η καινοτομία συνιστά απαραίτητο στοιχείο του σχεδιασμού αειφόρου πολιτικής για το περιβάλλον. Η επάρκεια των πηγών στην οποία κατατείνει αυξάνει την ανταγωνιστικότητα λόγω των εκτεταμένων επενδύσεων και της συνακόλουθης δημιουργίας νέων αγορών. Η αειφόρος πολιτική για το περιβάλλον αποτελεί μέσο για τη διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου

υγείας, βιοποικιλότητας και υγιούς οικονομικής δραστηριότητας. Προάγει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων σε βαθμό που διατηρείται η ικανότητα της φύσης να τους επαναδημιουργήσει χωρίς να παράγονται αρνητικές συνέπειες για την υγεία των έμβιων όντων.

Η ανάπτυξη φιλικών, για το περιβάλλον, τεχνολογιών και προϊόντων αποτελεί ιδανική λύση για διατήρηση της αειφορίας, την αύξηση της παραγωγικότητας και της δημιουργίας θέσεων εργασίας στην Ε.Ε.. Η ομάδα αναφέρει ενδεικτικά πως η αύξηση των εισοδημάτων των κατοίκων στην Κίνα σε συνδυασμό με την επιδίωξη μείωσης, από πλευράς κυβέρνησης, των βλαβερών εκπομπών καυσίμων ανοίγει μια νέα αγορά για τα «καθαρά» ευρωπαϊκά προϊόντα(καύσιμα, αυτοκίνητα). Επιπροσθέτως, θεωρεί ότι η Ε.Ε. θα πρέπει να είναι έτοιμη να ανταποκριθεί στην πρόκληση. Η υποστήριξη της ανάπτυξης μιας τέτοιας βιομηχανίας , πέραν της αποσύνδεσης οικονομικής ανάπτυξης και μόλυνσης, θα αποτελέσει πηγή παραγωγικότητας και θέσεων εργασίας. Ως εκ τούτου, είναι σημαντική η δημιουργία ευνοϊκού κανονιστικού πλαισίου και η ενθάρρυνση για επένδυση κεφαλαίων. Οι κυβερνήσεις μπορούν να δώσουν περαιτέρω ώθηση αποτελώντας παράδειγμα προς μίμηση μέσω της κάλυψης των αναγκών τους με «καθαρά προϊόντα». Η ομάδα Κοκ, με προοπτική το εαρινό Συμβούλιο του 2005 καλεί την Επιτροπή να αποτυπώσει την πρόοδο του ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για την τεχνολογία και το περιβάλλον και τα κράτη- μέλη να καθορίσουν συγκεκριμένους στόχους για την ευόδωσή του δρομολογώντας πολιτικές με επίκεντρο την τεχνολογία για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και νέων καυσίμων για τα μηχανοκίνητα μέσα .

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΝΑΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ.

Α. Η πρόταση της Επιτροπής για τον επανακαθορισμό.

Η πενταετής εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας και τα πενιχρά, συγκριτικά με τις προσδοκίες, αποτελέσματα που απέδωσε, συνέβαλαν αποφασιστικά στη δρομολόγηση της διαδικασίας επανακαθορισμού της. Η πρωτοβουλία ελήφθη από την Επιτροπή με ανακοίνωσή της προς το εαρινό Συμβούλιο με τίτλο: « Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση- Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας⁸³».

Η Επιτροπή πρότεινε στο Συμβούλιο επανακαθορισμό της στρατηγικής μέσω μιας νέας εταιρικής σχέσης με στόχο τη μεγέθυνση και την απασχόληση. Η νέα αυτή εταιρική σχέση οικοδομείται βάσει τριών αρχών: α) της προσπάθειας της Ε.Ε. για καλύτερη στοχοθέτηση των ενεργειών της, β) της κινητοποίησης όλων των εμπλεκόμενων μερών για τη στήριξη της αλλαγής και γ) μιας νέας απλουστευμένης και ορθολογικώς οργανωμένης στρατηγικής. Οι δύο « νέοι » στόχοι, μεγέθυνση και απασχόληση, θα πρέπει να αποτελέσουν βασική συνισταμένη σχεδιασμού του μελλοντικού δημοσιονομικού πλαισίου της ένωσης (2007-2013) το οποίο θα πρέπει να προσανατολιστεί στις επενδύσεις που απαιτούνται σε μια σύγχρονη οικονομία της γνώσης.

Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου 2005 να ενεργοποιήσει εκ νέου τη στρατηγική της Λισσαβόνας μέσω μιας ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης για την απασχόληση και τη μεγέθυνση. Η εταιρική σχέση θα έχει μία και μοναδική αποστολή: να διευκολύνει και να επιταχύνει την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για να δοθεί νέα ώθηση στη μεγέθυνση και την απασχόληση⁸⁴. Στα πλαίσια αυτά, η Επιτροπή έθεσε τρεις βασικούς στόχους που θα ενσωματώνουν το σύνολο των δράσεων για την ευόδωση της επιδίωξης. Με αυτόν τον τρόπο η στρατηγική θα αποκτήσει λακωνικό χαρακτήρα ώστε να « πείθει » τους εμπλεκόμενους φορείς για το εφικτό των στόχων της. Οι επιλεγέντες στόχοι είναι οι εξής: α) Να καταστεί η Ε.Ε. ελκυστικότερος τόπος για τις επενδύσεις και τους εργαζομένους, β) να ενισχυθούν η γνώση και η καινοτομία ως παράγοντες οικονομικής

⁸³ COM (2005) 24 της 02.02.2005.

⁸⁴ ό.π. έκθεση COM (2005) 24, σελ. 15.

μεγέθυνσης και γ) να αναληφθεί δράση για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης⁸⁵.

Η μετατροπή της Ε.Ε. σε εν τοις πράγμασι ελκυστικό τόπο για τις επενδύσεις και τους εργαζομένους προϋποθέτει την έκταση της εσωτερικής αγοράς σε βάθος, τη βελτίωση των ευρωπαϊκών και εθνικών ρυθμίσεων, την εξασφάλιση ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών και τη βελτίωση των ευρωπαϊκών υποδομών. Η εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας της Ε.Ε. αποτελεί προτεραιότητα δεδομένου ότι οι βασικές αγορές των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας και των μεταφορών έχουν ανοίξει μόνο θεωρητικώς χωρίς να επιφέρουν τις επιδιωκόμενες θετικές επιπτώσεις για την οικονομία και τους καταναλωτές. Η κατά τομείς και λεπτομερής εξέταση των φραγμών στον ανταγωνισμό θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των φορέων της αγοράς. Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής⁸⁶, όπου περιέχονται οι αρχές που διέπουν τις πολιτικές της Ε.Ε. στον τομέα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, συμβάλει στη δυναμικότητα της ενιαίας αγοράς ενισχύοντας την πεποίθηση για τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν οι εν λόγω υπηρεσίες, μέσω της εξέτασης ζητημάτων ανταγωνισμού, κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων και δικαιωμάτων των καταναλωτών.

Η προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας αποτελεί πεδίο όπου αφενός διακρίνεται εναργέστερα η προσπάθεια μετάβασης στην οικονομία της γνώσης και αφετέρου βρίσκει πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης το αντικείμενο δραστηριότητας του ενεργούς κράτους πρόνοιας. Ο στόχος προϋποθέτει την αύξηση- βελτίωση των επενδύσεων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, τις δράσεις για διευκόλυνση της καινοτομίας, εισαγωγής ΤΠΕ μέσω βιώσιμης χρησιμοποίησης των πόρων και τη δράση για τη δημιουργία ισχυρής ευρωπαϊκής βάσης. Δημόσιες και ιδιωτικές αρχές πρέπει να καταβάλουν προσπάθεια για ενίσχυση του τομέα της έρευνας και ανάπτυξης. Η προϊούσα μεταρρύθμιση της πολιτικής των κρατικών ενισχύσεων θα παράσχει μεγαλύτερη δυνατότητα υποστήριξης της Ε&Α κυρίως στα πλαίσια δραστηριότητας των ΜΜΕ. Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει τη δημιουργία «πόλων καινοτομίας» με ιδιαίτερη εστίαση στον καινοτομία που

⁸⁵ Το τρίπτυχο αυτό υιοθετήθηκε και από το εαρινό Συμβούλιο του 2005 στα πλαίσια του επανακαθορισμού.

⁸⁶ Λευκή Βίβλος

αφορά οικολογικό τομέα. Καταλύτη του όλου εγχειρήματος θα αποτελέσει η δημιουργία « Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Τεχνολογίας».

Ο τρίτος στόχος απαιτεί την προσέλκυση περισσότερων ατόμων στην εργασία κυρίως μέσω εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και τη βελτίωση της προσαρμοστικότητας εργαζομένων και επιχειρήσεων μέσω της προώθησης της ευελιξίας των αγορών εργασίας. Οι ενέργειες αυτές προαπαιτούν την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο επί τη βάσει βελτιωμένης εκπαίδευσης και δεξιοτήτων. Δεδομένων αυτών των ζητουμένων τα κράτη- μέλη κλήθηκαν να παράσχουν κίνητρα για την παραμονή των εργαζομένων στον ενεργό βίο και δη των γηραιότερων. Οι επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης θα συνεισφέρουν στη δημιουργία εργατικού δυναμικού υψηλού επιπέδου, κατάλληλου για την υποστήριξη της οικονομίας της γνώσης. Η κινητικότητα των εργαζομένων αποτελεί βασική παράμετρο για τη δημιουργία αλλά και την κατάληψη περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας αποτελώντας διέξοδο στο ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων και της διαρθρωτικής ανεργίας. Η Επιτροπή ανέλαβε την ευθύνη να δραστηριοποιηθεί αναφορικά με το ζήτημα της αμοιβαίας αναγνώρισης επαγγελματικής επάρκειας.

B. Ενδιάμεση αξιολόγηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας(2005).

1. Οι πολιτικές πρωτοβουλίες.

Το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών αναγνώρισε το «κόστος» που θα έχει για την Ε.Ε. η μη συνεπής δρομολόγηση των μεταρρυθμίσεων. Το χάσμα που παρατηρείται στην οικονομική της ανάπτυξη εν συγκρίσει με τους οικονομικούς ανταγωνιστές της δεν αφήνει περιθώρια αδράνειας. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (κυρίως οι κοινωνικοί εταίροι) οφείλουν να συνεργήσουν προκειμένου να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Βάσει αυτών των δεδομένων, οι αναληφθείσες πολιτικές κατευθύνσεις συνοψίζονται στα εξής:

Βασικούς άξονες επανενεργοποίησης αποτελούν οι τρεις στόχοι που προτάθηκαν από την Επιτροπή ήτοι ενίσχυση της γνώσης και καινοτομίας,

μετατροπή της Ε.Ε. σε ελκυστικό χώρο επενδύσεων και εργασίας και δραστηριότητα που κατατείνει σε οικονομική μεγέθυνση και απασχόληση.

Η πεμπτουσία ενός ευρωπαϊκού χώρου γνώσης συνίσταται στο να επιτραπεί στις επιχειρήσεις να δημιουργούν νέους παράγοντες ανταγωνισμού, στους καταναλωτές να επωφελούνται από νέα αγαθά και υπηρεσίες και στους εργαζόμενους να αποκτούν νέες δεξιότητες⁸⁷. Αδιαμφισβήτητα, η ανάπτυξη της έρευνας, της εκπαίδευσης και της καινοτομίας επιτρέπουν την μετατροπή της γνώσης σε προστιθέμενη αξία και τη δημιουργία περισσότερων και ποιοτικά καλύτερων θέσεων απασχόλησης.

Το επιδιωκόμενο ποσοστό επενδύσεων για την έρευνα και την ανάπτυξη παραμένει το 3% αλλά επιπλέον στόχο αποτελεί η σωστή κατανομή μεταξύ των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων. Η ιδιωτική πρωτοβουλία θα πρέπει να ενθαρρυνθεί με φορολογικά κίνητρα, ανάλογα, βέβαια, με τις ιδιαιτερότητες του κάθε κράτους- μέλους. Κοινούς στόχους για τα κράτη- μέλη θα πρέπει να αποτελέσουν η καθιέρωση μηχανισμών στήριξης των καινοτόμων ΜΜΕ, η βελτίωση πρόσβασης σε επιχειρηματικά κεφάλαια, η προώθηση διεξαγωγής κοινής έρευνας από επιχειρήσεις και πανεπιστήμια και η στροφή των δημόσιων συμβάσεων προς καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες. Καταλύτη για τους εθνικούς προϋπολογισμούς ως προς την έρευνα θα αποτελέσει το 7^ο πρόγραμμα-πλαίσιο για την Ε&Α που θα τονώσει την ευρωπαϊκή συνεργασία και θα κινητοποιήσει τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Η καινοτομία θα υποστηριχθεί από το νέο κοινοτικό πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία καθόσον προβλέπει νέο μηχανισμό χρηματοδότησης των καινοτόμων ΜΜΕ υψηλού αναπτυξιακού δυναμικού παρέχοντας επιπλέον στήριξη στους περιφερειακούς πόλους και τα ευρωπαϊκά δίκτυα καινοτομίας. Η ανταγωνιστικότητα του βιομηχανικού ιστού απαιτεί δραστήρια βιομηχανική πολιτική με συμπληρωματικότητα δράσεων σε εθνικό διακρατικό και κοινοτικό επίπεδο. Οι τεχνολογικές πρωτοβουλίες πρέπει να αποτελέσουν τη βάση της προσπάθειας αυτής. Η συμβολή της περιβαλλοντικής πολιτικής στην αύξηση των οικονομικών επιδόσεων, της απασχόλησης και της ποιότητας ζωής θα πραγματοποιηθεί μέσω οικολογικών καινοτομιών και οικολογικών τεχνολογιών που θα

⁸⁷ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας- Βρυξέλλες, 22 και 23 Μαρτίου 2005.

εξασφαλίζουν βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η ανάπτυξη δεν θα περιοριστεί στην εσωτερική αγορά εφόσον ο τομέας αυτός παρουσιάζει εξαγωγίμες δυνατότητες δημιουργώντας επιπλέον ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη και θέσεις απασχόλησης.

Η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά την «καρδιά» της κοινωνίας της γνώσης. Είναι απαραίτητη η εξάπλωση των ΤΠΕ για της διατήρηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς. Η πρωτοβουλία I2010 θα δώσει έμφαση στην καινοτομία στον εν λόγω τομέα συμβάλλοντας στην ανάπτυξη κλάδων δημιουργίας περιεχομένου πολυμέσων, στην ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών με σκοπό τη δημιουργία ενός πληροφοριακού χώρου χωρίς σύνορα.

Η δημιουργία μιας θελκτικότερης αγοράς για τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους εντός Ε.Ε. προϋποθέτει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και τη δημιουργία ευμενέστερου ρυθμιστικού πλαισίου για τις επιχειρήσεις που με τη σειρά τους θα αναπτύξουν ενισχυμένη κοινωνική υπευθυνότητα.

Η πραγμάτωση της ενιαίας αγοράς θα εξαρτηθεί από το βαθμό συνέπειας που θα επιδείξουν οι κυβερνήσεις των κρατών- μελών αναφορικά με τη μεταφορά των σχετικών με αυτή οδηγιών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε την ανάγκη να βρεθεί διέξοδος ώστε να θεσπισθεί το κανονιστικό πλαίσιο για την εγκαθίδρυση ενιαίας αγοράς υπηρεσιών⁸⁸. Η μείωση των κρατικών ενισχύσεων με σκοπό την αποφυγή στρεβλώσεων στον ανταγωνισμό θα πρέπει να συνδυαστεί με την ενίσχυση των οριζόντιων στόχων της έρευνας και καινοτομίας με στόχο την περαιτέρω αξιοποίηση του ανθρωπίνου κεφαλαίου.

Οι ΜΜΕ θα πρέπει να βρεθούν στο επίκεντρο των δράσεων καθώς αποτελούν το βασικό πεδίο δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στην Ε.Ε. Τα κράτη- μέλη θα πρέπει να τις ενισχύσουν με ελάφρυνση των διοικητικών

⁸⁸ Βλ. Η Ναυτεμπορική on- line, 16-2-2006 :Η οδηγία για την απελευθέρωση των υπηρεσιών (γνωστή και ως οδηγία Μπολκεστάιν) εκδόθηκε το 2006 και χαρακτηρίστηκε από την εισηγήτριά της, γερμανίδα Ευρωβουλευτή Έ. Γκέμπαρντ ως « υπέροχη νίκη για τους πολίτες της Ε.Ε. ,καθώς προωθεί μια κοινωνική Ευρώπη και όχι την Ευρώπη της ελεύθερης αγοράς » . Για σύντομη αλλά κατατοπιστική εισαγωγή αναφορικά με τη χρησιμότητα και τη λειτουργία της οδηγίας για τις υπηρεσίες βλ. άρθρο του Juan Delgado, Research Fellow, Bregel, The Brookings Institution, U.S.- Europe Analysis Series, April 2006 δημοσιευμένο στον ιστοχώρο www.bruegel.org

βαρών, με διευκόλυνση της πρόσβασης σε πιστώσεις και κοινοτικά προγράμματα. Σημαντικές είναι οι επενδύσεις σε υποδομές και η επέκταση των δικτύων υψηλών ταχυτήτων σε περιοχές με κακή εξυπηρέτηση που θα επιφέρουν σύγκλιση σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί για συνέχιση των επενδυτικών προσπαθειών και ενθάρρυνση των εταιρικών σχέσεων ιδιωτών και δημοσίου ιδιαίτερα για τους τομείς των μεταφορών και ενέργειας.

Η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και η παράταση της διάρκειας της επαγγελματικής ζωής (σε συνδυασμό με τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας) συνιστά τον καλύτερο συνδυασμό για τη διατήρηση του επιπέδου κοινωνικής προστασίας. Σε κάθε περίπτωση οι στόχοι πρέπει να μεταφραστούν σε σαφείς και μετρήσιμες προτεραιότητες προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιολόγηση της προόδου.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο για την οικονομία της Ευρώπης . Κάθε προσπάθεια μεταρρύθμισης οφείλει να λαμβάνει υπόψη τον ανθρώπινο παράγοντα και να εξελίσσεται σε όφελός του. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειες για ανύψωση του επιπέδου εκπαίδευσης και πρόσβαση όλων των εργαζομένων και νοικοκυριών στη δια βίου εκπαίδευση. Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να αναληφθεί για τους εργαζομένους με λιγότερα προσόντα οι οποίοι διατρέχουν και μεγαλύτερο κίνδυνο αποκλεισμού.

Η κινητικότητα των εργαζομένων και των υπό κατάρτιση ατόμων αποτελεί μέσο για την εγκαθίδρυση του ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης και την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης. Επιπλέον, τονίζεται η προτεραιότητα δράσης που πρέπει να αναληφθεί για τη διάδοση Ευρωπαϊκού βιβλιαρίου κατάρτισης⁸⁹ και την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων⁹⁰.

⁸⁹ **Europass:** αποσκοπεί να βοηθήσει τους πολίτες να επιδείξουν τα προσόντα και τις ικανότητές τους σε όλη την Ευρώπη, διευκολύνοντας τις σπουδές ή την εργασία εντός Ε.Ε. Βλ. **απόφαση (ΕΚ) 2241/2004** με έναρξη ισχύος την 01.01.2005 . Περιλαμβάνει πέντε έγγραφα που έχουν εκπονηθεί σε Ευρωπαϊκό επίπεδο για να βελτιωθεί η διαφάνεια των προσόντων.

⁹⁰ Η σημασία που δίδεται στην κινητικότητα είναι μεγάλη. «Εξάλλου, η ελεύθερη κυκλοφορία στην Ε.Ε. αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και πρέπει να ασκείται όσο πληρέστερα γίνεται. Οι εργαζόμενοι έχουν ανάγκη από νέες δεξιότητες και η Ευρώπη έχει ανάγκη από εργαζομένους με ικανότητα προσαρμογής». Vladimir Spidla, ευρωπαίος Επίτροπος. Αρμόδιος για θέματα Απασχόλησης. Το 2006 ανακηρύχθηκε Ευρωπαϊκό Έτος Κινητικότητας

Η προσέλκυση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας θα επιτευχθεί με την επένδυση σε ενεργές πολιτικές απασχόλησης, την επίτευξη συμφιλίωσης της επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, την οικονομική ελκυστικότητα της εργασίας σε συνδυασμό με την παροχή ίσων ευκαιριών και με στρατηγικές για επαγγελματικά δραστήριους ηλικιωμένους. Επιπροσθέτως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προτρέπει για αξιοποίηση των θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, της προστασίας του περιβάλλοντος και των τοπικών εταιρικών σχέσεων.

Το κεφάλαιο της προσαρμοστικότητας εργαζομένων και επιχειρήσεων πρέπει να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων συγκριτικά με τις ανταγωνίστριές της. Σε κάθε περίπτωση ο εν λόγω σχεδιασμός θα πρέπει να διέπεται από το συνδυασμό ευελιξίας και ασφάλειας που απαιτούν οι σύγχρονες αγορές εργασίας.

2. Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Νεολαία.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε ένα Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Νεολαία, το οποίο προστέθηκε στα συμπεράσματα της Προεδρίας ως παράρτημα Ι. Αποτέλεσε κοινή πεποίθηση ότι είναι απαραίτητο να επωφεληθούν οι Ευρωπαίοι νέοι από το σύνολο των πολιτικών και μέτρων που εντάσσονται στην στρατηγική της Λισσαβόνας. Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Νεολαία πρέπει να χρησιμεύσει ως αφετηρία για έντονη και αδιάλειπτη κινητοποίηση υπέρ των νέων. Αποσκοπεί στη βελτίωση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης της κινητικότητας, της επαγγελματικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης και της διευκόλυνσης του συνδυασμού επαγγελματικής και κοινωνικής ζωής των νέων. Ως εκ τούτου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τα κράτη- μέλη και την Ένωση με τη συμμετοχή των

των Εργαζομένων. Στα πλαίσια των πρωτοβουλιών, λειτουργεί δικτυακός τόπος για κενές θέσεις εργασίας όπου θα δημοσιεύονται θέσεις από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης σε όλη την ΕΕ ενώ θα είναι διαθέσιμοι και σύμβουλοι για την παροχή βοήθειας στους μετακινούμενους εργαζομένους. Βλ. για περαιτέρω http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/workersmobility2006/index_en.htm.

οργανώσεων νεολαίας να εμπνευστούν συγκεκριμένους άξονες δράσης (στα πλαίσια της Ε.Σ.Α. και της Στρατηγικής για την Κοινωνική Ενσωμάτωση)⁹¹.

3. Η νέα Ατζέντα Κοινωνικής πολιτικής.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών εξέφρασε την ικανοποίησή του για την Ανακοίνωση της Επιτροπής για την «Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής⁹²» καθώς συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας ενισχύοντας το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο που βασίζεται στην επιδίωξη πλήρους απασχόλησης και σε μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

Η δεύτερη φάση της Ατζέντας Κοινωνικής Πολιτικής καλύπτει την περίοδο έως το 2010. Με έμβλημα « Μια κοινωνική Ευρώπη στην Παγκόσμια

91

- να εξασφαλισθεί ιδιαίτερη παρακολούθηση των πολιτικών υπέρ της μόνιμης ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας, στα πλαίσια του προγράμματος αμοιβαίας ανταλλαγής γνώσεων για την απασχόληση.
- Να δοθεί ανοδική πορεία στην απασχόληση των νέων.
- Στο πλαίσιο της εθνικής πολιτικής για την κοινωνική ενσωμάτωση, να δοθεί προτεραιότητα στη βελτίωση της κατάστασης των πλέον ευάλωτων νέων, και δη εκείνων τους οποίους πλήττει η φτώχεια, καθώς και στις πρωτοβουλίες για καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας.
- Να ζητηθεί από εργοδότες και επιχειρήσεις να επιδείξουν κοινωνική υπευθυνότητα στον τομέα της επαγγελματικής ένταξης των νέων
- Να παρακινηθούν οι νέοι να αναπτύξουν επιχειρηματικό πνεύμα και να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάδειξη νεαρών επιχειρηματιών
- Να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε η μάθηση να εναρμονίζεται με τις ανάγκες της οικονομίας της γνώσης και να προωθείται προς τούτο η δημιουργία κοινής βάσης δεξιοτήτων. Οι προσπάθειες να στραφούν πρωτίστως στο πρόβλημα της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.
- Να διευρυνθεί η δυνατότητα των σπουδαστών να συμπληρώνουν μια περίοδο σπουδών σε άλλο κράτος μέλος
- Να προωθηθεί η κινητικότητα των νέων με άρση των εμποδίων για ασκούμενους, εθελοντές και εργαζόμενους καθώς και για τις οικογένειές τους.
- Όσον αφορά τους ερευνητές , να ενισχυθούν οι ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες στα πλαίσια του προγράμματος «Μαρία Κιουρί».
- Να αναπτυχθεί στενότερη συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών στον τομέα της διαφάνειας και συγκρισιμότητας των επαγγελματικών προσόντων, καθώς και η αναγνώριση της άτυπης και ανεπίσημης εκπαίδευσης.
- Να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για το συνδυασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής με καταμερισμό των ευθυνών ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους και συγκεκριμένα μέσω επέκτασης του δικτύου παιδικής μέριμνας και μέσω ανάπτυξης καινοτόμων προτύπων οργάνωσης της εργασίας.
- Να εξετασθούν οι πολιτικές που ευνοούν τη δημιουργία κέντρων μέριμνας για τα παιδιά υπό το πρίσμα των συζητήσεων σχετικά με την Πράσινη Βίβλο για τις δημογραφικές μεταλλαγές την οποία ετοιμάζεται να εγκρίνει η Επιτροπή.

⁹² COM(2005) 33, Ανακοίνωση της Επιτροπής: Η Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής.

Οικονομία: Θέσεις εργασίας και νέες ευκαιρίες για όλους » στοχεύει στην υποστήριξη της ενδιάμεσης αναθεώρησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας και ενθαρρύνει δράσεις που θα επιτρέψουν μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση που θα εξασφαλίζει θετική αλληλεπίδραση μεταξύ της οικονομικής, της κοινωνικής και της πολιτικής για την απασχόληση. Η προώθηση της ποιότητας (στην απασχόληση, την κοινωνική πολιτική και τις εργασιακές σχέσεις)θα επιφέρει συνολική βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου ενώ η αλληλεγγύη ωθεί στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τις σημερινές προκλήσεις των κοινωνιών.

Η νέα Ατζέντα προβλέπει διττή στρατηγική: αφενός δίνει έμφαση στη συμβολή της αύξησης της *εμπιστοσύνης* των πολιτών, η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση της διαδικασίας αλλαγής και επιδρά, ως ψυχολογικός παράγοντας, στην οικονομική ανάπτυξη. Αφετέρου, προωθεί δράση για την απασχόληση, τις ίσες ευκαιρίες και την κοινωνική ένταξη στα πλαίσια κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου που να ανταποκρίνεται σε ιδιαίτερες ανάγκες.

4. Η διαφοροποίηση στη διακυβέρνηση.

Η συνέργια κρατών- μελών και Ε.Ε. θα πρέπει να στοχεύσει με συγκεκριμένο τρόπο στην οικονομική αύξηση και τη μεγέθυνση της απασχόλησης. Διαμορφώνεται ένας νέος απλουστευμένος μηχανισμός που θα συμβάλλει στον ευκολότερο προσδιορισμό προτεραιοτήτων και υλοποίησής τους μέσω μιας εξορθολογισμένης διαδικασίας παρακολούθησης.

Η στρατηγική εξελίσσεται με προοπτική τριετίας (τριετείς κύκλοι).

-Η Επιτροπή εκπονεί «Στρατηγική Έκθεση» την οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λαμβάνει υπόψη για τον καθορισμό των πολιτικών του προσανατολισμών .

-Βάσει των πολιτικών προσανατολισμών το Συμβούλιο εγκρίνει σειρά « ολοκληρωμένων κατευθυντηρίων γραμμών» οι οποίες θα περιλαμβάνουν γενικούς προσανατολισμούς οικονομικών πολιτικών και κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση. Οι ΓΠΟΠ θα

εξασφαλίζουν συνοχή των τριών διαστάσεων της Στρατηγικής (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική).

-Τα κράτη- μέλη επί τη βάσει των ολοκληρωμένων κατευθυντηρίων γραμμών θα καταρτίζουν «εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων» μετά από διαβούλευση με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Συνεισφορά στα ΕΠΜ , από πλευράς Επιτροπής, θα αποτελέσει το «κοινοτικό πρόγραμμα Λισσαβόνας» που θα καλύπτει τις δράσεις σε κοινοτικό επίπεδο αναφορικά με την οικονομική αύξηση και την απασχόληση.

- Τα κράτη- μέλη θα υποβάλλουν στην Επιτροπή, ετησίως, έκθεση παρακολούθησης της στρατηγικής όπου θα αναφέρονται τα μέτρα που ελήφθησαν για την υλοποίηση των ΕΠΜ.
- Βάσει αυτών η Επιτροπή θα υποβάλλει κάθε χρόνο έκθεση σχετικά με την υλοποίηση της στρατηγικής στις τρεις διαστάσεις. Ακολούθως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα αποφαινεται για τυχόν αναγκαίες προσαρμογές των γενικών κατευθυντηρίων γραμμών.
- Μετά την πάροδο της τριετίας οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες, τα ΕΠΜ και το «κοινοτικό πρόγραμμα Λισσαβόνας» θα μεταρρυθμίζονται με γνώμονα τη στρατηγική έκθεση της Επιτροπής.

5. Κατευθυντήριες Γραμμές 2005-2008⁹³.

Οι ολοκληρωμένες, πλέον, κατευθυντήριες για την ανάπτυξη και την απασχόληση συγκεντρώνουν σε ενιαίο και απλοποιημένο κείμενο προτάσεις για την οικονομική πολιτική και την πολιτική απασχόλησης. Από τις συνολικά είκοσι τέσσερις οι οκτώ έχουν σκοπό τη βελτίωση της απασχόλησης ενώ οι υπόλοιπες αναλώνονται σε μακροοικονομικές και μικροοικονομικές επιδιώξεις. Η αξιοποίηση των κατευθυντηρίων για το σχεδιασμό των ΕΠΜ από τα κράτη- μέλη κατατείνει στην ισόρροπη προώθηση της πλήρους απασχόλησης, της βελτίωσης της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας και της ενίσχυσης της κοινωνικής και

⁹³ Απόφαση του Συμβουλίου της 12.07.2005 για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών- μελών, (2005/600/ΕΚ).

εδαφικής συνοχής. Η προσέγγιση των ζητημάτων πρέπει να γίνει σε πλαίσια ευρείας συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων μερών και ιδία των κοινοβουλίων και των κοινωνικών εταίρων με σκοπό τη στοχοθετημένη χρήση των διατιθέμενων πόρων (κυρίως των διαρθρωτικών ταμείων).

Οι κατευθυντήριες για την απασχόληση (ολοκληρωμένες κατευθυντήριες αριθμ. 17-24) είναι οι εξής:

- Αριθμ. 17: Να εφαρμοστούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας⁹⁴ και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.
- Αριθμ. 18: Να προωθηθεί προσέγγιση της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής⁹⁵.
- Αριθμ. 19: Να δημιουργηθούν αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της εργασίας και να καταστεί αυτή αποδοτική για όσους αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων ατόμων και των αέργων.
- Αριθμ. 20: Να βελτιωθεί η κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας.
- Αριθμ. 21: Να προωθηθεί η ευελιξία⁹⁶ σε συνδυασμό με την ασφάλιση της απασχόλησης και να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων.
- Αριθμ. 22: Να εξασφαλισθεί ευνοϊκή προς της απασχόληση εξέλιξη των μισθών και άλλων στοιχείων κόστους που συνδέονται με την εργασία.
- Αριθμ. 23: Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο⁹⁷.

⁹⁴ Βλ. Duncan Gallie σε Gosta Espring Andersen, ό.π. σελ. 162 επόμ., στο κεφάλαιο « Η ποιότητα της εργασιακής ζωής στη στρατηγική της ευημερίας». Ο συγγραφέας εκθέτει με σαφήνεια ότι ο βαθμός ένταξης και συνοχής που δημιουργεί η απασχόληση εξαρτάται άμεσα από την ποιότητα των θέσεων εργασίας. Η εργασία χαμηλής κατάρτισης δεν ευνοεί την πρόσβαση σε προγράμματα κατάρτισης ή άλλες άτυπες μορφές ανάπτυξης δεξιοτήτων. Συνδέεται με το ενδεχόμενο μόνιμης περιθωριοποίησης από την αγορά εργασίας εφόσον αυξάνει τον κίνδυνο απώλειας της θέσης σε καιρό οικονομικών αναδιαρθρώσεων. Ως εκ τούτου, κάθε πολιτική απασχόλησης πρέπει να συνοδεύεται από προγράμματα βελτίωσης της ποιότητας του εργασιακού βίου.

⁹⁵ Ο «κύκλος ζωής» αποτελεί βασική αναφορά στις προτάσεις για το σχεδιασμό του νέου κοινωνικού κράτους, βλ. ό.π. Gosta Espring- Andersen, σελ. 76 επόμ., στο κεφάλαιο «Στρατηγική κοινωνικής επένδυσης με επίκεντρο το παιδί». Προβάλλεται το επιχείρημα ότι η πρώιμη παιδική ηλικία είναι το κρίσιμο σημείο στο οποίο διαμορφώνεται ο κύκλος ζωής του ανθρώπου καθώς εκείνη την περίοδο αποκτάται υποδομή (οι κατάλληλες γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες) προκειμένου να τελεσφορήσουν οι όποιες επανορθωτικές πολιτικές, στις οποίες θα υποβληθεί κάποιος κατά τη διάρκεια της ζωής του.

⁹⁶ Βλ. Duncan Gallie σε Gosta Espring Andersen, ό.π. σελ. 162 επόμ., στο κεφάλαιο « Η ποιότητα της εργασιακής ζωής στη στρατηγική της ευημερίας». Η προσωρινή απασχόληση αποτελεί μορφή ευελιξίας της οργάνωσης εργασίας. Λόγω οικονομικών και κοινωνικών αιτιών ενδέχεται να καταστεί σταθερό γνώρισμα της δομής της απασχόλησης. Επομένως, στόχο πρέπει να αποτελέσει η καλύτερη νομοθετική ρύθμιση (που να εξασφαλίζει στους εργαζόμενους ανάπτυξη και εμπάθυνση ειδικοτήτων).

⁹⁷ Βλ. Duncan Gallie σε Gosta Espring Andersen, ό.π. σελ. 162 επόμ., στο κεφάλαιο « Η ποιότητα της εργασιακής ζωής στη στρατηγική της ευημερίας». Σημασία έχουν οι πολύ μεγάλες επενδύσεις για την καταπολέμηση των εκπαιδευτικών μειονεκτημάτων κατά τη

- Αριθμ. 24: Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες.

Οι κατευθυντήριες για την απασχόληση (πλην της πρώτης) κατατάσσονται σε τρεις θεματικές ανάλογα με το αποτέλεσμα στο οποίο κατατείνουν και συνοδεύονται από επεξηγήσεις και σειρά 'υποκατευθυντηρίων' για την καλύτερη κατανόηση και επιτυχή ένταξή τους στα ΕΠΜ.

Οι υπ' αριθμ. 18,19,20 σκοπούν στην προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ατόμων στην αγορά εργασίας, στην αύξηση της προσφοράς εργασίας και στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Η οικονομική άνοδος που επακολουθεί την αύξηση της απασχόλησης ενθαρρύνει τη δράση για μια νέα προσέγγιση αναφορικά με την προσφορά εργασίας. Ο σχεδιασμός πολιτικών προσανατολίζεται στον κύκλο ζωής ενώ η μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας διαφαίνεται επιτακτική εξαιτίας της προϊούσας μείωσης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Η διευκόλυνση της εισόδου στην απασχόληση, τα προληπτικά και ενεργητικά μέτρα για τη μείωση της ανεργίας, η διευκόλυνση της πρόσβασης σε κατάρτιση με στόχο την αποφυγή αποκλεισμών στην αγορά εργασίας και η ενσωμάτωση μεταναστών⁹⁸ και μειονοτήτων θα ενυλώσουν την πρώτη θεματική.

Οι κατευθυντήριες 21 και 22 κατατείνουν στη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής εργαζομένων και επιχειρήσεων. Η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών επιταχύνει το άνοιγμα των αγορών και την εισαγωγή τεχνολογιών. Οι επιχειρήσεις καλούνται να ανταπεξέλθουν σε αιφνίδιες αλλαγές της αγοράς και στο αίτημα για ποιότητα της απασχόλησης που συνδέεται με θέματα οικογενειακών αναγκών των εργαζομένων. Από την

νεαρή ηλικία. Τα αποτελέσματα μια τέτοιας επένδυσης θα εμφανιστούν μεν με καθυστέρηση αλλά θα επιφέρουν σημαντικά θετικότερη επίδραση από κάθε είδους βραχυπρόθεσμα επανορθωτικά μέτρα. Η κατάρτιση αποτελεί κοινωνική επένδυση. Δεδομένου ότι η οικονομία της Ε.Ε. κινείται σε υψηλότερες βάσεις δεξιοτήτων(κοινωνία της γνώσης) η έλλειψη κατάρτισης του εργατικού δυναμικού θα υποβαθμίσει και τις επιδόσεις στην παραγωγικότητα. Επομένως η κατάρτιση αποτελεί αναπόσπαστο συστατικό για μακροπρόθεσμη οικονομική ευελιξία και απόδοση.

⁹⁸ Εμπεριστατωμένη μελέτη της σκοπιμότητας αναγκαιότητας προώθησης της μετανάστευσης εργαζομένων (κυρίως υψηλών δεξιοτήτων) και της προσφοράς στην ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας εμπεριέχει το άρθρο του Jacob von Weizsacker: «Welcome to Europe», April 2006, που διατίθεται στο δικτυακό τόπο www.bruegel.org.

άλλη πλευρά, οι εργαζόμενοι οφείλουν να συμφιλιωθούν με την ιδέα των μεταβολών της εργασιακής τους ζωής, να προσαρμοσθούν σε νέες μεθόδους εργασίας (οι οποίες υπαγορεύονται κυρίως από την εισαγωγή νέων ΤΠΕ) και να ενστερνιστούν τη νοοτροπία της δια βίου μάθησης. Δεν πρέπει να διαφεύγει ότι το αίτημα για προσαρμοστικότητα αποτελεί εκέγγυο αύξησης της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας. Ως εκ τούτου, η εξελίξεις στους μισθούς θα πρέπει να συνάδουν με την κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας και να μην αποτελούν τροχοπέδη στη βελτίωση.

Οι κατευθυντήριες 23 και 24 προκρίνουν την αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο με τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων. Για τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης απαιτούνται διαφορετικές δεξιότητες και άρα αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Η παραγωγικότητα αποτελεί συνάρτηση (και) του υψηλού επιπέδου εργασιακού δυναμικού. Απαιτείται αύξηση των δημόσιων και ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και χάραξη εθνικών στρατηγικών δια βίου μάθησης από τα κράτη- μέλη που θα είναι προσιτές και εύκολα προσαρμόσιμες στις εξελίξεις των αναγκών.

Γ. Πρωτοβουλίες μετά την αναδρομολόγηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Στα πλαίσια της αναδρομολόγησης της στρατηγικής από το εαρινό Συμβούλιο του 2005, το ανθρώπινο δυναμικό χαρακτηρίστηκε ως το σημαντικότερο στοιχείο του ενεργητικού της Ευρώπης. Οι δύο «νέοι» στόχοι, Ανάπτυξη και Απασχόληση επιδιώκονται μέσω της προώθησης του «τριγώνου της γνώσης», το οποίο συνίσταται σε πολιτικές για την έρευνα, την εκπαίδευση και την καινοτομία. Η Ευρώπη προσανατολίζεται σε δράσεις που κατατείνουν σε αναβάθμιση του γενικού μορφωτικού επιπέδου και στη σύνδεση των πλεονεκτημάτων της με την περαιτέρω ανάπτυξη.

Η εκπαίδευση, είτε ως σχολική- πανεπιστημιακή είτε ως δια βίου μάθηση αποτελεί τη βάση της προσπάθειας επένδυσης στο ανθρώπινο

δυναμικό. Στα πλαίσια του προγράμματος e-learning ⁹⁹ ξεκίνησε το πρόγραμμα e-Twinning το οποίο προωθεί την αδελφοποίηση σχολικών μονάδων με σκοπό την εκμάθηση νέων γλωσσών¹⁰⁰ και τη θεσμοθέτηση διαπολιτισμικού διαλόγου. Εξάλλου, η Επιτροπή, αναγνωρίζοντας ότι τα σημερινά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια δεν μπορούν να υποστηρίξουν τη φιλόδοξη προσπάθεια, πρότεινε, με ανακοίνωσή¹⁰¹ της, τρεις βασικούς άξονες εκσυγχρονισμού: α) μεταρρυθμίσεις με σκοπό την ανάδειξη της αριστείας και τη μετατροπή των πανεπιστημίων σε ελκυστικούς χώρους για τους ευρωπαίους και μη φοιτητές, β) επίτευξη υψηλότερων και στοχοθετημένων επενδύσεων που «πείθουν» για τη χρησιμότητά τους και γ) η όλη δραστηριότητα να εξελιχθεί σε πλαίσια ορθότερης διακυβέρνησης των εν λόγω ιδρυμάτων.

Δεδομένης της μη ικανοποιητικής συμμετοχής των ενηλίκων σε προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης¹⁰² τονίζεται η ανάγκη καθιέρωσης εθνικών στρατηγικών σε εθνικό επίπεδο. Η σχετική αναφορά στις βασικές δεξιότητες¹⁰³ στην πρόταση της Επιτροπής¹⁰⁴ αποτελεί προσπάθεια συγκεκριμενοποίησης των ελάχιστων προσόντων με τα οποία πρέπει να εφοδιαστεί το ανθρώπινο δυναμικό της Ευρώπης και σημείο αναφοράς για το σχεδιασμό εθνικών πολιτικών.

Η Επιτροπή πρότεινε¹⁰⁵ για την περίοδο 2007-2013 ένα πρόγραμμα πλαίσιο για την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα. Η μετάβαση στην βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία περισσότερων θέσεων απασχόλησης προωθείται με τη χρησιμοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας, των οικοτεχνολογιών και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

⁹⁹ Το πρόγραμμα e-learning δρομολογήθηκε με την απόφαση 2318/2003/ΕΚ.

¹⁰⁰ Αναφορικά με το αίτημα για πολυγλωσσία η Επιτροπή με τις ανακοινώσεις της, COM 356 (2005) και COM 596 (2005), υποστήριξε την καθιέρωση ευρωπαϊκού δείκτη γλωσσικών γνώσεων αλλά και την καθιέρωση ενός στρατηγικού πλαισίου για την πολυγλωσσία που αποσκοπεί σε ενθάρρυνση της εκμάθησης ξένων γλωσσών και την πρόσβαση των πολιτών σε πληροφορίες και διαδικασίες της Ε.Ε. στη γλώσσα τους.

¹⁰¹ COM 152 (2005)

¹⁰² Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής, COM 549 (2005).

¹⁰³ Βασικές δεξιότητες είναι οι εξής: επικοινωνία στη μητρική γλώσσα, επικοινωνία σε μια ξένη γλώσσα, μαθηματική παιδεία και βασικές ικανότητες στις θετικές επιστήμες και τεχνολογίες, ψηφιακή παιδεία, ικανότητα εκμάθησης, διαπροσωπικές, διαπολιτισμικές και ικανότητες που συνδέονται με την ιδιότητα του πολίτη, επιχειρηματικότητα και πολιτιστική έκφραση.

¹⁰⁴ COM (2005) 548.

¹⁰⁵ COM (2005) 121.

Το πρόγραμμα- πλαίσιο συνίσταται σε τρία «υποπλάισια» δράσης: α) *συνένωση των ενεργειών που στοχεύουν στην προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας*. Αυτό μεταφράζεται σε πρόσβαση στη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις για τις ΜΜΕ, ιδιαίτερα κατά τη φάση εκκίνησής τους, σε πληροφορίες για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και τη νομοθεσία αλλά και συμβουλές για την καλύτερη δυνατή προσαρμογή τους. Η ανταλλαγή ορθών πρακτικών θα συμβάλλει στην ανάδειξη του καλύτερου ρυθμιστικού και διοικητικού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις και την καινοτομία. β) *πρόγραμμα στήριξης σε θέματα τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας και γ) το πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια-Ευρώπη»*. Το πρόγραμμα αυτό υποστηρίζει την προσπάθεια εξασφάλισης ενεργειακής επάρκειας, κυρίως, μέσω της προώθησης χρησιμοποίησης πηγών ανανεώσιμης ενέργειας και της μείωσης της ενεργειακής κατανάλωσης.

Η πρόταση της Επιτροπής για το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα¹⁰⁶ προσαρμόζει την ερευνητική πολιτική στις οικονομικές (ανάπτυξη) και κοινωνικές (απασχόληση) φιλοδοξίες της Ε.Ε. . Διαρθρώνεται γύρω από τέσσερα προγράμματα, που στοχεύουν στο να επιδράσουν καταλυτικά για την επίτευξη ύψους ευρωπαϊκών επενδύσεων της τάξης του 3% του ΑΕΠ, δρομολογώντας τις αντίστοιχες ερευνητικές προσπάθειες. α) το πρόγραμμα *Συνεργασία* ενισχύει τους δεσμούς μεταξύ βιομηχανίας και έρευνας σε διακρατικό επίπεδο ώστε να ενισχυθεί η επίδοση της Ε.Ε. σε καίριους τομείς έρευνας (υγεία, ΤΠΕ, περιβάλλον, μεταφορές, κοινωνικοοικονομικές και ανθρωπιστικές επιστήμες). Το πρόγραμμα *Ιδέες* ενισχύει την έρευνα αιχμής. Στόχο αποτελεί η ενίσχυση της αριστείας της ευρωπαϊκής έρευνας μέσω της προώθησης του ανταγωνισμού και της ανάληψης κινδύνων. Το πρόγραμμα *Άνθρωποι* κατατείνει στην δυνατότητα επαγγελματικής σταδιοδρομίας των ερευνητών στην Ευρώπη με στόχο τη διατήρηση εντός των συνόρων της μεγάλου αριθμού επιστημόνων υψηλού επιπέδου. Τέλος, το πρόγραμμα *Ικανότητες*, προωθώντας τις επενδύσεις σε υποδομές έρευνας για

¹⁰⁶ COM (2005) 119: « πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το έβδομο πρόγραμμα πλαίσιο δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης της ευρωπαϊκής κοινότητας 2007- 2013».

περιφέρειες χαμηλών επιδόσεων, τη δημιουργία περιφερειακών πόλων έρευνας και την εν γένει συνεργασία στον τομέα, συνεισφέρει στην ενίσχυση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής έρευνας.

Η Επιτροπή εντάσσει το συγκεκριμένο πρόγραμμα στην προσπάθεια για την εγκαθίδρυση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας. Μολαταύτα, αυξάνει τη διάρκεια των προγραμμάτων από τα τέσσερα στα επτά έτη και εισάγει καινοτομίες που κατατείνουν στην απλοποίηση της διαδικασίας συμμετοχής, τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης και των συμπράξεων δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων. Ο προϋπολογισμός για το συγκεκριμένο πρόγραμμα ανέρχεται στα εβδομήντα εκατομμύρια ευρώ (υπερδιπλάσιο από αυτό του έκτου προγράμματος- πλαισίου) υποδηλώνοντας τη σημασία που δίνεται στην έρευνα στα πλαίσια αναδρομολόγησης της στρατηγικής.

Δ. Η πρώτη ετήσια έκθεση προόδου μετά τη νέα προσέγγιση(Ιανουάριος 2006).

Η πρώτη έκθεση της Επιτροπής, στα πλαίσια που καθόρισε η νέα μορφή διακυβέρνησης, εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 2006. Βάσει των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) που εκπόνησαν τα κράτη τον Οκτώβριο του 2005, η Επιτροπή εντόπισε μεν θετικά στοιχεία αλλά και τομείς με ελλείψεις αναφορικά με τους οποίους υπογράμμισε την ανάγκη για ανάληψη δράσης σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Όπως, όμως, σημειώθηκε¹⁰⁷ τα ζητήματα που αποτελούν περιεχόμενο των ΕΠΜ αποτελούν κοινή λογική. Η βαρύτητα, πλέον, δίδεται στην εφαρμογή το αποτέλεσμα που αυτή επιφέρει.

Η Επιτροπή συνοψίζει την αναγκαία δραστηριότητα, από πλευράς κρατών μελών, σε τέσσερις κατηγορίες: α) επένδυση στην εκπαίδευση και την έρευνα, β) ενθάρρυνση ΜΜΕ και ενίσχυση του επιχειρηματικού δυναμικού, γ) διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και δ)αποτελεσματικό, ασφαλή και διατηρήσιμο ενεργειακό εφοδιασμό. Καθίσταται σαφές ότι η συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών αποτελεί

¹⁰⁷ Από τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jose Manuel Barroso την 25^η Ιανουαρίου 2006 με την παρουσίαση της έκθεσης της Επιτροπής. Reference : IP/06/71.

στοιχείο εκ των ων ουκ άνευ για την αξιοποίηση των καλών ιδεών, της πείρας και της γνώσης, πρακτική η οποία θα επιφέρει τη διαφοροποίηση ως προς τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η Επιτροπή, από την πλευρά της, θα αναλάβει το έργο της «ανίχνευσης» τομέων με πεδίο για ευρεία ανταλλαγή ιδεών, επισημαίνοντας τους τομείς με ελλείψεις και αναγκαιότητα για δράση. Ως εκ τούτου, θα επιτελέσει ρόλο καθοδηγητή και όχι κριτή στην προσπάθειά τους.

Πρώιμη αλλά εμπεριστατωμένη κριτική στη νεότευκτη στρατηγική εδράζεται σε τρία σημεία- αναφορά¹⁰⁸: α)στην επεξήγηση της χρησιμότητας του συντονισμού των ΕΠΜ, β)στην ανεύρεση της πρακτικής αξίας για τον συντονισμό και την αξιολόγηση σε επίπεδο Ε.Ε και κυρίως γ) στις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η μεταρρυθμιστική διαδικασία.

Φυσικά, αξιόπιστη αξιολόγηση θα λάβει χώρα άμα τη λήξη της τριετίας 2005-2008, εφόσον τα ΕΠΜ μόλις άρχισαν να εφαρμόζονται και δεν μπορεί να γίνει λόγος για το επιτυχές ή μη του περιεχομένου και της εφαρμογής τους. Αυτό όμως, δεν εμποδίζει τη διαπίστωση άλλων στοιχείων από τα οποία μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για το μέλλον.

Δικαιολογητική βάση του συντονισμού πολιτικών (ΕΣΑ, στρατηγική Λισσαβόνας) απετέλεσαν η αλληλεξάρτηση και η αλληλοδιδαχή που παρατηρείται μεταξύ των δράσεων σε τομείς κοινής αναφοράς για τα κράτη μέλη. Συγκεκριμένα, η αλληλεξάρτηση που υφίσταται στα πεδία της γνώσης, της έρευνας ή της ανάπτυξης (καθώς επηρεάζει την κατάσταση σε όλα τα κράτη- μέλη) «ανοίγει» το δρόμο για κοινή δράση. Η Ε.Ε. αποτελεί πλέον μια συνεκτική δέσμη κρατών με κοινές αντιλήψεις για τα κοινωνικά και οικονομικά μοντέλα και στις χώρες της ευρωζώνης η κατάσταση αποτυπώνεται με τον γλαφυρότερο τρόπο. Σε ό,τι αφορά στην αγορά εργασίας οι ιδιαιτερότητες, θεσμικές ή κοινωνικές, επιβάλλουν έναν διαφορετικού τύπου συντονισμό που μπορεί να χαρακτηριστεί ως μιας μορφής σύγκριση που κατατείνει στην

¹⁰⁸ Βλ. άρθρο του Jean Pisani- Ferry, που περιέχεται στον ιστοχώρο www.bruegel.org : *Last Exit to Lisbon*, March 2006.

αλληλοδιδαχή. Η Λισσαβόνα σχεδιάστηκε για κράτη με σχετικά όμοιες οικονομίες υψηλών εσόδων. Με την προσχώρηση των δέκα νέων κρατών τα δεδομένα αλλάζουν¹⁰⁹ ακόμη περισσότερο και τίθεται επιτακτικά το ερώτημα του τρόπου προσέγγισης των στόχων της Λισσαβόνας. Για παράδειγμα η Φινλανδία που δαπανά ποσοστό 3,5% του ΑΕΠ της για την προώθηση της Ε&Α δεν θα πρέπει να το μειώσει προκειμένου να «συμμορφωθεί» με το στόχο του 3% της Λισσαβόνας. Οπότε, πραγματική πρόκληση συνιστά η κατανομή των δαπανών σε προσπάθειες που μπορούν να επιφέρουν τη μεγαλύτερη δυνατή απόδοση.

Η μεταρρυθμισμένη στρατηγική υπαγόρευσε τη διαβούλευση αναφορικά με την εκπόνηση των ΕΠΜ και την συνεισφορά της Επιτροπής στην ανάδειξη «καλών πρακτικών». Με αυτόν τον τρόπο εγκαταλείφθηκε ο «διευθυντικός» ρόλος της Επιτροπής που πλέον «συμμαχεί» παρά «λογοκρίνει» τα κράτη τα οποία συνιστούν το βασικό φορέα εκπλήρωσης των στόχων της στρατηγικής. Η αξιολόγηση αναφορικά με το αν τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων συνιστούν «μελετημένο σχεδιασμό», που είναι αποτέλεσμα ευρείας κοινωνικής διαβούλευσης, για την προσέγγιση των στόχων διενεργείται επί τη βάσει του βαθμού προσοχής που δίδεται από τις κυβερνήσεις, της συμμετοχής των κοινοβουλίων ή άλλων κοινωνικών εταίρων και της κάλυψης της διαδικασίας από μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η Επιτροπή, στην αξιολόγηση που περιέχεται στην πρώτη έκθεση προόδου, έδωσε βαρύτητα στο δεύτερο κριτήριο. Πάντως, η υψηλότερη δυνατή οικειοποίηση σημειώνεται στην Εσθονία (νέο κράτος-μέλος) ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παρουσιάζονται στη Γερμανία και το Η.Β.¹¹⁰.

Η « νέα Λισσαβόνα» θα εξαρτηθεί από τον αποτελεσματικό συντονισμό και την πολιτική οικειοποίησή της. Στα πλαίσια αυτά, η ενδυνάμωση της αιτιολογικής βάσης και των μέσων με παράλληλη βελτίωση της διαδικασίας αποτελούν τρόπους αντιμετώπισης των

¹⁰⁹ Βλ. όμως και άρθρο του Jean Pisani- Ferry με τίτλο: Ces pompiers polonais qui nous ressemblent tant, Challenges 1er au 7 Juin 2006, όπου υποστηρίζεται ότι η διαφορά με τους 15 της Ε.Ε. οφείλεται μόνο στο ότι δεν μπόρεσαν να συσσωρεύσουν πλούτο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και να δημιουργήσουν υποδομές. Κατά τα λοιπά η κατάσταση αναφορικά με το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι παρόμοια.

¹¹⁰ Βλ.ό.π. τον πίνακα στη σελ. 5 του άρθρου του Jean Pisani- Ferry.

αδυναμιών που ελλοχεύουν ακόμα και μετά τον επανακαθορισμό. Η εμπλοκή της Ε.Ε. πρέπει να ενισχυθεί ακόμη και σε τομείς που θεωρούνται εθνικό πεδίο προκειμένου να δημιουργηθεί ένας σταθερός ευρωπαϊκός προσανατολισμός. Παρά τα στοχοθετημένα ΕΠΜ μια γόνιμα αιτιολογημένη σύγκριση μεταξύ των κρατών μελών μπορεί να αποτελέσει μοχλό προόδου. Εφόσον η εκπόνηση των ΕΠΜ τίθεται στο κέντρο της διαδικασίας τα κράτη - μέλη πρέπει να κοπιάσουν για την υιοθέτηση ελαχίστων δεικτών, που να αποτυπώνουν το βαθμό εμπλοκής όλων των ενδιαφερομένων μερών και τη δρομολόγηση μιας πιο σαφούς διαδικασίας σχεδιασμού.

Ε. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (Μάρτιος 2006).

Το περιεχόμενο των συμπερασμάτων του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που ακολούθησε τον επανακαθορισμό της στρατηγικής αποδεικνύει ύπαρξη επίγνωσης των προκλήσεων που αντιμετωπίζει στον παρόν η Ε.Ε. και διάθεση για την ενεργητική προσέγγισή τους. Η οικονομική ανάκαμψη που παρατηρήθηκε από τα τέλη του 2005 υποβοηθά τη συνέχιση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η συμφωνία που επετεύχθη το Δεκέμβριο του 2005 αναφορικά με τις δημοσιονομικές προοπτικές αποτελεί μέσο για την αντιμετώπιση του εξωτερικού ανταγωνισμού, των υψηλών ενεργειακών τιμών και της προϊούσας δημογραφικής γήρανσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επέμεινε στη χρησιμότητα της θέσης συγκεκριμένων στόχων από τα κράτη μέλη και την προσπάθεια για μεγαλύτερο συντονισμό των πολιτικών των μελών της ευρωζώνης. Κίνητρο για τις ως άνω δράσεις συνιστά το κάλεσμα για υποβολή εκθέσεων ως προς την εφαρμογή των εξαγγελθέντων στα ΕΠΜ από τα κράτη- μέλη το φθινόπωρο του 2006.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρόκρινε τρεις τομείς προτεραιότητας δράσης έως το 2007 και τη δρομολόγηση μιας *ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια*.

Επένδυση σε γνώση και καινοτομία: ο επαναπροσανατολισμός των δημόσιων και η προώθηση των ιδιωτικών δαπανών θα συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της Βαρκελώνης αναφορικά με το ποσοστό επενδύσεων

για Ε&Α. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αιτείται την ταχεία έγκριση του 7^{ου} προγράμματος πλαισίου για την Ε&Α και του νέου προγράμματος της Επιτροπής για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία επιβεβαιώνοντας την αξία τους. Η στήριξη των αγορών καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, η διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και η ανάπτυξη δεσμών μεταξύ βιομηχανιών και κέντρων έρευνας αποτελούν δυναμική προσέγγιση με αυξημένη πιθανότητα επιτυχίας. Οι εθνικές στρατηγικές για τη δια βίου μάθηση που υποστηρίζουν την εκπαίδευση και κατάρτιση πρέπει να προσανατολίζονται σε περιοχές που μπορούν να παρουσιάσουν υψηλές επιδόσεις.

Απελευθέρωση του Επιχειρηματικού δυναμικού: Τα κράτη μέλη καλούνται σε εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας με στόχο την άντληση ωφελειών για τους καταναλωτές τους εργαζομένους και τις επιχειρήσεις. Η σύσταση εταιρίας με γρήγορη και σχετικά ανέξοδη διαδικασία και η πρόσληψη του πρώτου της εργαζομένου με «επίσκεψη» σε μια μόνο δημόσια υπηρεσία πρέπει να αποτελέσουν «κεκτημένα» έως το τέλος του 2007. Εξίσου σημαντική είναι η πρόσβαση σε πόρους (ενιαία χρηματοοικονομική αγορά) και η εν γένει υποστήριξη του τομέα από το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και το πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία.

Αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης: παραμένει η κορυφαία μεταρρυθμιστική αρμοδιότητα δεδομένης της «στροφής» της στρατηγικής της Λισσαβόνας στο ανθρώπινο δυναμικό. Οι ευπαθείς ομάδες (νέοι, γυναίκες, μεγαλύτεροι εργαζόμενοι, ανάπηροι, μετανάστες και μειονότητες) πρέπει να αποτελούν το βασικό «πεδίο δράσης». Οι οικονομικές προοπτικές ευνοούν την προσέλκυση περισσότερων στην αγορά εργασίας, την αύξηση της προσφοράς (δεδομένης και της προσπάθειας για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας) και τη βελτίωση της προσαρμοστικότητας εργαζομένων και επιχειρήσεων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη- μέλη να προσεγγίσουν τα ζητήματα εργασίας από τη σκοπιά του κύκλου ζωής του ανθρώπου διευκολύνοντας τις αλλαγές στην απασχόληση που καθίστανται αναγκαίες εξαιτίας των συνεχών αλλαγών που λαμβάνουν χώρα εντός της αγοράς εργασίας. Το Ευρωπαϊκό

Σύμφωνο για τη Νεολαία που συνήφθη στο εαρινό Συμβούλιο του 2005 συμπληρώθηκε με τη θέση συγκεκριμένων στόχων από πλευράς Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Σε συνέχειά του, εγκρίθηκε από το εαρινό Συμβούλιο του 2006 το *Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την Ισότητα των Φύλων*.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

Από τη στιγμή που η Ε.Ε. συνειδητοποίησε την κοινωνική της αποστολή άνοιξε ο δρόμος για εντονότερη δράση με στόχο την ευημερία. Στα πλαίσια της προϊούσας παγκοσμιοποίησης των αγορών και της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης η κινητοποίηση έλαβε συγκεκριμένη μορφή. Η ανάπτυξη εξαρτάται, κατά κύριο λόγο, από την μεγέθυνση της απασχόλησης και την αύξηση της παραγωγικότητας. Συνεπώς, κάθε πολιτική για την ευημερία οφείλει να περιλαμβάνει δράσεις ενισχυτικές αυτών. Η Ε.Ε., από τη θεσμοθέτηση της στρατηγικής για την απασχόληση, σχεδίασε με σταθερή βούληση την πορεία της προς τη νέα οικονομία της γνώσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας απετέλεσε τη βάση της όλης προσπάθειας.

Αποτελεί, βέβαια, γεγονός ότι οι επιδιώξεις δεν ευοδώθηκαν με την ταχύτητα ή το ποσοστό επιτυχίας που αναμενόταν κατά τη διαδικασία της ενθουσιώδους προετοιμασίας τους. Φυσικά, η διαπίστωση αυτή δεν απαξιώνει το όλο εγχείρημα. Πολύ δε περισσότερο η Ε.Ε., ως οικονομικό και κοινωνικό οικοδόμημα, αλλά και ξεχωριστά κάθε κράτος- μέλος, αποτελεί μοναδική περίπτωση σχεδιασμού ολοκληρωμένης πολιτικής (οικονομικής, κοινωνικής, απασχόλησης) στα πλαίσια της οποίας, αν και επιδιώκεται η επίτευξη ανταγωνιστικότητας, συνυπολογίζονται και οι κοινωνικές απαιτήσεις, όπως αυτές διαμορφώνονται κατά την προσπάθεια διατήρησης της ταυτότητας του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ
Επιτεύγματα	❖ Σταθερή μείωση της αναλογίας ΑΕγχΠ-χρέους και μεγάλα (μολονότι μειούμενα) πλεονάσματα ❖ Η μεγαλύτερη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ Σημαντική αύξηση των δαπανών E&A το 2001 και προσπάθεια για επίτευξη του στόχου του 3% ❖ Πρωτοβουλίες για μείωση των διοικητικών διατυπώσεων και ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας	❖ Μεταρρυθμιστικά μέτρα, στα οποία περιλαμβάνεται η μείωση της φορολογίας της εργασίας, για την αύξηση της προσφοράς εργασίας ❖ Το μεγαλύτερο συνολικό ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ με 76%, το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στην ΕΕ (άνω του 71%) και το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων με 58% (στοιχεία 2002) ❖ Το μικρότερο συνολικό έλλειμμα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, το μεγαλύτερο ποσοστό μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο για τις οδηγίες «Λισσαβώνας» (85%) και καμία καθυστέρηση άνω των δύο ετών στη μεταφορά οδηγιών ❖ 2^η μεγαλύτερη αύξηση των ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για E&A το 2001
Ελλείψεις	➤ Το μικρότερο ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ για τα άτομα ηλικίας 55-64 ετών (25%) ➤ Η μεγαλύτερη αύξηση από το Μάιο του 2003 στο έλλειμμα μεταφοράς οδηγιών για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο έλλειμμα μεταφοράς (54 οδηγίες) ➤ Χαμηλό επίπεδο ουσιαστικού ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας ➤ Χαμηλά επίπεδα συμμετοχής στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση	➤ Το υψηλότερο επίπεδο τιμών στην ΕΕ, με σημαντική αύξηση κατά την περίοδο 2000-2002 ➤ Η μεσοπρόθεσμη στρατηγική για τα δημόσια οικονομικά σε κίνδυνο εξαιτίας του μεγέθους των κρατικών δαπανών ➤ Πενιχρές επιδόσεις όσον αφορά τους στόχους του Κιότο ➤ Απογοητευτικά στοιχεία για το μορφωτικό επίπεδο των νέων

ΓΕΡΜΑΝΙΑ		ΕΛΛΑΔΑ	
Επιτεύγματα	❖ Ατζέντα 2010 – εκτεταμένη αναδιάρθρωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με έντονο αντίκτυπο στις αγορές εργασίας και προϊόντων ❖ Αξιοσημείωτη πρόοδος στην εφαρμογή των συστάσεων του 2003 για την αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης ❖ Μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας ❖ 3^ο μεγαλύτερο ποσοστό στην ΕΕ όσον αφορά τις ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για Ε&Α το 2001 ❖ Μεταξύ των καλύτερων αποτελεσμάτων ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών	Ελλείψεις	➤ Υπερβολικό έλλειμμα επί σειρά ετών, με επανειλημμένες αποκλίσεις στις δαπάνες σε σύγκριση με τα σχέδια του Συμφώνου Σταθερότητας ➤ Απουσία γενναίων μεταρρυθμίσεων του συνταξιοδοτικού συστήματος ➤ Μεγάλη δυσκαμψία της αγοράς εργασίας και υψηλό ποσοστό ανεργίας ➤ Απογοητευτικά στοιχεία για το μορφωτικό επίπεδο των νέων ➤ 2^ο μεγαλύτερο έλλειμμα στη μεταφορά οδηγιών της εσωτερικής αγοράς στο εθνικό δίκαιο (υπερδιπλάσιο του στόχου του 1,5%)
	❖ Το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης στην ΕΕ όσον αφορά την παραγωγικότητα της εργασίας (1999-2003) ❖ Μέτρα με στόχο την αύξηση των κινήτρων για εργασία και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ανέργων, καθώς και σημαντική βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ 2^η καλύτερη θέση στις επιχειρηματικές επενδύσεις (1999-2002) με πρωτοβουλίες για την προώθηση της χρήσης των ΤΠΕ και των δαπανών Ε&Α και της καινοτομίας, καθώς και προσπάθειες για απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.		➤ Υψηλό χρέος που μειώνεται βραδέως, παρά τη μεγάλη ονομαστική μεγέθυνση του ΑΕγχΠ κατά τα τελευταία έτη ➤ 2^ο μικρότερο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στην ΕΕ και 2^η υψηλότερη μακροχρόνια ανεργία ➤ Καθυστερήσεις στη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης ➤ Δεν έχει διασφαλιστεί ακόμη ο ουσιαστικός ανταγωνισμός στον τομέα της ενέργειας ➤ Μεγάλο έλλειμμα μεταφοράς οδηγιών για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο

ΙΣΠΑΝΙΑ		ΓΑΛΛΙΑ	
Επιτεύγματα	❖ Η μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό απασχόλησης από το 1999 και η μεγαλύτερη μείωση στο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (1999- 2002), ενώ ελήφθησαν και μέτρα για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών ❖ 2° μικρότερο έλλειμμα στη μεταφορά κανόνων της εσωτερικής αγοράς στο εθνικό δίκαιο (αρκετά κάτω από το στόχο του 1,5%) ❖ Θέσπιση του «España.es 2004-2005» – δέσμη μέτρων για την προώθηση και την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, με παράλληλη προώθηση της πρόσβασης στο διαδίκτυο για τους πολίτες και τις ΜΜΕ ❖ Ψήφιση του νόμου περί ΕΠΕ, που διαμορφώνει ένα απλοποιημένο νομικό πλαίσιο για την ίδρυση μικρών εταιρειών/ΜΜΕ		❖ Εφαρμογή εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων στον τομέα των συντάξεων ❖ Σημαντική αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (1999-2002), αν και το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας εξακολουθεί να είναι από τα χαμηλότερα στην ΕΕ ❖ Σημαντική μείωση των επιπέδων των σχετικών τιμών κατά την περίοδο 1999-2002 ❖ Μορφωτικό επίπεδο των νέων σαφώς πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ ❖ Αξιόλογα αποτελέσματα όσον αφορά τους στόχους του Κιότο
Ελλείψεις	➤ Το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ με 11,3% το 2002, ποσοστό απασχόλησης των γυναικών κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ κατά 10 και πλέον εκατοστιαίες μονάδες το 2002 και υπερβολική χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου που παρεμποδίζουν την κινητικότητα ➤ Δεν έχει προγραμματιστεί καμία νέα μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος για το άμεσο μέλλον ➤ Πτώση του δείκτη του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ➤ Ο ουσιαστικός ανταγωνισμός στη λιανική διανομή είναι ακόμη ανεπαρκής ➤ Μεταξύ των πενιχρότερων αποτελεσμάτων ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών		➤ Υπερβολικό έλλειμμα επί σειρά ετών, με επανειλημμένες αποκλίσεις στις δαπάνες σε σύγκριση με τα σχέδια του Συμφώνου Σταθερότητας. Δεν έχει διασφαλιστεί η μακροχρόνια βιωσιμότητα των οικονομικών του δημοσίου ➤ Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας ενδέχεται να είναι ανεπαρκείς σε αυτό το στάδιο ➤ Το άνοιγμα των αγορών φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού παραμένει μικρό ➤ Το μεγαλύτερο έλλειμμα μεταφοράς οδηγιών για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο, σε συνδυασμό με πολυάριθμες περιπτώσεις παραβάσεων

ΙΡΑΝΑΙΑ		ΙΤΑΛΙΑ
Επιτεύγματα	❖ Ποσοστό μεσοπρόθεσμης μεγέθυνσης 5% ❖ Υψηλή και αυξανόμενη παραγωγικότητα εργασίας – σαφώς πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ ❖ Σημαντική πτώση του ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας (1999-2002) ❖ Αξιοσημείωτη άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ Αύξηση του ανταγωνισμού στις τηλεπικοινωνίες και στα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς και νέοι κανόνες ανταγωνισμού για τις αγορές ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου ❖ Η μεγαλύτερη μείωση από το Μάιο του 2003 όσον αφορά οδηγίες για την εσωτερική αγορά των οποίων εκκρεμούσε η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο (32 οδηγίες)	❖ Η μεγαλύτερη αύξηση των επιχειρηματικών επενδύσεων (1999-2002) ❖ Το φθινόπωρο του 2003 ανακοινώθηκε μεσοπρόθεσμο σχέδιο μεταρρύθμισης των συντάξεων ❖ Ελήφθησαν μέτρα για την αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας ❖ Εφαρμόστηκε η μεταρρύθμιση του συστήματος πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης· ανοδική πορεία του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ Μείωση των μεταφορών στο εθνικό δίκαιο για θέματα εσωτερικής αγοράς, και μεταξύ των τριών καλύτερων στη μεταφορά οδηγίων «Λισσαβώνας»
Ελλείψεις	➤ Μεταξύ των πενιχρότερων επιδόσεων στην ΕΕ ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών ➤ Η μεγαλύτερη αύξηση των επιπέδων των τιμών κατά την περίοδο 1999-2002 ➤ Κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ στις ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για Ε&Α ➤ Η μεγαλύτερη πτώση στις επιχειρηματικές επενδύσεις (1999-2002)	➤ Το χαμηλότερο ποσοστό συνολικής απασχόλησης (55,5%) και απασχόλησης των γυναικών (42%) στην ΕΕ, με το μεγαλύτερο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (5,3%) ➤ Σημαντική πτώση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά την περίοδο 1999-2003 ➤ Εκκρεμεί ακόμη η επίτευξη μακροχρόνιας δημοσιονομικής εξυγίανσης, ενώ είναι αβέβαιη η μακροχρόνια βιωσιμότητα των οικονομικών του δημοσίου ➤ Βραδύς ρυθμός απελευθέρωσης του τομέα των υπηρεσιών και των αγορών ενέργειας ➤ Μεγάλος αριθμός παραβάσεων εξαιτίας εσφαλμένης εφαρμογής των κανόνων για την εσωτερική αγορά και μεγάλο έλλειμμα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο όσον αφορά τις οδηγίες για την εσωτερική αγορά

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ		ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	
Επιτεύγματα	❖ Η μεγαλύτερη – αν και φθίνουσα – σχετική παραγωγικότητα εργασίας στην ΕΕ ❖ Πολύ χαμηλή μακροχρόνια ανεργία ❖ Η καλύτερη επίδοση στην ΕΕ όσον αφορά το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών ❖ Η μεγαλύτερη αύξηση στην πρόσβαση των επιχειρήσεων στο διαδίκτυο το 2002 ❖ Αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας	❖ Καταβλήθηκαν ουσιαστικές προσπάθειες για την εξυγίανση και τη βιωσιμότητα των οικονομικών του δημοσίου κατά την πρόσφατη περίοδο της σοβαρής οικονομικής επιβράδυνσης ❖ Πολύ χαμηλή μακροχρόνια ανεργία ❖ Μέτρα για την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας, στα οποία περιλαμβάνεται και η σύσταση συμβουλίου καινοτομίας ❖ Δόθηκαν αυξημένες αρμοδιότητες στην ολλανδική αρχή ανταγωνισμού προκειμένου να επιτύχει την αύξηση του ουσιαστικού ανταγωνισμού ❖ Στον ορθό δρόμο για την εκπλήρωση των στόχων του Κιότο	
Ελλείψεις	➤ 3^η χειρότερη επίδοση στην ΕΕ ως προς το μορφωτικό επίπεδο των νέων, με τα επίπεδα των αποτελεσμάτων σε πτώση (1999-2003) ➤ Πολύ χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών, ενώ δεν έχει θεσπιστεί κανένα συγκεκριμένο μέτρο σχετικής πολιτικής ➤ Καθυστερήσεις στη μεταρρύθμιση του δικαίου περί ανταγωνισμού ➤ Μεγάλο έλλειμμα μεταφοράς οδηγιών για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο και ο μεγαλύτερος αριθμός καθυστερήσεων άνω των 2 ετών	➤ Ισχνή παραγωγικότητα εργασίας κατά τα τελευταία έτη, οφειλόμενη εν μέρει στις απώλειες ανταγωνιστικότητας αλλά και στην έλλειψη ανταγωνισμού σε ορισμένους κλάδους και στην κάμψη της εξειδίκευσης στη μεταποιητική βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας ➤ Η διαφορά των αποδοχών μεταξύ των δύο φύλων στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ ➤ Πτώση των ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για Ε&Α το 2001 ➤ 2^η μεγαλύτερη αύξηση του ελλείμματος οδηγιών για την εσωτερική αγορά από το Μάιο του 2003	

ΑΥΣΤΡΙΑ		ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	
Επιτεύγματα	❖ Εγκρίθηκε εκτεταμένη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος του δημοσίου ❖ Πολύ χαμηλή μακροχρόνια ανεργία ❖ Μορφωτικό επίπεδο των νέων σαφώς πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ στο 85% (1999-2003) ❖ Απλοποίηση του κανονιστικού πλαισίου για τις ΜΜΕ και τις νεοσύστατες επιχειρήσεις ❖ Σημαντική μείωση του ελλείμματος μεταφοράς οδηγίων για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο		❖ Υλοποίηση δράσεων για την προώθηση της χρήσης ΤΠΕ, των δαπανών Ε&Α και της καινοτομίας ❖ Σημαντική άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ Σημαντική μείωση του ελλείμματος μεταφοράς οδηγίων για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο, χωρίς καμία καθυστέρηση που να υπερβαίνει τα δύο έτη ❖ Το πρόγραμμα «Quadros» παρέχει χρηματική αποζημίωση σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις
	➤ Κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ στις ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για Ε&Α ➤ Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας αισθητά κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ ➤ Το έλλειμμα μεταφοράς οδηγίων για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο παραμένει μεγάλο ➤ Πενιχρά αποτελέσματα ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών ➤ Σημαντική πτώση των επιχειρηματικών επενδύσεων (1999-2002)		➤ Υπερβολικό έλλειμμα, με αμφισβητήσιμη βιωσιμότητα των οικονομικών του δημοσίου εξαιτίας των προγραμματισμένων δαπανών για τις συντάξεις ➤ Πενιχρά αποτελέσματα στην εκπαίδευση (αν και προσφάτως αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση) με το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο στην ΕΕ (διπλάσιο του μέσου όρου της ΕΕ) ➤ Δεν έχει ακόμη διασφαλιστεί ο ουσιαστικός ανταγωνισμός στην αγορά ηλεκτρισμού και οι τιμές του φυσικού αερίου και του ηλεκτρικού ρεύματος είναι από τις υψηλότερες στην ΕΕ ➤ Πενιχρά αποτελέσματα ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών

ΦΙΝΑΝΣΙΑ		ΣΟΥΗΔΙΑ
Επιτεύγματα	❖ Κατέχει κορυφαία θέση όσον αφορά τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης ❖ Θεσπίστηκαν μεταρρυθμιστικά μέτρα για την αύξηση της απασχόλησης και την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ ο στόχος για το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων ηλικίας 55-64 ετών μπορεί να επιτευχθεί ❖ Το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο των νέων στην ΕΕ (1999-2003) ❖ Κάτω από το στόχο του 1,5% στο έλλειμμα μεταφοράς οδηγίων για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο και καμία καθυστέρηση άνω των 2 ετών στις προς μεταφορά οδηγίες ❖ Σχετικά καλά αποτελέσματα ως προς τους στόχους του Κιότο	❖ Το μεγαλύτερο ύψος και η μεγαλύτερη αύξηση των ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για Ε+Α το 2001 ❖ Ελήφθησαν μέτρα για τη διατήρηση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στην αγορά εργασίας και για την προώθηση της συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό ❖ Το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ για τους εργαζόμενους ηλικίας 55-64 ετών και το 2^ο υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών (1999-2002) ❖ Κατέχει κορυφαία θέση όσον αφορά τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης ❖ Καλά αποτελέσματα ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών
Ελλείψεις	➤ Από τις υψηλότερες τιμές στην ΕΕ, με αύξηση στα επίπεδα των τιμών (1999-2002) ➤ Περιορισμένος ανταγωνισμός στις μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες ➤ Συνεχιζόμενη μεγάλη διαρθρωτική ανεργία ➤ 3^η χειρότερη θέση και με πτωτική τάση στις επιχειρηματικές επενδύσεις (1999-2002)	➤ Από τις υψηλότερες τιμές στην ΕΕ, αν και τα επίπεδα των τιμών έχουν σημειώσει κάμψη (1999-2002) ➤ Το χαμηλότερο και με πτωτική τάση επίπεδο επιχειρηματικών επενδύσεων στην ΕΕ (1999-2002) ➤ Ατελής ανταγωνισμός σε ορισμένους κλάδους, κυρίως στις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Επιτεύγματα	❖ Χαμηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας με άνοδο του μορφωτικού επιπέδου των νέων (1999-2003) ❖ Βελτιωμένη ποιότητα στις δαπάνες του δημοσίου (για εκπαίδευση και μεταφορές) όπου περιλαμβάνεται μεταρρυθμιστική πρωτοβουλία για την τόνωση της κατάρτισης και των βασικών δεξιοτήτων ❖ Καλά αποτελέσματα ως προς το στόχο του Κιότο και τους δείκτες επιμερισμού των βαρών ❖ Κάτω από το στόχο του 1,5% στο έλλειμμα μεταφοράς οδηγιών για την εσωτερική αγορά στο εθνικό δίκαιο ❖ Επέκταση της έκπτωσης φόρου για επενδύσεις E&A στις μεγάλες επιχειρήσεις και προσδιορισμός τομέων προτεραιότητας για αύξηση της παραγωγικότητας
Ελλείψεις	➤ Απογοητευτικά επίπεδα παραγωγικότητας της εργασίας, παρά την πρόσφατη αύξηση (1999-2003). ➤ Διογκούμενο δημοσιονομικό έλλειμμα ➤ Καθυστέρηση στο άνοιγμα των ταχυδρομικών αγορών στον ανταγωνισμό ➤ Απογοητευτικό επίπεδο ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για E&A το 2001 και το 2^ο χαμηλότερο επίπεδο επιχειρηματικών επενδύσεων στην ΕΕ (1999-2002)

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

1.1 ΈΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας 23 και 24 Μαρτίου 2000, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, 23 και 24 Μαρτίου 2001, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτενμποργκ, 15 και 16 Ιουνίου 2001, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, 15 και 16 Μαρτίου 2002, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 20 και 21 Μαρτίου 2003, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 23 και 24 Μαρτίου 2005, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Προφορική έκθεση προεδρίας αναφορικά με την άτυπη σύνοδο κορυφής αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων που έλαβε χώρα στο Hampton Court- 27 Οκτωβρίου 2005.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 23 και 24 Μαρτίου 2006, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

1.2 ΈΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ.

Απόφαση του Συμβουλίου της 19 Ιανουαρίου 2001 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών (2001/63/ΕΚ).

Σύσταση του Συμβουλίου της 19^{ης} Ιανουαρίου 2001 (2001/64/ΕΚ) σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών-μελών .

Απόφαση του Συμβουλίου της 13 Μαρτίου 2000 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών (2000/228/ΕΚ).

Απόφαση του Συμβουλίου της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2002 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών (2002/177/ΕΚ).

Σύσταση του Συμβουλίου της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2002 (2002/178/ΕΚ) σχετικά με την εφαρμογή των κατευθυντηρίων γραμμών για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών- μελών .

Απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών (2003/578/ΕΚ).

Απόφαση του Συμβουλίου της 4^{ης} Οκτωβρίου 2004 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών (2004/740/ΕΚ).

Σύσταση του Συμβουλίου της 14^{ης} Οκτωβρίου 2004 (2004/741/ΕΚ) σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών-μελών .

Απόφαση του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουλίου 2005 για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών (2005/600/ΕΚ).

Πρακτικά Συνόδου Συμβουλίου Απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές, Βρυξέλλες 10-3-2006.

Πρακτικά Συνόδου Συμβουλίου Απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές, Λουξεμβούργο 1 και 2 Ιουνίου 2006.

1.3 ΈΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Commission draft for the Joint employment report 1997, Brussels, 30 September 1997.

European trade union confederation- union of industrial and employers' confederations of Europe, European center of enterprises with public participation - Social partners' contribution to the European Employment Summit, 13 November 1997.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας- Ατζέντα για την οικονομική και κοινωνική ανανέωση της Ευρώπης. Συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο έκτακτο ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας της 23-24 Μαρτίου 2000, Βρυξέλλες, 28 Φεβρουαρίου 2000.

Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, COM(2001) 16.

Σχέδιο της Επιτροπής για την Κοινή Έκθεση για την Απασχόληση, Βρυξέλλες 12.9.2001, COM (2001) 438 τελικό.

Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεση της Επιτροπής στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, Η στρατηγική της Λισσαβόνας- Για την επίτευξη της αλλαγής, Βρυξέλλες, 15 Ιανουαρίου 2002, SEC(2002) 29.

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των περιφερειών - Απολογισμός πέντε ετών ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση, Βρυξέλλες, 17 Μαρτίου 2002, COM(2002) 416 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής για τους Διαρθρωτικούς Δείκτες, Βρυξέλλες 16.10.2002, COM (2002) 551.

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των περιφερειών «Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση- Μια στρατηγική για την πλήρη απασχόληση και καλύτερες θέσεις εργασίας για όλους», Βρυξέλλες, 14 Ιανουαρίου 2003, COM(2003) 6 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής: Αποδοτικές Επενδύσεις για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση: Επιτακτική Ανάγκη για την Ευρώπη, Βρυξέλλες, 10.1.2003, COM (2002) 779.

Ανακοίνωση της Επιτροπής: Επενδύοντας στην Έρευνα: Το πρόγραμμα δράσης για την Ευρώπη, Βρυξέλλες, 4.6.2003, COM (2003) 226.

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο: Σχέδιο Κοινής Έκθεσης για την Απασχόληση, Βρυξέλλες, 21.1.2004, COM (2004) 24.

Commission: Delivering on growth and jobs: a new integrated economic and employment co-ordination cycle in the E.U., Brussels, 3-2-2005, companion document SEC (2005) 193.

Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κοινές δράσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση: Το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας, Βρυξέλλες 20 Ιουλίου 2005, COM(2005) 330 τελικό.

Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση. Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας, Βρυξέλλες, 2 Φεβρουαρίου 2005, COM (2005) 24.

Έκθεση της Επιτροπής στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Προώθηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, μεταρρυθμίσεις για τη διευρυμένη Ένωση, Βρυξέλλες, 20 Φεβρουαρίου 2004, COM(2004) 29 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής: Η Ατζέντα κοινωνικής πολιτικής, Βρυξέλλες 9 Φεβρουαρίου 2005, COM (2005)33.

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο εαρινό ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Ώρα να ανεβάσουμε ταχύτητα- Η νέα Εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: « Ευελιξία και Ασφάλεια (Flexicurity) η περίπτωση της Δανίας, επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 195/48, 18.8.2006.

2.ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ελληνική και ξενόγλωσση)

2.1 ΒΙΒΛΙΑ

Βενιέρης Δημήτρης, Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, Η κοινωνική πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002.

Giddens Anthony, Ο Τρίτος Δρόμος, Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας, Αθήνα: Πόλις, 2002.

Espring- Andersen Gosta, Γιατί Χρειαζόμαστε ένα Νέο Κοινωνικό Κράτος, Αθήνα: Διόνικος, 2006.

Ηρώ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Η Κοινωνική Ευρώπη: Προσδοκίες και Επιτεύγματα, Αθήνα: Σιδέρης, 2006.

Ηρώ Νικολακοπούλου Στεφάνου, Ο συντονισμός των πολιτικών απασχόλησης και η Στρατηγική της Λισσαβόνας για τη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης, Ελληνική Πανεπιστημιακή Ένωση Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΠΕΕΣ) : Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τόμος Γ', επιμέλεια Κωνσταντίνος Στεφάνου, σελ. 277- 329 Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2006 .

Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Πολιτικές Απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Αθήνα: Παπαζήσης, 1997.

Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η Κοινωνική Ευρώπη, Ελλείμματα και Προοπτικές, Αθήνα: Σιδέρης, 2002.

Τσούκαλης Λουκάς, Ποια Ευρώπη;, Αθήνα: Ποταμός, 2004.

Στασινοπούλου Όλγα, Κράτος Πρόνοιας, Ιστορική Εξέλιξη- Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις, Αθήνα: Gutenberg, 2004.

Rifkin Jeremy, Το Ευρωπαϊκό Όνειρο, Πως το όραμα της Ευρώπης επισκιάζει αθόρυβα το Αμερικανικό Όνειρο, Αθήνα : Λιβάνης, 2005.

Διαμαντοπούλου Άννα, Η έξυπνη Ελλάδα, Αθήνα: Λιβάνης, 2006.

Καραμεσίνη Μαρία, (επιμέλεια) Πολιτική Απασχόλησης- πεδίο σύζευξης της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών- τμήμα κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής ανθρωπολογίας, Αθήνα: Gutenberg, 2005.

Κοντιάδης Ξενοφών, Κράτος Πρόνοιας και κοινωνικά Δικαιώματα: συμβολή στην ερμηνεία των μορφών συνταγματοποίησης της κοινωνικής προστασίας Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1997.

Κοντιάδης Ξενοφών, Όψεις αναδιάρθρωσης του κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη: σύγχρονες τάσεις και προσαρμογή της ελληνικής διοίκησης, Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1997.

Κοντιάδης Ξενοφών, Μεταμορφώσεις του κοινωνικού κράτους στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η θεσμική διάσταση, Αθήνα: Παπαζήσης, 2001.

Κουζής Γιάννης, (επιμέλεια) Πολιτική Απασχόλησης- πεδίο σύζευξης της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών- τμήμα κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής ανθρωπολογίας, Αθήνα: Gutenberg, 2005.

Κουκιάδης Ιωάννης, Εργατικό Δίκαιο, Ατομικές Εργασιακές Σχέσεις και το δίκαιο της Ευελιξίας της Εργασίας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2005.

Σκουρής Βασίλειος, Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας, 2003.

2.2 ΜΕΛΕΤΕΣ

Facing the Challenge, The Lisbon Strategy for Growth and Employment, Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: Quality of work and employment in Europe - Issues and challenges, Foundation Paper, February 2002.

Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής: « Μπροστά στις δημογραφικές αλλαγές - μια νέα αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών», Βρυξέλλες, 16.3.2005, COM (2005) 94.

Employment in Europe 2000: European Commission 2000.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: Annual Review of working conditions I the E.U.:2005-2006.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: A guide to good practice in age management.

2.3 ΑΡΘΡΑ

Ε. Βενιζέλος: Εναλλακτική Ευρωπαϊκή Στρατηγική, εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 26-6-2005.

Ε. Βενιζέλος: Για ένα νέο κοινωνικό κράτος, συνέντευξη στην Εφημερίδα Το Βήμα της Κυριακής, 11-9-2005.

Andre Sapir: Globalisation and the reform of European Social Models, Bruegel Policy Brief, November 2005.

Κ. Καλλέργης: Νέα μοντέλα αγοράς εργασίας μελετά η Ευρώπη, εφημερίδα Η Καθημερινή, 29-1-2006.

Jean- Pisani- Ferry: Last exit to Lisbon, Bruegel Policy Brief, March 2006.

Jean- Pisani- Ferry: L' Europe sert- elle encore a quelque chose ? , Telos-eu. com, 19 May 2006.

Jean- Pisani- Ferry: Ces plombiers polonais qui nous ressemblent tant, Challenges, 1er au 7 Juin 2006.

Jean- Pisani- Ferry: What' s wrong with Lisbon ? (revised version of a paper initially prepared for the " Munich Economic Summit", June 2005, σε www.bruegel.org .

Κ. Τσουστοπλίδης : Τελευταία ευκαιρία αξιοποίησης 5 δις για την κατάρτιση, συνέντευξη στη Χ. Κοψίνη, εφημερίδα Η καθημερινή-Οικονομική, 23- 7-2006.

Jean- Pisani- Ferry: Europe's Eroding Wealth of knowledge, Financial Times, 23 August 2006.

Bruegel Seminar on Economic Policy: Is there an Economic Case for a Social Europe? Σε www.bruegel.org .

Jacob von Weizsaker : Welcome to Europe, Bruegel Policy Brief, April 2006.

Χ. Γούλας : Η Επαγγελματική Κατάρτιση ως μέτρο πολιτικής για τις επιπτώσεις της διεύρυνσης της Ε.Ε. στην αγορά εργασίας, Ενημέρωση, ΙΝΕ τεύχος 128, Μάιος 2006, σελ. 2-7.

Α. Σταμάτη: Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιπτώσεις της στις εργασιακές σχέσεις, Ενημέρωση, ΙΝΕ τεύχος 128, Μάιος 2006, σελ. 8-15.

Σ. Ρόμπολη: Κοινωνικό κράτος και Απασχόληση, Ενημέρωση, ΙΝΕ τεύχος 128, Μάιος 2006, σελ 16-24.

Ι. Κουκιάδης : Τα δικαιώματα εργασίας στις νέες παραγωγικές σχέσεις, Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, τεύχος 43 (Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος 2006), σελ. 4- 16.

Γ. Κουζής- Λ. Κρέτσος: Η συνεργία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση στην κρίση του Ευρωπαϊκού Εργασιακού Μοντέλου, Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, τεύχος 43 (Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος 2006), σελ. 30- 50.

Άννα Κοντόνη: Η σύγχρονη Ευρωπαϊκή Πραγματικότητα και οι στόχοι της δια βίου μάθησης, Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, τεύχος 43 (Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος 2006), σελ. 62- 70.

Τζένη Δημητρακοπούλου: Η ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, Bridge over troubled waters? Δικαιώματα του Ανθρώπου, τόμος 8^{ος}, Νο 30/2006, σελ. 607- 651.

